

KRONIEK VAN RECHTSPRAAK VAN HET HOF VAN JUSTITIE EN HET GERECHT VAN EERSTE AANLEG VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

INSTITUTIONEEL EN PROCEDUREEL GEMEENSCHAPSRECHT

GERECHTELIJK JAAR 1994-1995

Voorwoord

Deze kroniek biedt een overzicht van de meest recente interpretaties en toepassingen van de institutionele grondre-
gels van het gemeenschapsrecht enerzijds (in de hoofdstuk-
ken I tot en met IV) en van de procedurele voorschriften bij
het brengen en pleiten van een zaak voor het Gerecht van
eerste aanleg en voor het Hof van Justitie anderzijds (in het
ruime slothoofdstuk V). De bestudeerde periode loopt van
14 september 1994 tot 11 augustus 1995.¹ De gerechtelijke
jaren 1992-1993 en 1993-1994 werden reeds eerder bespro-
ken.²

De materiële deelgebieden van het gemeenschapsrecht,
zoals het vrij goederen-, personen- en dienstenverkeer, de
mededingingsregels, de harmonisatierichtlijnen enz. wor-
den in dit overzicht niet behandeld. Ze komen aan bod in de
rubriek «Europese rechtspraak in kort bestek».³

Ofschoon lang nog niet alle besproken arresten in de *Ju-
risprudentie* verschenen zijn,⁴ kon toch gerekend worden op

de volledige Franstalige tekst van elke uitspraak.⁵ Bij de ar-
resten die wel reeds verschenen zijn in de *Jurisprudentie*,
vindt men uiteraard een verwijzing naar hun precieze vind-
plaats.

I. BEVOEGDHEIDSVERDELING

A. Inleiding

Wat de bevoegdheidsafbakening in verticale zin betreft
(Gemeenschap versus Lid-Staten), heeft het Hof zich tijdens
het voorbije gerechtelijk jaar vooral gebogen over de vraag
in welke omstandigheden de Gemeenschap exclusief be-
voegd is om externe betrekkingen met derde staten aan te
gaan.

In het domein van de horizontale bevoegdheidsafbake-
ning (de «scheiding der machten» tussen de gemeenschaps-
instellingen) weerspiegelde de rechtspraak van het Hof
vooral de toenemende assertiviteit van het Parlement in het
opeisen van zijn rechten ten aanzien van de Raad en de Com-
missie.

B. Bevoegdheidsverdeling tussen de Gemeenschap en de lidstaten

Advies van het Hof van 15 november 1994, *Overeenkomst
tot oprichting van de Wereldhandelsorganisatie*, advies 1/94,
Jurispr., 1994, I-5267⁶

Advies van het Hof van 24 maart 1995, *Derde herziene be-
sluit van de Raad van de OESO betreffende de nationale be-
handeling*, advies 2/92

De achtergrond van het lijvige *Advies 1/94* kan, zeer in het
kort, als volgt geschetst worden. Het Hof werd, op basis van
artikel 228, lid 6, EG-Verdrag, door de Commissie gevraagd
een advies uit te spreken over de bevoegdheid van de Ge-
meenschap om de Overeenkomst tot oprichting van de We-

en wordt in elk van de elf officiële talen uitgegeven door het Bureau
voor officiële publikaties van de Europese Gemeenschappen.

⁵ Het Frans is de werktal van het Hof en het Gerecht.

⁶ Niet alle bestanddelen van het advies vallen in het bestek van
deze kroniek. Voor een verdere bespreking, zie W. DEVROE, *R.W.*,
1994-95, 1451-1452 (in het bijzonder wat betreft het toepassingsge-
bied van artikel 113 EG-Verdrag inzake de gemeenschappelijke
handelspolitiek).

¹ Het gerechtelijk jaar eindigde zoals gebruikelijk op 15 juli. Na-
dien werden geen hoorzittingen meer gehouden maar op 11 augustus
werden nog wel een aantal arresten uitgesproken.

² J. VANHAMME, «Kroniek van rechtspraak van het Hof van Justi-
tie en het Gerecht van eerste aanleg van de Europese Gemeen-
schappen – Institutioneel en procedureel gemeenschapsrecht (Ge-
rechtelijk jaar 1992-1993)», *R.W.*, 1993-94, 625-642, en J. VANHAMME,
«Kroniek van rechtspraak van het Hof van Justitie en het Gerecht
van eerste aanleg van de Europese Gemeenschappen – Institutio-
neel en procedureel gemeenschapsrecht (Gerechtelijk jaar 1993-
1994)», *R.W.*, 1994-95, 1001-1016. Voor een verdere situering en uit-
dieping van de in deze overzichten behandelde thema's raadplege
men de recent verschenen handboeken: K. LENAERTS en P. VAN NUF-
FEL, *Europees recht in hoofdlijnen*, Antwerpen, MAKLU, 1995, 736 pp.
en K. LENAERTS en D. AARTS, *Europees procesrecht*, Antwerpen,
MAKLU, 1995, 458 pp.

³ De «Europese rechtspraak in kort bestek» staat onder leiding
van Jan Wouters en verschijnt op geregelde tijdstippen in het *Rechts-
kundig Weekblad*. Een viertal arresten uit het voorbije gerechtelijk
jaar worden zowel in de genoemde rubriek als in deze kroniek be-
sproken, zij het vanuit een verschillende invalshoek. In de kroniek
vindt men bij deze arresten een completerende verwijzing naar de
bespreking in de «Europese rechtspraak in kort bestek».

⁴ De *Jurisprudentie* is de gepubliceerde verzameling van de recht-
spraak van het Gerecht van eerste aanleg en van het Hof van Justitie,

reldhandelsorganisatie («WTO-overeenkomst») te sluiten, en meer nog in het bijzonder om twee hieraan vastgehechte overeenkomsten te sluiten, te weten de Algemene overeenkomst inzake de handel in diensten («GATS») en de Overeenkomst inzake de handelsaspecten van intellectuele-eigendomsrechten («TRIPs»).⁷ De Commissie was zelf van mening dat de bevoegdheid van de Gemeenschap om internationale overeenkomsten inzake handel in diensten en intellectuele-eigendomsrechten te sluiten exclusief is, terwijl nogal wat Lid-Staten de idee uitten dat de genoemde gebieden het voorwerp vormen van een gedeelde bevoegdheid tussen hen en de Gemeenschap.

In zijn behandeling van deze kwestie heeft het Hof zijn leer van het parallelisme tussen interne en externe bevoegdheden wat preciezer afgebakend. Volgens deze leer bezit de Gemeenschap niet alleen bevoegdheid om internationale overeenkomsten te sluiten wanneer een bepaling uit het EG-Verdrag daartoe uitdrukkelijk machtiging geeft, maar ook, in het algemeen, wanneer de doelstelling van een interne bevoegdheid niet of niet voldoende verwezenlijkt kan worden zonder het sluiten van een overeenkomst met derde staten.⁸ Het Hof beklemtoonde nu dat het bestaan van een dergelijke impliciete externe bevoegdheid in een bepaalde materie nog niet noodzakelijk betekent dat die bevoegdheid exclusief is.⁹ Het Hof haalde in deze context zijn arrest in de zaak AETR aan,¹⁰ waarin het had vastgesteld dat de Lid-Staten hun externe bevoegdheden in een bepaalde materie pas volledig verliezen indien de Gemeenschap voor alle aspecten van deze materie wetgeving heeft uitgevaardigd. Aangezien de Gemeenschap inzake handel in diensten haar interne bevoegdheden nog niet volledig heeft uitgeput (laat staan inzake intellectuele-eigendomsrechten), kon vanuit de hier besproken leer geen exclusieve externe bevoegdheid worden afgeleid.

De Commissie betwistte alsnog deze uitkomst door te verwijzen naar *Advies 1/76*.¹¹ Volgens de Commissie had het Hof in dat advies een exclusieve externe bevoegdheid van de Gemeenschap erkend tot sluiting van een internationale overeenkomst inzake scheepvaart op de Rijn, ook al had de Gemeenschap op dit vlak nog helemaal geen interne gemeenschappelijke regels vastgesteld. Het Hof wuifde deze verwijzing naar *Advies 1/76* weg, door aan te duiden dat, in tegenstelling tot de handel in diensten en intellectuele-eigendomsrechten, de materie waarover het toen ging enkel zinnig

geregeld kon worden via een overeenkomst met een derde staat, te weten Zwitserland. Het was dan ook normaal, aldus het Hof, dat in dat specifieke geval de bevoegdheid haar exclusieve karakter had verkregen ten gevolge van een externe uitoefening in plaats van een interne.¹²

Vermoedelijk wil het Hof het volgende subtiële onderscheid maken: een impliciete externe bevoegdheid wordt slechts exclusief na volledige uitputting van de interne bevoegdheid waaruit ze voortspuit, zelfs indien het zo is dat de doelstelling van deze interne bevoegdheid *niet helemaal* verwezenlijkt kan worden zonder het sluiten van een internationale overeenkomst; daarentegen wordt een impliciete externe bevoegdheid reeds exclusief zonder volledige uitputting van de interne bevoegdheid waaruit ze voortspuit, indien zonder het sluiten van een internationale overeenkomst *helemaal niets* zinnigs gedaan kan worden om de doelstelling van deze interne bevoegdheid te verwezenlijken. Zo valt allicht ook de samenvattende stelling van het Hof te begrijpen, volgens welke «buiten de gevallen waarin een interne bevoegdheid slechts doeltreffend kan worden uitgeoefend indien *tegelijktijd* van de externe bevoegdheid gebruik wordt gemaakt, zo een interne bevoegdheid alleen dan een exclusieve externe bevoegdheid kan doen ontstaan, indien zij reeds is uitgeoefend».¹³

Het Hof voegde er nog aan toe dat deze redenering ook gold ten aanzien van de interne bevoegdheden die door de artikelen 100A en 235 EG-Verdrag aan de Gemeenschap worden verleend.¹⁴

Het Hof besloot dan dat de bevoegdheid tot sluiting van zowel het GATS als het TRIPs door de Gemeenschap en de Lid-Staten gedeeld wordt.¹⁵

Het enkele maanden nadien uitgesproken *Advies 2/92* is volgens dezelfde redenering opgebouwd. Het Hof moest hier zijn mening uitspreken over de bevoegdheid van de Gemeenschap om aan een OESO-besluit deel te nemen waarin elk OESO-lid verklaart de ondernemingen die zich op zijn grondgebied komen vestigen en onder controle staan van onderdanen van een ander OESO-lid, op dezelfde wijze te behandelen als ondernemingen die onder controle staan van onderdanen uit eigen land. Het Hof stelde allereerst vast dat de gegeven situatie geen gelijkenis vertoonde met de situatie die tot *Advies 1/76* had geleid. Het Hof ging vervolgens na of er op het door het OESO-besluit bestreken gebied reeds gemeenschapswetgeving was uitgevaardigd, en kwam tot de conclusie dat de Gemeenschap weliswaar al enige maatregelen had vastgesteld krachtens de artikelen 57, lid 2, 75, 84 en 100A EG-Verdrag, maar dat deze handelingen niet alle sectoren van het door het OESO-besluit bestreken gebied dek-

⁷ De WTO-overeenkomst bevat de inhoud van de op 15 april 1994 ondertekende Slotakte van Marrakech, die als conclusie geldt van de in het kader van het GATT gehouden Uruguay-Ronde. De hoofdtekst van de WTO-overeenkomst bepaalt enkel het *institutionele* kader voor de handelsbetrekkingen in de wereld. De *materiële* regels moeten gezocht worden in de bijlagen, die bestaan uit een aantal multilaterale overeenkomsten, waaronder het GATS en het TRIPs.

⁸ Zie onder meer het advies van het Hof van 19 maart 1993, *Verdrag nr. 170 van de IAO betreffende veiligheid bij het gebruik van chemische stoffen bij de arbeid*, advies 2/91, *Jurispr.*, 1993, I-1061.

⁹ Rechtsoverweging 77.

¹⁰ Arrest van het Hof van 31 maart 1971, *Commissie t. Raad* («AETR»), zaak 22/70, *Jurispr.*, 1971, 263.

¹¹ Advies van het Hof van 26 april 1977, *Ontwerp-akkoord betreffende de instelling van een Europees oplegfonds voor de binnenscheepvaart*, advies 1/76, *Jurispr.*, 1977, 741.

¹² Rechtsoverwegingen 85-86 en 100.

¹³ Rechtsoverweging 89 (eigen cursivering).

¹⁴ Rechtsoverwegingen 87-89. In rechtsoverweging 59 had het Hof al aangeduid dat de Gemeenschap een interne bevoegdheid bezit in het domein van intellectuele eigendom op basis van de artikelen 100, 100A en 235 EG-Verdrag. Het Hof heeft dit nadien nog eens bevestigd in zijn arrest van 13 juli 1995, *Spanje t. Raad*, zaak C-350/92, waarin Spanje tevergeefs betoogde dat de Gemeenschap geen bevoegdheid bezit in eigendomsmateries, op grond van artikel 222 EG-Verdrag, dat bepaalt dat het EG-Verdrag de regeling van het eigendomsrecht in de Lid-Staten onverlet laat.

¹⁵ Rechtsoverwegingen 98 en 105.

ten. Het Hof besloot bijgevolg opnieuw dat er enkel van een gedeelde bevoegdheid sprake kon zijn.¹⁶

C. Bevoegdheidsverdeling tussen de gemeenschapsinstellingen

Arrest van het Hof van 30 maart 1995, *Parlement t. Raad*, zaak C-65/93

Arrest van het Hof van 10 mei 1995, *Parlement t. Raad*, zaak C-417/93

Volgens tal van materiële bepalingen uit het EG-Verdrag moet het Parlement geraadpleegd worden alvorens de Raad een nieuwe verordening of richtlijn kan aannemen. Het Parlement bezit zo een concrete bevoegdheid in de wetgevingsprocedure, die overigens niet noodzakelijk beperkt blijft tot het geven van een advies, zoals blijkt uit de artikelen 189B en 189C EG-Verdrag. Het inschakelen van het Parlement in de wetgevingsprocedure werd door het Hof reeds omschreven als een wezenlijk vormvereiste waarvan de niet-naleving de nietigheid van de aangenomen wetgeving tot gevolg heeft.¹⁷

Het arrest *Parlement t. Raad* van 30 maart jl. is opvallend omdat het Hof weigerde een verordening nietig te verklaren, hoewel vaststond dat de Raad deze verordening had aangenomen zonder het advies van het Parlement af te wachten. De omstandigheden van de zaak verklaren wel veel over de uitzonderlijke uitkomst. De verordening had betrekking op tariefpreferenties op produkten van oorsprong uit ontwikkelingslanden, en om een aantal redenen was het imperatief dat deze verordening in werking trad op 1 januari 1993. Op 22 oktober 1992 kreeg het Parlement het voorstel voorgelegd met een verzoek tot advies én met de vermelding dat de verordening nog voor het einde van het jaar moest worden aangenomen. Toen de Raad eind december nog geen advies had ontvangen, stelde het de verordening op eigen houtje vast. Het Hof heeft deze handelwijze van de Raad gehomologeerd, door te oordelen dat de niet-inachtneming van het wezenlijk vormvoorschrift betreffende de raadpleging van het Parlement veroorzaakt was doordat het Parlement niet had voldaan aan zijn verplichting tot loyale samenwerking jegens de Raad, die er in casu in bestond rekening te houden met de dringendheid van de wetgevingsprocedure in kwestie.¹⁸

In het arrest *Parlement t. Raad* van 10 mei jl. deed het Hof uitspraak over een verwant probleem. Het Parlement klaagde zich dit keer over een *voorbereidend* handelen van de Raad zonder parlementair advies. De Raad had reeds uitvoerige besprekingen gevoerd over een wetgevingsvoorstel van de Commissie, terwijl het officieel verzoek ter verkrijging van een advies zelfs nog niet bij het Parlement was ingediend. Het Hof zag ook in deze praktijk van de Raad geen graten. Immers, aldus het Hof, verbiedt niets in het EG-Verdrag de Raad het voorstel van de Commissie in behandeling te nemen en zelfs reeds een gezamenlijk standpunt vast te stellen, alvorens het Parlement zijn advies heeft uitgebracht.

Volgens het Hof gaat het hier om een gerechtvaardigde zorg van de Raad om geen tijd te verliezen, die aan het vormvereiste van raadpleging van het Parlement geen afbreuk doet.¹⁹

II. ALGEMENE BEGINSELEN ALS RECHTSBRON

A. Beknopt overzicht: het gelijkheids-, evenredigheids- en vertrouwensbeginsel

De rechtspraak inzake de drie hier genoemde beginselen lijkt zich in grote mate geconsolideerd te hebben. In het arrest van het Hof van 5 oktober 1994, *Crispoltoni e.a. t. Fattoria autonoma Tabacchi en Donatab*,²⁰ worden de bekende criteria nog eens opgesomd. Het gelijkheidsbeginsel wordt geschonden «wanneer vergelijkbare situaties verschillend worden behandeld of verschillende situaties gelijk worden behandeld, behoudens een dergelijke behandeling objectief gerechtvaardigd is». ²¹ Volgens het evenredigheidsbeginsel mogen handelingen «niet buiten de grenzen treden van wat geschikt en noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de legitieme doelstellingen die met de betrokken regeling worden nagestreefd, met dien verstande dat, wanneer een keuze mogelijk is tussen meerdere geschikte maatregelen, die maatregel moet worden verkozen die de minste belasting met zich brengt en dat de veroorzaakte nadelen niet onevenredig mogen zijn aan het nagestreefde doel». ²² Aangaande het beginsel van bescherming van gewettigd vertrouwen, dat ook wel kortweg het «vertrouwensbeginsel» wordt genoemd, herinnerde het Hof eraan dat «de marktdeelnemers niet mogen vertrouwen op de handhaving van een bestaande situatie die door de gemeenschapsinstellingen, handelend krachtens hun discretionaire bevoegdheid, kan worden gewijzigd». ²³ Een positievere omschrijving van het vertrouwensbeginsel werd gegeven in het arrest van het Gerecht van 6 juli 1995, *Odigitria t. Raad en Commissie*,²⁴ waarin werd vastgesteld dat «het beginsel van bescherming van gewettigd vertrouwen zich uitstrekt tot elke particulier ten aanzien van wie de communautaire administratie door precieze toezeggingen verwachtingen heeft gewekt». ²⁵

Voor een bijzondere toepassing van het evenredigheidsbeginsel raadplege men verderop het deel over grondrechten, meer bepaald waar het gaat over het recht van eigendom en het recht op vrije beroepsuitoefening (hoofdstuk II.C.3°).

B. Het recht van verweer

Arrest van het Gerecht van 6 december 1994, *Lisrestal e.a. t. Commissie*, zaak T-450/93, *Jurispr.*, 1994, II-1177

Het recht van verweer is een grondbeginsel van gemeenschapsrecht en moet daarom ook nageleefd worden indien er geen geschreven procedureregels bestaan die dit recht na-

¹⁶ Rechtsoverwegingen 31-35.

¹⁷ Zie bijvoorbeeld het arrest van het Hof van 29 oktober 1980, *Roquette Frères t. Raad*, zaak 138/79, *Jurispr.*, 1980, 3333, rechtsoverweging 33.

¹⁸ Rechtsoverwegingen 26-28.

¹⁹ Rechtsoverwegingen 9-11.

²⁰ Gevoegde zaken C-133/93, C-300/93 en C362/93, *Jurispr.*, 1994, I-4863.

²¹ Rechtsoverweging 51.

²² Rechtsoverweging 41.

²³ Rechtsoverweging 57.

²⁴ Zaak T-572/93.

²⁵ Rechtsoverweging 41.

der omschrijven.²⁶ Dit komt erop neer dat het recht van verweer te respecteren valt in iedere administratieve procedure die tot een bezwarende handeling kan leiden.²⁷

De vennootschap Lisrestal had samen met enkele andere Portugese ondernemingen bij het Europees Sociaal Fonds («ESF») om financiële bijstand gevraagd ter ondersteuning van een beroepsopleidingsproject. Het project werd door de Commissie goedgekeurd en het ESF betaalde onmiddellijk, bij wijze van voorschot, de helft uit van de door de Commissie toegekende bijstand. Toen echter nadien bleek dat het project niet naar behoren werd uitgevoerd, besloot de Commissie de bij wijze van voorschot uitbetaalde bedragen terug te vorderen. Deze beschikking werd evenwel uitgevaardigd zonder dat Lisrestal en de andere ondernemingen vooraf op de hoogte waren gesteld van de tegen hen gerezen bezwaren, laat staan in staat waren gesteld hun standpunt hierover kenbaar te maken. Deze handelwijze van de Commissie stond op het eerste gezicht gelijk met een overduidelijke schending van het recht van verweer. Het Gerecht zou uiteindelijk ook tot dit besluit komen en derhalve de beschikking van de Commissie vernietigen, maar moest hiervoor toch eerst een belangrijk twistpunt beslechten.

De Commissie herinnerde er namelijk aan dat het de Lid-Staten zijn, en niet de particuliere ondernemingen, die in betrekking staan tot het ESF. Volgens haar kwam het bijgevolg aan Portugal toe om een standpunt kenbaar te maken en om de betrokken ondernemingen van de lopende procedure op de hoogte te stellen.

Het Gerecht gaf toe dat moest worden nagegaan «of, gelet op de rol van de Lid-Staat in de betrokken procedure, die als enige in betrekking tot het ESF staat, de bestreden beschikking verzoeksters rechtstreeks kan raken en bezwarend voor hen kan zijn»,²⁸ maar vond toch dat de Commissie «als enige jegens verzoeksters rechtens aansprakelijk is voor de bestreden beschikking».²⁹ Volgens het Gerecht vloeide het rechtstreeks bezwarend karakter van de beschikking vooral voort uit de omstandigheid dat de beschikking, ofschoon enkel aan de Portugese autoriteiten gericht, de ondernemingen bij naam noemde, alsmede uit het feit dat de ondernemingen zelf primair aansprakelijk zijn voor terugbetaling van de teruggevorderde bedragen.³⁰

C. Grondrechten

Zowel voor het Gerecht van eerste aanleg als voor het Hof van Justitie wordt in toenemende mate het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ingeroepen, zij het meestal zonder succes. Weliswaar maken volgens vaste rechtspraak de rechten die neergelegd zijn in het EVRM deel uit van het gemeen-

schapsrecht,³¹ maar desondanks mag men van de gemeenschapsrechter geen grensverleggende interpretaties van deze rechten verwachten, omdat dergelijke interpretaties tot tegenstrijdigheden zouden kunnen leiden met de rechtspraak die ontwikkeld wordt door het bij uitstek bevoegde rechtscollege te Straatsburg.³²

Het lage slaagpercentage van op het EVRM gebaseerde middelen kan tevens verklaard worden door de tweedegradsplaats die het EVRM vaak in de argumentatie van de eiser inneemt. Dikwijls worden grondrechten immers ingeroepen om een bijkomende kans te creëren ten aanzien van middelen gebaseerd op het EG-Verdrag of op het secundair gemeenschapsrecht waarvan de gegrondheid zeer twijfelachtig is. De hierna beschreven zaken vormen hiervan een zichtbaar voorbeeld, behalve dan de zaak *X t. Commissie*, waarin het EVRM als belangrijkste middel werd ingeroepen en als een grond tot vernietiging werd aangenomen door het Hof.

1° Het recht op eerbiediging van het privé-leven

Arrest van het Hof van 5 oktober 1994, *X t. Commissie*, zaak C404/92 P, *Jurispr.*, 1994, I-4737

X stond op het punt een tijdelijke functie van zes maanden toegewezen te krijgen bij de Commissie. Hij moest zich enkel nog, als laatste stap van de aanwervingsprocedure, aan een medisch onderzoek onderwerpen. Bij deze gelegenheid werd hem gevraagd een AIDS-test te ondergaan. X weigerde, maar de geneesheer van de Commissie kwam via de resultaten van de andere tests tot de conclusie dat X met het HIV-virus besmet was en adviseerde op basis hiervan dat X medisch ongeschikt was voor indiensttreding.

De afwijzing die daaruit voortvloeide werd door X bestreden voor het Gerecht van eerste aanleg. Hij betoogde, met een verwijzing naar artikel 8 van het EVRM, dat zijn recht op eerbiediging van zijn privé-leven geschonden was, omdat er, ondanks zijn weigering, een feitelijke AIDS-controle had plaatsgevonden, en ook omdat het uitvoeren van een dergelijke test niet paste in het kader van een aanwervingsprocedure, zolang controle op AIDS niet door het ambtenarenstatuut wordt vermeld als een maatregel die noodzakelijk is ter bescherming van de gezondheid op het werk. Het verzoek van X werd verworpen in een arrest van 18 september 1992.³³ Volgens het Gerecht had X niet bewezen dat het gebruik van de andere tests in casu werkelijk een verkapt AIDS-test vormde, en evenmin dat de toestemming tot het

²⁶ Er bestaan geschreven procedureregels in het EG-mededingingsrecht. Zie artikel 19 van Verordening 17 van de Raad van 6 februari 1962 (*Pb.*, 1962, p. 204) en Verordening 99/63 van de Commissie van 25 juli 1963 (*Pb.*, 1963, p. 2268).

²⁷ Zie bijvoorbeeld het arrest van het Hof van 29 juni 1994, *Fiskano t. Commissie*, zaak C-135/92, *Jurispr.*, 1994, I-2885 (besproken in de vorige aflevering van de kroniek, *R.W.*, 1994-95, 1004).

²⁸ Rechtsoverweging 43.

²⁹ Rechtsoverweging 49.

³⁰ Rechtsoverwegingen 45 en 48.

³¹ Zie bijvoorbeeld de arresten van het Hof van 15 mei 1986, *Johnston*, zaak 222/84, *Jurispr.*, 1986, 1651, en van 18 juni 1991, *ERT*, zaak C260/89, *Jurispr.*, 1991, I-2925. De integratie van het EVRM in het gemeenschapsrecht wordt bovendien bekrachtigd door artikel F, tweede lid van het Unieverdrag.

³² Zo kon bijvoorbeeld in de Ierse abortuszaak van enkele jaren geleden (de zaak *Grogan*, C-159/90, afgehandeld bij arrest van het Hof van 4 oktober 1991, *Jurispr.*, 1991, I4685) redelijkerwijze niet van het Hof van Justitie verwacht worden dat het een van Straatsburg onafhankelijke toetsing zou uitvoeren van een abortuskwestie aan artikel 2 van het EVRM, dat het recht op leven voorschrijft.

³³ Arrest van het Gerecht van 18 september 1992, *X t. Commissie*, gevoegde zaken T-121/89 en T-13/90, *Jurispr.*, 1992, II-2195.

afnemen van een AIDS-test hem was gevraagd met het oog op zijn aanwerving.

De motivering van het Gerecht kwam bij velen als weinig overtuigend over. Het wekte dan ook geen verwondering dat X tegen het arrest beroep aantekende bij het Hof van Justitie, en hierbij ondersteund werd door de Internationale Vereniging voor Mensenrechten. Zoals verwacht vernietigde het Hof het arrest van het Gerecht, evenals de weigering van de Commissie om X aan te stellen op grond van lichamelijke ongeschiktheid. Volgens het Hof houdt het recht op eerbiediging van het privé-leven, als neergelegd in artikel 8 van het EVRM, onder meer in dat iedere persoon het recht heeft zijn gezondheidstoestand geheim te houden. Daarom moet de weigering om een bepaalde medische test te ondergaan volledig worden gerespecteerd. Bijgevolg is het aan de administratie verboden om ook maar enige test te verrichten die het vermoeden of de zekerheid kan opleveren dat de betrokkene lijdt aan een ziekte waarvan hij niet wil dat ze wordt vastgesteld.³⁴

Het arrest bevat ook wel een aantal elementen die ongunstig zijn voor X. Zo krijgt hij bijvoorbeeld geen morele schadevergoeding. Verder stelt het Hof in de opvallende rechts-overweging 21 dat, indien een ambtenaar in spe een medische test «die de arts noodzakelijk acht voor het beoordelen van zijn geschiktheid om de functie te vervullen» weigert te ondergaan, de betrokkene instelling dan ook «niet verplicht is het risico van zijn aanstelling te nemen». ³⁵ Hiermee laat het Hof aan de Commissie een kleine opening om opnieuw een negatief aanwervingsbesluit ten aanzien van X te nemen, zij het op betere geformuleerde gronden die zich dan, met inachting van artikel 176 van het EG-Verdrag,³⁶ voldoende laten inpassen in de analyse van het Hof. Bovendien wordt via de zopas geciteerde rechtsoverweging duidelijk dat het Hof niet uitsluit dat de opsporing van het HIV-virus als noodzakelijk beschouwd kan worden voor het beoordelen van de lichamelijke geschiktheid tot het verrichten van arbeid. Dit is een verrassend tolerante houding van het Hof ten aanzien van de instellingen in hun positie van werkgever. Het toekennen van een noodzakelijkheidskarakter aan AIDS-controles in het kader van aanwervingsprocedures wordt immers niet alleen vanuit vakbondshoek als een evidente schending van recht voorgesteld,³⁷ maar werd bovendien scherp afgewezen door de Raad en door de ministers van volksgezondheid van de Lid-Staten. In hun gemeenschappelijke verklaring over AIDS en de werkplaats, die verschenen is in het Publikatieblad van de Gemeenschappen,³⁸ staat te lezen dat, aangezien dragers van het HIV-virus geen besmettingsgevaar uitdragen op de werkplaats, het afnemen van AIDS-test tij-

dens aanwervingsprocedures niet gerechtvaardigd is.³⁹ De tekst preciseert verder dat een virusdrager die nog geen AIDS-symptomen vertoont als lichamelijk geschikt voor de arbeid beschouwd moet worden.⁴⁰ Wanneer de symptomen zich nadien beginnen te vertonen, moet men de taken van de betrokkene aanpassen, op een manier die hem in staat stelt zo lang mogelijk te blijven werken.⁴¹ Reeds in een eerdere analyse, in datzelfde tijdschrift, van het hier besproken arrest van het Hof, werd aangeduid dat het Hof in zijn rechts-overweging 21 de belangen van de werkgever plotseling en onnodig op de voorgrond plaatst, waardoor het medisch weigeringsrecht van de aan te werven persoon de facto fel wordt afgezwakt.⁴²

Op het eerste gezicht kan er een duidelijke parallel getrokken worden tussen enerzijds de weigering van het Hof in *X t. Commissie* om zich in concrete bewoordingen uit te spreken over de opportuniteit van AIDS-tests in aanwervingsprocedures, en anderzijds het arrest van het Gerecht in de zaak *A t. Commissie*, dat enkele maanden voordien gewezen werd.⁴³ Het Gerecht oordeelde toen dat het vereiste van een medisch onderzoek in het algemeen zeker niet in strijd was met artikel 8 EVRM, en dat, wat het opsporen van het HIV-virus betreft, het niet aan de rechter toekomt om het oordeel van de arts omtrent het nut van de test te beoordelen.⁴⁴ Deze uitspraak was echter uitdrukkelijk ingegeven door het feit dat A met de AIDS-test had ingestemd, hetgeen deze zaak in grote mate onderscheidt van *X t. Commissie*.

Arrest van het Gerecht van 13 juli 1995, *K t. Commissie*, zaak T-176/94

K werkt bij de Commissie en lijdt aan suikerziekte. Op grond van de medische verzekering die hij als ambtenaar van de Gemeenschap geniet, worden de kosten die voortvloeien uit deze ziekte hem integraal terugbetaald. Andere medische kosten worden slechts ten dele terugbetaald, tenzij aangetoond kan worden dat deze kosten in nauw verband staan met de integraal gedekte ziekte.

Toen K tandheelkundige kosten opliep, trachtte hij deze integraal te recupereren door een verband met zijn suikerziekte aan te tonen. K stelde vast dat hij hiervoor een omstandige uitleg over zijn gezondheidstoestand moest verschaffen en dat deze uitleg aan heel wat administratieve diensten van de Commissie werd toegezonden. Hij beschouwde dit als een inmenging in zijn privé-leven die strijdig is met artikel 8 EVRM.

Het Gerecht bevestigde dat ieder persoon het recht heeft zijn gezondheidstoestand geheim te houden,⁴⁵ maar wees toch de argumentatie van K af, door te verwijzen naar het tweede lid van artikel 8 EVRM. Daarin staan een aantal doelstellingen opgesomd ten behoeve waarvan de overheid

³⁴ Rechtsoverwegingen 17 en 23.

³⁵ Rechtsoverweging 21.

³⁶ Artikel 176, lid 1, EG-Verdrag schrijft voor dat «de instelling wier handeling nietig is verklaard of wier nalatigheid strijdig met dit Verdrag is verklaard, is gehouden de maatregelen te nemen welke nodig zijn ter uitvoering van het arrest van het Hof van Justitie».

³⁷ Zie bijvoorbeeld H. SCHROEDER, «Les pratiques de dépistage du SIDA aux Communautés européennes», *Revue belge de droit international*, 1990, 171-189. Horst Schröder is vice-president van de vakbond van de gemeenschapsambtenaren.

³⁸ Conclusies van de Raad en de ministers van volksgezondheid der Lid-Staten van 15 december 1988, betreffende AIDS en de werkplaats, *Pb*, 1989, C 28/2.

³⁹ Punten 1 en 7.

⁴⁰ Punt 8.

⁴¹ Punt 11.

⁴² Zie C. DENYS, *R.W.*, 1994-95, 1236.

⁴³ Arrest van het Gerecht van 14 april 1994, *A t. Commissie*, zaak T10/93, *Jur. Ambts.*, 1994, II-387.

⁴⁴ Rechtsoverwegingen 50 en 51.

⁴⁵ Rechtsoverweging 31. De vermelding van dit recht is impliciet maar duidelijk geïnspireerd door het zoëven besproken arrest van het Hof van 5 oktober 1994 in de zaak *X t. Commissie*.

het privé-leven van zijn onderdanen bij de wet mag beperken. Het Gerecht redeneerde dat een systeem van ziekteverzekering slechts leefbaar is als de verzekeraar de gegrondheid van aanvragen tot terugbetaling van medische kosten enigszins kan toetsen. Het vereiste om in gevallen zoals die van K uitleg te verschaffen over de persoonlijke gezondheidstoestand dient derhalve de efficiëntie van de ziekteverzekering en beantwoordt dus aan de in artikel 8, lid 2, EVRM vermelde doelstellingen van economisch welzijn en volksgezondheid.⁴⁶

K's mening dat zijn uitleg over zijn gezondheidstoestand door onnodig veel mensen in de Commissie gelezen werd, werd evenmin aanvaard. Het Gerecht oordeelde dat artikel 214 EG-Verdrag, dat elke ambtenaar van de Gemeenschap aan het beroepsgeheim onderwerpt, voldoende garandeerde dat K's gegevens enkel voor de behandeling van zijn verzoek tot terugbetaling gebruikt werden, en dit enkel door ambtenaren die voor de behandeling van dergelijke verzoeken bevoegd zijn.⁴⁷

Arrest van het Hof van 20 oktober 1994, *Scaramuzza t. Commissie*, zaak C-76/93 P, *Jurispr.*, 1994, I-5173.

Ambtenaren van de Gemeenschap die door hun instelling in een derde land tewerkgesteld worden, hebben in principe slechts recht op 80% van de bezoldiging die hen te beurt zou vallen indien ze zouden werken in de standplaats van hun instelling. De voornaamste reden voor deze reductie van hun loon is dat ze zelf niet moeten instaan voor een groot deel van hun verblijfskosten in het derde land. Desondanks kunnen de betrokken ambtenaren, mits ze een deugdelijk gemotiveerd verzoek indienen, meer dan 80% vragen en eventueel toegekend krijgen. Volgens mevrouw Scaramuzza, die in New York voor de Commissie werkt, vormt het vereiste van motivering van het verzoek een inbreuk op het recht op eerbiediging van het privé-leven in de zin van artikel 8 EVRM en van artikel 12 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens. Het Hof oordeelde dat het vereiste van een «deugdelijke» motivering niet dwangmatig gelijkstaat met een «gedetailleerde» motivering die van die aard zou zijn dat ze het privé-leven van de verzoeker zou onthullen.⁴⁸ De eis tot vernietiging van een eerdere verwerping van Scaramuzza's argumenten door het Gerecht van eerste aanleg werd derhalve niet ingewilligd.

2° Het recht op vrijheid van meningsuiting

Arrest van het Hof van 5 oktober 1994, *TV10 SA t. Commissariaat voor de Media*, zaak C-23/93, *Jurispr.*, 1994, I-4795.

Het Nederlandse Commissariaat voor de Media oordeelde dat TV10, een zender die naar Luxemburgs recht is opgericht en vanuit Luxemburg op het Nederlandse net uitzendt, met een Nederlandse omroep gelijkgesteld moest worden en derhalve ook aan de Nederlandse wettelijke verplichtingen onderworpen kon worden. TV10 vocht dit besluit aan voor de Raad van State. Deze was er net zoals het Commissariaat zeker van dat TV10 zich enkel en alleen in Luxemburg schuilhield met de bedoeling zich aan de Nederlandse wet-

geving te onttrekken, maar vroeg zich toch af of het besluit van het Commissariaat niet strijdig was met de artikelen 59 en volgende EG-Verdrag inzake het vrije dienstenverkeer, en met de artikelen 10 en 14 EVRM inzake het recht op vrijheid van meningsuiting en het daaraan vast te koppelen verbod van discriminatie.

Volgens het Hof vormden geen van de genoemde bepalingen een belemmering voor het besluit van het Commissariaat. Wat de ingeroepen artikelen van het EVRM betreft,⁴⁹ wees het Hof erop dat het Commissariaat een omroepbeleid vertegenwoordigt dat erop gericht is de meningsverscheidenheid in Nederland veilig te stellen, en dat het litigieuze besluit helemaal in dat kader gezien moest worden, zodat er van een schending van grondrechten geen sprake kan zijn.⁵⁰

3° Het recht van eigendom en het recht op vrije beroepsuitoefening

Arrest van het Hof van 13 december 1994, *Winzersekt t. Land Rheinland-Pfalz*, zaak C-306/93, *Jurispr.*, 1994, I-5555

Arrest van het Hof van 5 oktober 1994, *Duitsland t. Raad*, zaak C-280/93, *Jurispr.*, 1994, I-4973

Arrest van het Hof van 13 juli 1995, *O'Dwyer e.a. t. Raad*, gevoegde zaken T-466/93, T-469/93, T-473/93, T-474/93 en T-477/93

In het gemeenschapsrecht wordt het recht van eigendom bijna altijd in het kader van economische activiteiten ingeroepen, in het bijzonder ter vrijwaring van een ongehinderd beheer over bedrijfsactiva. Het recht om zijn beroep op een ongebonden wijze te kunnen uitoefenen vormt hierbij dan een logisch aanhangsel. Het inroepen van beide grondrechten is stilaan traditioneel geworden in het domein van de landbouw. Op dit gebied gaat de rechtspraak terug tot het vaak geciteerde geval van mevrouw Hauer, wier plannen om nieuwe wijnstokken op te zetten gedwarsboomd werden door een raadsverordening, waarop zij deze verordening aanvocht als strijdig met artikel 1, eerste protocol, EVRM, dat het recht van eigendom garandeert. Het Hof legde toen de nadruk op het tweede lid van dit artikel, dat toestaat het recht van eigendom te beperken in het algemeen belang, en verwierp derhalve de eis.⁵¹ In latere zaken heeft het Hof verkozen zijn analyse van artikel 1, eerste protocol, EVRM niet steeds opnieuw te herhalen, maar in de plaats daarvan het zopas genoemde tweede lid van die bepaling eenvoudig toe te passen, door eerst te verwijzen naar het algemeen belang dat tot uiting komt in de doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, als verwoord in artikel 39 EG-Verdrag, en dan vervolgens te toetsen of de aangevochten verordening dit doel daadwerkelijk en met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel dient.⁵² Het Hof heeft hierdoor te kennen gegeven dat het niet bereid is een aantasting van het genot van bedrijfsactiva als zodanig gelijk te stellen

⁴⁹ Voor een op het vrije verkeer van diensten toegespitste analyse van het arrest, zie P. EECKHOUT, *R.W.*, 1994-95, 959.

⁵⁰ Rechtsoverwegingen 25 en 26.

⁵¹ Arrest van het Hof van 13 december 1979, *Hauer t. Rheinland-Pfalz*, zaak 44/79, *Jurispr.*, 1979, 3727.

⁵² Zie bijvoorbeeld het arrest van het Hof van 18 september 1986, *Commissie t. Duitsland*, zaak 116/82, *Jurispr.*, 1986, 2519.

⁴⁶ Rechtsoverweging 39.

⁴⁷ Rechtsoverweging 42.

⁴⁸ Rechtsoverweging 32.

met een schending van het recht van eigendom en het recht op vrije beroepsuitoefening, maar integendeel het hele vraagstuk liefst wil herleiden tot een eenvoudige proportionaliteitscontrole.

Ofschoon deze rechtspraak intussen diep geworteld is en het dus voor eisende partijen eigenlijk veel dienstiger is geworden gewoonweg het evenredigheidsbeginsel in te roepen, worden geregeld nog pogingen ondernomen op basis van de twee hier besproken grondrechten. Zo ook in het voorbije gerechtelijk jaar. In de zaak *Winzersekt* bepleitte een Duits wijnbedrijf dat de raadsverordening die haar verhinderde de vermelding «méthode champenoise» te gebruiken ongeldig was, omdat de gezegde vermelding tot haar bedrijfsactiva behoorde en dus de bescherming van het eigendomsrecht genoot. In de zaak *Duitsland t. Raad*, waarin de fel omstreden bananenverordening van 1993 aan de orde was,⁵³ werd bepleit dat deze verordening belangrijke marktaandelen ontnam aan marktdeelnemers die traditioneel bananen afzetten uit andere landen dan de Lid-Staten en de door de verordening bevoordeelde ACS-landen, en zo de eigendom en de vrije beroepsuitoefening van deze marktdeelnemers onrechtmatig aantastte. In de zaak *O'Dwyer* ten slotte, werd betoogd dat een voor de eisers nadelige wijziging in het melkquotasysteem neerkwam op een onteigening zonder schadeloosstelling en daarom het recht van eigendom schond. Het Hof herhaalde in elk van de drie zaken zijn stelling dat de grondrechten in het kader van een gemeenschappelijke marktordening aan beperkingen onderworpen kunnen worden, indien deze beperkingen werkelijk beantwoorden aan een doelstelling van algemeen belang en beschouwd kunnen worden als een evenredige en duldbare ingreep.⁵⁴ Het Hof oordeelde dat aan deze voorwaarden voldaan was en wees dan ook de klachten af. In *Duitsland t. Raad* oordeelde het Hof bovendien dat marktaandelen beschouwd moeten worden als voorbijgaande economische situaties, die blootgesteld zijn aan de risico's van zich wijzigende omstandigheden.⁵⁵

4° Het recht op een behoorlijk proces

Arrest van het Gerecht van 23 februari 1995, *F t. Raad*, zaak T-535/93

F bestreed de weigering van de Raad hem in dienst te nemen. De Raad had deze beslissing genomen op grond van een aantal zorgwekkende gegevens die aan het licht waren gekomen tijdens het medisch onderzoek dat uitgevoerd werd als laatste stap van de aanwervingsprocedure. F had nochtans het negatief advies van de raadgevende arts aangevochten voor de medische commissie van de Raad, maar deze had het advies bevestigd. F betoogde nu voor het Gerecht van eerste aanleg dat de medische commissie niet voldeed aan de vereisten van artikel 6 EVRM. Het feit dat de commissie uitsluitend was samengesteld uit artsen die reeds in dienst stonden van de gemeenschapsinstellingen, duidde er

volgens hem op dat er geen onafhankelijke en onpartijdige behandeling van zijn zaak had plaatsgevonden.

Aangezien artikel 6 EVRM enkel van toepassing is op rechterlijke instanties, ontstond uiteraard de vraag of de medische commissie wel als dusdanig gekwalificeerd kon worden. Op dit punt werd het arrest *Le Compte* van het Hof te Straatsburg⁵⁶ in de argumentaties van zowel eiser als verweerder ingeroepen. F bekleemtoonde dat volgens dit arrest artikel 6 EVRM zonder uitzondering van toepassing is op alle administratieve geschillen die burgerlijke rechten tot voorwerp hebben. Volgens F stond in casu zijn burgerlijk recht om tot ambtenaar benoemd te kunnen worden op het spel. Bovendien meende hij dat het oordeel van de commissie over dit recht als een definitief verdict beschouwd kon worden, aangezien het Gerecht van eerste aanleg in gevallen als deze toch enkel maar wil toetsen of er door de raadgevende arts en door de commissie een logisch verband is gelegd tussen de medische vaststellingen en het besluit van lichamelijke ongeschiktheid van de kandidaat. Volgens verweerder moest in de eerste plaats nagekeken worden of de medische commissie wel *bij wet* als een rechterlijke instantie was ingesteld. Het Gerecht koos voor deze laatste benadering, en besloot dat de commissie geen rechterlijke functie vervulde, maar enkel zorgde voor het geven van een zuiver medisch advies aan de instelling.⁵⁷ Het verzoek van F werd bijgevolg afgewezen.⁵⁸

Beschikking van het Gerecht van 19 juni 1995, *Kik t. Raad en Commissie*, zaak T-107/94

In deze zaak werd een verzoek tot nietigverklaring door het Gerecht als kennelijk onontvankelijk afgewezen.⁵⁸ Verzoekster had dit blijkbaar zien aankomen en opperde daarom in haar ultieme repliek dat, indien het Gerecht zou weigeren haar verzoek ten gronde te behandelen, dit zou neerkomen op een schending van artikel 6 EVRM. In zijn beschikking heeft het Gerecht hierop geantwoord dat artikel 6 EVRM niet belet dat procedures worden onderworpen aan ontvankelijkheidsvereisten.⁵⁹

III. GEMEENSCHAPSWETGEVING ALS RECHTSBRON

A. Algemene opmerking

In de twee vorige uitgaven van de kroniek werd aanzienlijke aandacht besteed aan de rol van richtlijnen als bron van gemeenschapsrecht, via een bespreking van belangrijke uitspraken inzake rechtstreekse werking (onder meer de arresten *Marshall*, *Vaneetveld* en *Faccini Dori*) en inzake omzetting (onder meer de arresten en conclusies in de zaken *Gal-laher* en *Angelopharm*).⁶⁰ In het gerechtelijk jaar 1994-1995 werden daarentegen geen opvallende arresten gewezen over

⁵³ Voor een uitgebreidere analyse van deze zaak, zie *infra*, hoofdstukken III.B en IV.A.

⁵⁴ Rechtsoverwegingen 21 en 22 (*Winzersekt*); rechtsoverweging 78 (*Duitsland t. Raad*); rechtsoverwegingen 98-102 (*O'Dwyer*).

⁵⁵ Rechtsoverweging 79.

⁵⁶ Arrest van 23 juni 1981, *Le Compte, Van Leuven en De Meyere t. Belgische Staat, Public Cour*, Reeks A, vol. 43.

⁵⁷ Rechtsoverweging 35.

⁵⁸ De redenen hiervoor worden geschetst in hoofdstuk V.C.3°.

⁵⁹ Rechtsoverweging 39.

⁶⁰ Zie de eerste aflevering van de kroniek, *R.W.*, 1993-94, 631-634, en de tweede aflevering van de kroniek, *R.W.*, 1994-95, 1008-1010.

de werking en omzetting van richtlijnen, zodat dit thema deze keer onbesproken blijft.

B. De rechtsgrond van gemeenschapswetgeving

Arrest van het Hof van 5 oktober 1994, *Duitsland t. Raad*, zaak C-280/93, *Jurispr.*, 1994, I-4973

Arrest van het Hof van 13 juli 1995, *Spanje t. Raad*, zaak C350/92

De gemeenschapsinstellingen moeten als grondslag voor elk bindend besluit een verdragsartikel aanwijzen. Dat de keuze van deze «rechtsgrond» gerechtvaardigd moet zijn en gecontroleerd kan worden door het Hof is evident, omdat anders de instellingen hun bevoegdheden en de modaliteiten van hun optreden vrij en ongestraft zouden kunnen manipuleren. In de geschillen die op dit punt voor het Hof ahangig worden gemaakt, is de Raad het vaakst verwerende partij, omdat hij nu eenmaal het belangrijkste deel van de wetgeving uitvaardigt. De eisende partij is dan vaak de Commissie, die een andere rechtsgrond had voorgesteld en haar keuze door het Hof bevestigd wil zien, of het Parlement, voor wie de keuze van de rechtsgrond rechtstreeks zijn rol in de besluitvorming bepaalt.

De zaken *Duitsland t. Raad* en *Spanje t. Raad* tonen aan dat het ook voor de Lid-Staten mode is geworden de rechtsgrond van een raadsbesluit voor het Hof aan te vechten. Het gaat hier dan om gevallen waarin de eisende Lid-Staat tijdens het politiek besluitvormingsproces in de minderheid werd gesteld en bijgevolg de rechtsgrond, die besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid toeliet, door het Hof wil laten corrigeren ten voordele van een andere rechtsgrond die eenparigheid van stemmen vereist. In *Duitsland t. Raad* ⁶¹ lag deze bedoeling er vingerdik op, doordat Duitsland de bij zijn bevolking slecht onthaalde bananenverordening van de Raad door het Hof wilde laten vernietigen op grond van een verkeerde rechtsgrond (de «landbouwartikelen» 39, 42 en 43 EG-Verdrag), en daarbij betoogde dat «een ontwikkelingsbeleid ten gunste van de ACS-staten, zoals die wordt nagestreefd door de verordening, niet kan worden gebaseerd op de bepalingen betreffende het gemeenschappelijk landbouwbeleid, maar hooguit op de artikelen 235 of 238 van het Verdrag». ⁶² Beide laatstgenoemde artikelen vereisen eenparigheid van stemmen. Het Hof reageerde vrij koel op deze argumentatie, door erop te wijzen dat «artikel 43 van het Verdrag de passende rechtsgrondslag is voor elke regeling betreffende de produktie en de afzet van de in bijlage II bij het Verdrag genoemde landbouwprodukten», dat de totstandbrenging van een gemeenschappelijk landbouwbeleid ook de invoering van een importregeling veronderstelt en dat, ten slotte, de Gemeenschap haar verplichtingen op grond van de Overeenkomst van Lomé moet naleven. ⁶³ In *Spanje t. Raad* werd een harmonisatieverordening aangevalen die artikel 100A EG-Verdrag als rechtsgrond had. Spanje verraadde van het begin af dat het er hun enkel om te doen

was artikel 100 of artikel 235 EG-Verdrag als juiste grondslag te doen erkennen, omdat deze «unanimiteit vereisen» en dus «de soevereiniteit niet aantasten». ⁶⁴ Het Hof stelde zonder al te veel moeite vast dat artikel 100A EG-Verdrag een geschikte rechtsgrond voor de litigieuze verordening vormde.

IV. INTERNATIONALE OVEREENKOMSTEN ALS RECHTSBRON

A. De werking van internationale overeenkomsten in de gemeenschapsrechtsorde

Arrest van het Hof van 5 oktober 1994, *Duitsland t. Raad*, zaak C-280/93, *Jurispr.*, 1994, I-4973

Duitsland verzocht het Hof om nietigverklaring van de verordening van de Raad tot instelling van een gemeenschappelijke marktordening voor bananen, en betoogde hiertoe onder meer dat de verordening onverenigbaar was met de Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel («GATT»). ⁶⁵ Er ontstond toen een fel debat over de vraag of de werking van het GATT in de gemeenschapsrechtsorde dermate sterk was dat aan het Hof de taak toekwam gemeenschapswetgeving effectief aan het GATT te toetsen. In zijn beslissing over dit punt heeft het Hof belangrijke criteria aangeduid betreffende de mate van gebondenheid van de Gemeenschap aan internationale verdragen in het algemeen.

Volgens een vaste rechtspraak van het Hof is de Gemeenschap enerzijds wel aan het GATT gebonden, maar geniet het GATT anderzijds geen rechtstreekse werking. ⁶⁶ Dit laatste heeft tot gevolg dat *particulieren* zich niet uit hoofde van het gemeenschapsrecht op het GATT mogen beroepen voor de *nationale rechter*. Duitsland betoogde, samen met de interveniënten België en Nederland, dat het gebrek aan rechtstreekse werking geen procedurele invloed mocht uitoefenen op een door een *Lid-Staat* bij het *Hof van Justitie* ingesteld beroep tot nietigverklaring, en dat bijgevolg als relevante vaste rechtspraak alleen de gebondenheid van de Gemeenschap aan het GATT overbleef. Voor Duitsland, België en Nederland was het dan ook duidelijk dat met het GATT onverenigbare gemeenschapswetgeving ongeldig is en dus moet worden nietigverklaard.

De Raad en zijn interveniënten, waaronder de Commissie, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, bekeken de zaak geheel anders. Volgens hen moest het Hof het bijzondere ka-

⁶⁴ Zie rechtsoverweging 25 van het arrest.

⁶⁵ De politieke gevoeligheid van de zaak blijkt uit het feit dat bijna alle Lid-Staten zich bij een van de partijen aansloten. België en Nederland intervenieerden ter ondersteuning van Duitsland, Frankrijk, Spanje, Italië, Portugal, Griekenland en het Verenigd Koninkrijk sloten zich aan bij de Raad.

⁶⁶ Arresten van het Hof van 12 december 1972, *Internationaal Fruit Company*, gevoegde zaken 21/72 tot 24/72, *Jurispr.*, 1972, 1219; van 19 november 1974, *Nederlandse Spoorwegen*, zaak 38/75, *Jurispr.*, 1975, 1439; van 16 maart 1983, *SIOT*, zaak 266/81, *Jurispr.*, 1983, 731; van 16 maart 1983, *SPI*, gevoegde zaken 267/81 tot 269/81, *Jurispr.*, 1983, 801; van 16 maart 1983, *Singer en Geigy*, gevoegde zaken 290/81 en 291/81, *Jurispr.*, 1983, 847; van 22 juni 1989, *Fediol*, zaak 70/87, *Jurispr.*, 1989, 1781; en van 7 mei 1991, *Nakajima*, zaak C-69/89, *Jurispr.*, 1991, I-2069.

⁶¹ Een ander aspect van deze zaak wordt zo dadelijk besproken in hoofdstuk IV.A. De zaak kwam ook al even ter sprake in hoofdstuk II.C.3°.

⁶² Zie rechtsoverweging 53 van het arrest.

⁶³ Rechtsoverwegingen 54-56.

rakter van het GATT in overweging nemen. Dit bijzondere karakter zou erin bestaan dat in het GATT-systeem de nadruk niet zozeer ligt op een recht van de deelnemende partijen om handhaving van GATT-regels af te dwingen, maar veeleer op diplomatieke onderhandelingen.

In zijn conclusie stelde advocaat-generaal Gulmann twee inzichten op de voorgrond. Ten eerste beklemtoonde hij dat het volkenrechtelijke beginsel *pacta sunt servanda* geen verplichting inhoudt voor de aan een internationale overeenkomst gebonden partijen om deze overeenkomst door hun rechterlijke instanties te laten toepassen, tenzij een dergelijke interne gerechtelijke afdwingbaarheid door de overeenkomst zelf wordt voorgeschreven, quod non in casu. Ten tweede verwees hij naar het arrest *Kupferberg* van het Hof,⁶⁷ volgens hetwelk de werking van een internationale overeenkomst in het gemeenschapsrecht bepaald moet worden aan de hand van het karakter en het doel van die overeenkomsten.⁶⁸ Met het aanwijzen van deze twee elementen stond de advocaat-generaal reeds zeer dicht bij het standpunt van de Raad en diens interveniënten. Hij vervolgde zijn redenering door de zaak *Nakajima*, die op het eerste gezicht steun bood aan de stelling van Duitsland,⁶⁹ te onderscheiden van de aanhangige zaak, en besloot dat het GATT slechts een rechtsgrondslag voor een wettigheidstoetsing door de communautaire rechter in de zin van artikel 173 EG-Verdrag kon vormen met betrekking tot gemeenschapshandelingen die uitdrukkelijk zijn gesteld ter uitvoering van GATT-regels.⁷⁰ Bijgevolg adviseerde de advocaat-generaal aan het Hof de bananenverordening niet aan het GATT te toetsen.

Het Hof heeft het advies van de advocaat-generaal gevolgd. Volgens het Hof betekent de grote soepelheid van de bepalingen van het GATT dat deze «zeker niet onvoorwaardelijk zijn» en dat «de verplichting om daaraan het karakter van regels van internationaal recht toe te kennen, die rechtstreeks toepasselijk zijn binnen de nationale rechtsorden van de verdragsluitende partijen, niet op de geest, de opzet of de bewoordingen van de Overeenkomst kan worden gebaseerd».⁷¹ Volgens het Hof vormt het GATT bijgevolg enkel een rechtsgrondslag voor wettigheidstoetsing «ingeval de Gemeenschap uitvoering heeft willen geven aan een in het kader van het GATT aangegane bijzondere verplichting of indien de gemeenschapshandeling uitdrukkelijk naar specifieke bepalingen van de Algemene Overeenkomst verwijst».⁷²

B. De uitvoering van internationale overeenkomsten in de gemeenschapsrechtsorde

Advies van het Hof van 15 november 1994, *Overeenkomst tot oprichting van de Wereldhandelsorganisatie*, advies 1/94, *Jurispr.*, 1994, I-5267

Zoals reeds werd besproken in hoofdstuk I.B, heeft het Hof in dit advies vastgesteld dat de bevoegdheid tot sluiting van de Algemene overeenkomst inzake de handel in diensten (GATS) en van de Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele-eigendomsrechten (TRIPS) te zamen bij de Gemeenschap en de Lid-Staten berust. In zijn advies heeft het Hof tevens beklemtoond dat, telkens als de bevoegdheid tot sluiting van een internationale overeenkomst door de Gemeenschap en de Lid-Staten wordt gedeeld, er met het oog op de uitvoering van de aangegane internationale verbintenissen een verplichting tot samenwerking tussen de Lid-Staten en de gemeenschapsinstellingen ontstaat. Deze verplichting vloeit, aldus het Hof, voort uit het juridische vereiste van eenheid in de internationale vertegenwoordiging van de Gemeenschap.⁷³

V. RECHTSBESCHERMING

A. Inleiding en algemene procedureregels

In dit deel zijn de belangrijkste procedurele dicta uit het voorbije gerechtelijk jaar bijeengebracht. De indeling is gebaseerd op de rechtsbeschermingsstructuur zoals die door het EG-Verdrag wordt weergegeven: de verdragschendingsprocedure tegen de Lid-Staten (artikel 169), het beroep tot nietigverklaring (artikel 173), het beroep wegens nalaten (artikel 175), de prejudiciële procedure (artikel 177) en de schadevergoedingseis (artikel 178). Ook over de adviesprocedure (artikel 228, lid 6) zal een en ander vermeld worden. Het verzoek tot voorlopige maatregelen (artikel 186), dat nochtans een belangrijk deel van de communautaire geschillen vormt, komt in deze uitgave van de kroniek niet aan bod, omdat er geen innovatieve of anderszins opvallende rechtspraak te noteren viel.⁷⁴

Vooraf moeten enkele uitspraken vermeld worden die betrekking hebben op de bevoegdheid van de gemeenschapsrechter en de gerechtelijke organisatie in het algemeen.

⁶⁷ Arrest van het Hof van 26 oktober 1982, *Kupferberg*, zaak 104/81, *Jurispr.*, 1982, 3641.

⁶⁸ Zie punten 127 en 128 van de conclusie.

⁶⁹ Arrest van het Hof van 7 mei 1991, *Nakajima*, zaak C-69/89, *Jurispr.*, 1991, I2069. Dit arrest werd enthousiast door de rechtsleer onthaald als een belangrijke stap in de richting van wettigheidstoetsing van gemeenschapshandelingen aan het GATT en aan het internationaal recht in het algemeen. Zie bijvoorbeeld J. STEENBERGEN, «Is There a Need for Constitutional Reform of Foreign Trade Law of the EEC?», in M. HILF, en E.-U. PETERSMANN, *National constitutions and International Economic Law*, Deventer, Kluwer, 1993, pp. 563-567.

⁷⁰ Punten 135-137.

⁷¹ Rechtsoverwegingen 106 en 110.

⁷² Rechtsoverweging 111.

⁷³ Rechtsoverweging 108. Het valt wel op dat het Hof geen concrete inhoud heeft willen of kunnen geven aan deze verplichting tot samenwerking. Zie hierover M. HILF, «EG-Aussenkompetenzen in Grenzen; das Gutachten des EuGH zur Welthandelsorganisation», *Europäische Zeitschrift zur Wirtschaftsrecht*, 1995, p. 8.

⁷⁴ Voor enkele typische uitspraken over de te vervullen criteria met het oog op het verkrijgen van voorlopige maatregelen, zie de beschikkingen van de president van het Gerecht van 26 oktober 1994, *Transacciones Maritimas t. Commissie*, gevoegde zaken T-231/94 R, T-232/94 R en T-234/94 R, *Jurispr.*, 1994, II-885, van 1 december 1994, *Postbank t. Commissie*, zaak T353/94 R, *Jurispr.*, 1994, II-1141, van 2 december 1994, *Union Carbide t. Commissie*, zaak T-322/94 R, *Jurispr.*, 1994, II-1159, en van 15 maart 1995, *Berici t. Commissie*, zaak T-6/95 4.

1° Het voorwerp van het geschil

Beschikking van het Gerecht van 19 juni 1995, *Kik t. Raad en Commissie*, zaak T-107/94

In deze zaak werd de door de Raad vastgestelde talenregeling voor het merkenbureau – een nieuw orgaan van de Gemeenschap – aangevochten.⁷⁵ De verwerende partijen stelden dat de eis eigenlijk neerkwam op een verzoek aan het Gerecht om aan de Raad instructies te geven. Het verzoekschrift concludeerde immers dat «het aan het Gerecht beha-ge ervoor te zorgen dat de Raad zijn beslissing het Nederlands als werktaal van het merkenbureau uit te sluiten, her-ziet». Volgens vaste rechtspraak komt het aan de gemeenschapsrechter niet toe bevelen te uiten ten aanzien van de instellingen, en bijgevolg moest, aldus de verweerders, het verzoek onontvankelijk verklaard worden. In reactie hierop betoogde verzoekster dat ze enkel een nietigverklaring van de litigieuze talenregeling beoogde. Het Gerecht stelde vast dat, indien het voorwerp van het geschil op een verschillende wijze begrepen wordt door eiser en verweerder, het aan de rechter toekomt het voorwerp te kwalificeren.⁷⁶ In casu bestond er volgens het Gerecht een zekere discrepantie tussen, enerzijds, de bewoordingen waarin verzoekster haar conclusie had geformuleerd (duidend op een verzoek tot instructie) en, anderzijds, de algemene tendens van het verzoekschrift (duidend op een verzoek tot nietigverklaring zonder meer). Het Gerecht gaf de doorslag aan dit tweede element en besloot bijgevolg de eis te kwalificeren als een beroep tot nietigverklaring.⁷⁷

2° De kamersamenstelling

Beschikking van het Gerecht van 29 november 1994, *Bernardi t. Commissie*, gevoegde zaken T-479/93 en T-559/93

Arrest van het Hof van 4 mei 1995, *Landesamt für Ausbildungsförderung Nordrhein-Westfalen t. Gaal*, zaak C-7/94

De Italiaanse jurist Bernardi wenste in het Groothertogdom Luxemburg het beroep van advocaat uit te oefenen. Toen de autoriteiten weigerden zijn diploma te homologeren, ondernam Bernardi gerechtelijke acties voor de Luxemburgse rechtbanken. Dit leverde echter geen resultaat op, zodat Bernardi uiteindelijk aan de Commissie vroeg om tegen het Groothertogdom een verdragsschendingsprocedure in te stellen. De Commissie weigerde en werd vervolgens door Bernardi voor het Gerecht van eerste aanleg gedaagd. Vooraleer het Gerecht dit beroep onontvankelijk kon verklaren,⁷⁸ moest het zijn kamersamenstelling verantwoorden. Bernardi vroeg namelijk dat de rechter van Luxemburg-

se nationaliteit geen zitting zou hebben in de door hem ingestelde zaak. Het Gerecht stelde vast, met een verwijzing naar artikel 16, vierde alinea, van het Statuut van het Hof,⁷⁹ dat een partij zich nooit kan beroepen op de nationaliteit van een rechter.⁸⁰

In de zaak *Gaal* werd door een partij opgemerkt dat de kamer waaraan de zaak was toebedeeld, uit zes rechters bestond, een aantal dat niet geregeld is in het ter zake geldende artikel 165, tweede alinea, EG-Verdrag.⁸¹ Het Hof stelde vast dat de bedoelde kamer zich voor de behandeling van deze zaak met vijf rechters aanbood, en dus zitting had op een door artikel 165, tweede alinea, EG-Verdrag geregelde wijze.

Volgens het Hof belette het Verdrag niet dat een kamer organisatorisch uit meer rechters bestaat.⁸²

B. De verdragsschendingsprocedure tegen de Lid-Staten

1° Het herhaald gebruik door de Commissie van een zelfde met redenen omkleed advies

Arrest van het Hof van 18 mei 1995, *Commissie t. Italië*, zaak C-57/94

Het in deze zaak aanhangige geschil was reeds het voorwerp geweest van een eerdere zaak voor het Hof. Het Hof had toen de eis van de Commissie onontvankelijk verklaard, omdat deze, in strijd met artikel 169 EG-Verdrag, in haar eis een verdragsschending had aangeklaagd die niet vooraf vermeld was geweest in het door haar aan Italië gerichte met redenen omkleed advies. De hier besproken zaak was het resultaat van een tweede eis van de Commissie, die dit keer helemaal binnen de omschrijving bleef van het met redenen omkleed advies.

Italië wierp ook ten aanzien van deze tweede eis een exceptie van onontvankelijkheid op, ditmaal omdat de Commissie zich opnieuw gebaseerd had op het aan de eerste zaak ten grondslag liggende met redenen omkleed advies. Volgens Italië had de Commissie een nieuw advies moeten opstellen, omdat artikel 169 EG-Verdrag nu eenmaal voorschrijft dat aan elke in dat artikel bedoelde eis een met redenen omkleed advies moet voorafgaan.

Het Hof wees de exceptie van onontvankelijkheid af, door te oordelen dat de tweede eis van de Commissie gezien moest worden als een rechtzetting van de eerste, en dat het in een dergelijke omstandigheid geen nut heeft de voorafgaande procedure van voren af aan te herbeginnen.⁸³

⁷⁵ Zie ook *infra*, hoofdstuk V.C.3°.

⁷⁶ De gemeenschapsrechter wordt vooral met een verschillende interpretatie van het voorwerp van het geschil geconfronteerd in gevallen waarin de eisende partij niet in haar verzoekschrift vermeldt op welk rechtsbeschermingsartikel uit het EG-verdrag het verzoek gebaseerd is. Een dergelijke vermelding is overigens niet verplicht.

⁷⁷ Rechtsoverwegingen 30 en 31.

⁷⁸ Volgens vaste rechtspraak kan men geen beroep instellen tegen de weigering door de Commissie om een verdragsschendingsprocedure tegen een Lid-Staat te openen. Zie hierover ook *infra*, hoofdstuk V.D.1°.

⁷⁹ Dit Statuut is tevens van toepassing op het Gerecht.

⁸⁰ Rechtsoverweging 19.

⁸¹ Daarin wordt als volgt bepaald: «Het Hof van Justitie komt in voltallige zitting bijeen. Het kan echter uit zijn midden kamers vormen, elk samengesteld uit drie of vijf rechters, om overeenkomstig de bepalingen van een daartoe opgesteld reglement, hetzij bepaalde maatregelen van onderzoek te nemen, hetzij bepaalde soorten van zaken te berechten.»

⁸² Rechtsoverwegingen 13-15.

⁸³ Rechtsoverwegingen 10-14.

2° Het discretionaire opportuniteitsoordeel van de Commissie

Arrest van het Hof van 10 mei 1995, *Commissie t. Duitsland*, zaak C-422/92

In deze zaak werd de ontvankelijkheid van de verdrags-schendingsklacht ter discussie gesteld op grond van redelijkheidsoverwegingen. De Commissie voerde de onverenigbaarheid met het gemeenschapsrecht aan van een Duitse wet betreffende het vervoer van afval. De Duitse wet was echter al zes jaar in werking. Bovendien was in de loop van die zes jaar de gemeenschapswetgeving inzake afvalstoffenbeheer zodanig geëvolueerd dat de inhoud van de Duitse wet veel minder afweek van het gemeenschapsrecht dan zes jaar tevoren. Duitsland betoogde dan ook dat de eis van de Commissie laattijdig en zinloos was en bijgevolg niet door het Hof behandeld hoefde te worden.

Het Hof drukte in duidelijke bewoordingen zijn twijfels uit over de opportuniteit van de klacht van de Commissie.⁸⁴ maar verwees vervolgens naar de discretionaire beoordelingsbevoegdheid die de Commissie bezit inzake het openen van verdragsschendingsprocedures.⁸⁵ Het Hof verklaarde de eis bijgevolg ontvankelijk.

C. Het beroep tot nietigverklaring

1° Het procesbelang van het Parlement

Arrest van het Hof van 13 juli 1995, *Parlement t. Commissie*, zaak C-156/93

De Raad, de Commissie en de Lid-Statens kunnen, op grond van artikel 173, tweede alinea, EG-Verdrag een beroep tot nietigverklaring instellen tegen een gemeenschaps-handeling zonder hierbij een bijzonder belang te moeten aantonen. Het Parlement daarentegen moet, met inachtneming van artikel 173, derde alinea, EG-Verdrag, aantonen dat het ter vrijwaring van zijn «prerogatieven» optreedt. Met deze term worden vooral de concrete deelnamerechten van het Parlement in wetgevings-, begrotings- en benoemingsprocedures bedoeld. Het Hof beschouwt het als een ontvankelijkheidsvoorwaarde dat het Parlement in zijn verzoekschrift «duidelijk aangeeft welk van zijn prerogatieven moet worden geëerbiedigd en op welke wijze inbreuk op dit prerogatief zou zijn gemaakt».⁸⁶ In het onderhavige geval heeft het Hof verklaard dat het motiveringsbeginsel, als neergelegd in artikel 190 EG-Verdrag, niet als een prerogatief van het Parlement beschouwd kan worden.⁸⁷ Het verzoek werd dus onontvankelijk verklaard voor zover het een schending van dit beginsel inriep.

2° Het procesbelang van particulieren

Arrest van het Gerecht van 9 november 1994, *Scottish Football Association t. Commissie*, zaak T-46/92, *Jurispr.*, II-1039

Aan deze zaak gingen een aantal kleurrijke feiten vooraf, die er essentieel op neerkwamen dat de Commissie de briefwisseling wilde veroveren die de Schotse en de Argentijnse voetbalbond met elkaar gevoerd hadden aangaande de plannen van een commerciële televisiezender om Argentijnse voetbalwedstrijden in Schotland uit te zenden. De Schotse voetbalbond gaf te kennen dat, wat hem betrof, «de Commissie niet behoeft in te zitten over de briefwisseling tussen twee zusterorganisaties over hoe de sport het best wordt geëindigd». De Commissie hield er een andere mening op na en stelde een beschikking vast waarbij ze de Schotse voetbalbond, onder bedreiging van een dwangsom, beval de gevraagde inlichtingen te verstrekken. De voetbalbond boog, legde onder meer de door de Commissie begeerde briefwisseling over en stelde dan een beroep in voor het Gerecht van eerste aanleg tot nietigverklaring van de beschikking.

De Commissie wierp een exceptie van onontvankelijkheid op. Volgens haar had de Schotse voetbalbond geen enkel procesbelang, aangezien hij reeds aan de beschikking had voldaan, zodat een nietigverklaring hem niet meer tot nut kon strekken.

Het Gerecht volgde een heel andere redenering, door te stellen dat een beschikking tot opvoeding, onder bedreiging van sancties, van inlichtingen invloed kan hebben op de rechtspositie van de betrokkene, zelfs indien deze bereid is de beschikking uit te voeren.⁸⁸ Tevens kan volgens het Gerecht, zelfs nadat de betrokkene de beschikking daadwerkelijk heeft uitgevoerd, de nietigverklaring van de beschikking nog zin hebben. In dit opzicht verwees het Gerecht onder meer naar het opvoedend effect dat een nietigverklaring kan uitoefenen op het toekomstig handelen van de instelling.⁸⁹

3° De rechtstreekse en individuele geraaktheid van particulieren

Beschikking van het Gerecht van 20 oktober 1994, *Asocarne t. Raad*, zaak T-99/94

Arrest van het Gerecht van 15 december 1994, *Unifruit Hellas t. Commissie*, zaak T-489/93, *Jurispr.*, 1994, II-1201

Beschikking van het Gerecht van 19 juni 1995, *Kik t. Raad en Commissie*, zaak T-107/94.

Krachtens artikel 173, vierde alinea, EG-Verdrag kan een natuurlijke of rechtspersoon slechts een beroep tot nietigverklaring instellen tegen tot hem gerichte beschikkingen en tegen verordeningen of beschikkingen gericht tot een andere persoon die hem rechtstreeks en individueel raken.

Een particulier is slechts individueel geraakt indien de litigieuze handeling van de instelling hem «in zijn rechtspositie raakt uit hoofde van een feitelijke situatie die hem ten opzichte van ieder ander karakteriseert» (in geval van een verordening) of hem «individualiseert op soortgelijke wijze als

⁸⁴ Rechtsoverweging 17.

⁸⁵ Rechtsoverweging 18.

⁸⁶ Zie onder meer het arrest van het Hof van 2 maart 1994, *Parlement t. Raad*, zaak C-316/91, *Jurispr.*, 1994, I-625, rechtsoverweging 13. Voor een bespreking van dit arrest, zie de vorige aflevering van de kroniek, *R.W.*, 1994-95, 1011.

⁸⁷ Rechtsoverweging 11.

⁸⁸ Rechtsoverweging 13.

⁸⁹ Rechtsoverweging 14.

een adressaat» (in geval van een beschikking gericht tot een ander persoon). Op deze wijze werd de reeds sterk ontwikkelde rechtspraak samengevat door het Gerecht in de zaak *Unifruit Hellas*.⁹⁰ In casu had een Griekse importeur van Chileense appels een beroep tot nietigverklaring ingesteld tegen een verordening die compenserende heffingen regelde voor de invoer van dat produkt in de Gemeenschap. Volgens het Gerecht was het duidelijk dat de verordening niet specifiek op verzoekster betrekking had, maar haar daarentegen enkel in haar objectieve hoedanigheid van importeur van Chileense appels raakte, op dezelfde wijze als elke andere marktdeelnemer die zich in dezelfde situatie bevindt.⁹¹ De eis werd bijgevolg onontvankelijk verklaard.

Nog tal van andere zaken werden om dezelfde reden als onontvankelijk afgewezen. Zo onder meer via de beschikkingen van het Gerecht van 11 januari 1995, *Cassa nazionale di previdenza ed assistenza t. Raad*, zaak T-116/94, en van 21 februari 1995, *Associazione agricoltori della provincia di Rovigo t. Commissie*, zaak T-117/94, alsmede via het arrest van het Gerecht van 21 februari 1995, *Campo Ebro t. Raad*, zaak T-472/93. Ook het verzoek van de Nederlandse mevrouw Kik, dat tot nietigverklaring strekte van de door de Raad bij verordening vastgestelde talenregeling voor het nieuwe merkenbureau te Alicante, werd niet ten gronde door het Gerecht onderzocht. Krachtens de aangevochten talenregeling wordt het Nederlands, samen met de andere «kleinere» officiële talen van de Gemeenschap uitgesloten als werktal van het merkenbureau, en kunnen de contacten tussen het bureau en een particulier die een van deze uitgesloten talen als moedertaal heeft, slechts ten dele in die moedertaal gevoerd worden. Het Gerecht kon alleen maar vaststellen dat mevrouw Kik op dezelfde manier door de talenregeling geraakt werd als ieder persoon die voor zichzelf of voor een lastgever bij het bureau een merk aanvraagt en de procedure daartoe ten dele in een andere taal dan de zijne moet voeren en ondergaan.⁹²

Artikel 173, vierde alinea, EG-Verdrag bepaalt geen mogelijkheid voor particulieren om een beroep tot nietigverklaring in te stellen tegen richtlijnen. In de zaak *Asocarne* heeft het Gerecht nader verklaard dat «de grond voor deze uitsluiting is gelegen in de omstandigheid, dat in geval van richtlijnen de rechtsbescherming van particulieren naar behoren en genoegzaam wordt verzekerd door de nationale rechters die de omzetting ervan in nationaal recht in de verschillende nationale rechtstelsels controleren». ⁹³ Het Gerecht heeft dus vooralsnog geen zin om richtlijnen in strijd met de bewoordingen van artikel 173, vierde alinea, EG-Verdrag gelijk te stellen met verordeningen, ten einde een beroep mogelijk te maken tegen een beschikking «genomen in de vorm van een richtlijn». ⁹⁴

D. Het beroep wegens nalaten

1° Het beroep wegens nalaten en artikel 90, lid 3, EG-Verdrag

Arrest van het Gerecht van 27 oktober 1994, *Ladbroke Racing Limited t. Commissie*, zaak T-32/93

Artikel 90 EG-Verdrag verbiedt de Lid-Staten openbare bedrijven of ondernemingen dermate te beschermen of hen zodanig exclusieve rechten te verlenen dat mededingingsregels uit het Verdrag (in het bijzonder de regels vastgelegd in artikelen 85 en 86) geschonden worden. Artikel 90, lid 3, EG-Verdrag draagt op dit gebied aan de Commissie de taak op over het handelen van de Lid-Staten te waken en eventueel richtlijnen of beschikkingen aan de Lid-Staten te richten.

De Engelse vennootschap Ladbroke wilde graag weddenscapen op paardenrennen aanbieden in Frankrijk, maar werd hierbij belemmerd door een Frans decreet dat aan tien Franse vennootschappen de exclusieve rechten verleent om weddenscapen op paardenrennen te organiseren. Ladbroke diende bij de Commissie een klacht in tegen haar uitsluiting van de Franse markt en verzocht de Commissie stappen te ondernemen op basis van artikel 90, lid 3, EG-Verdrag. Toen de Commissie hieraan geen gevolg gaf, stelde Ladbroke op basis van artikel 175 EG-Verdrag een beroep wegens nalaten in voor het Gerecht van eerste aanleg.

Het is reeds vaste rechtspraak dat het instellen door particulieren van een beroep wegens nalaten tegen de Commissie, gericht tegen het feit dat de Commissie weigert om een verdragsschendingsprocedure in de zin van artikel 169 EG-Verdrag tegen een Lid-Staat te openen, onontvankelijk is. Een deugdelijk beroep wegens nalaten vereist immers dat over een nalaten van een *verplichting* wordt geklaagd. Deze voorwaarde is niet vervuld in de zopas geschetste situatie, omdat de Commissie over een discretionaire bevoegdheid beschikt om al dan niet een verdragsschendingsprocedure te openen en dus onder geen enkele verplichting valt.⁹⁵

Het Hof oordeelde dat dezelfde redenering diende te gelden ten aanzien van artikel 90, lid 3, EG-Verdrag, en citeerde in dat opzicht enkele van zijn recente uitspraken, die erop duiden dat op de Commissie nooit een *verplichting* rust om in te grijpen.⁹⁶ De eis van Ladbroke werd bijgevolg onontvankelijk verklaard. Het Hof voegde er nog aan toe dat er ook een tweede reden tot onontvankelijkheid voorhanden was Artikel 175, derde alinea, EG-Verdrag veronderstelt immers dat een particulier voor het nalaten klaagt van een handeling te zijnen aanzien. Ook aan deze voorwaarde was in casu niet voldaan, omdat het gevraagde optreden van de Commissie op basis van artikel 90, lid 3, EG-Verdrag noodzakelijk aan Frankrijk gericht zou zijn, en niet aan Ladbroke.⁹⁷

⁹⁰ In rechtsoverweging 21.

⁹¹ Rechtsoverweging 23.

⁹² Rechtsoverweging 36.

⁹³ Rechtsoverweging 17.

⁹⁴ Het Gerecht gebruikt deze formulering in rechtsoverweging 18.

⁹⁵ Dit werd eens te meer bevestigd in de beschikking van het Gerecht van 29 november 1994, *Bernardi t. Commissie*, gevoegde zaken T-479/93 en T-559/93, rechtsoverweging 31.

⁹⁶ Rechtsoverwegingen 37 en 38. Zie hierover tevens de bespreking van I. MASELIS, *R.W.*, 1994-95, 961.

⁹⁷ Rechtsoverwegingen 40 en 41.

2° De grenslijn met het beroep tot nietigverklaring

Arrest van het Gerecht van 24 januari 1995, *Ladbroke Racing Deutschland t. Commissie*, zaak T-74/92

Naast de zopas besproken klacht met verwijzing naar artikel 90 EG-Verdrag had Ladbroke – ditmaal de Duitse afdeling – bij de Commissie ook over de onverenigbaarheid van het Franse monopolie met de artikelen 85 en 86 EG-Verdrag aangeklaagd. Aangezien Ladbroke van de Commissie geen beduidende reactie op deze klacht ontving, diende zij bij het Gerecht van eerste aanleg een beroep wegens nalaten in op basis van artikel 175 EG-Verdrag en, subsidiair, een beroep tot nietigverklaring op basis van artikel 173 EG-Verdrag tegen de «impliciete verwerping van de klacht».

Het arrest van het Gerecht weerspiegelt de veelvuldigheid van mogelijke procedurele uitkomsten in zaken die gelijktijdig op basis van artikel 173 en artikel 175 worden ingesteld.⁹⁸ In casu oordeelde het Gerecht dat, voor zover de klacht op artikel 86 betrekking had, de Commissie zich inderdaad schuldig had gemaakt aan een ongeoorloofd nalaten, zodat het beroep tot nietigverklaring niet meer in behandeling hoefde te worden genomen. Voor zover de klacht betrekking had op artikel 85, was de analyse van het Gerecht iets ingewikkelder. Het Gerecht stelde eerst feitelijk vast dat de Commissie wel degelijk een onderzoek was begonnen naar de verenigbaarheid van de aangeklaagde situatie met artikel 85 EG-Verdrag, maar dat redelijkerwijze nog niet van de Commissie verwacht kon worden reeds een definitief besluit te hebben genomen.⁹⁹ Het Gerecht leidde hieruit af dat, ten eerste, het beroep wegens nalaten in elk geval ongegrond was, zodat over de ontvankelijkheid ervan geen uitspraak hoefde te worden gedaan,¹⁰⁰ en dat, ten tweede, het beroep tot nietigverklaring onontvankelijk was, omdat de klacht nog als in staat van onderzoek beschouwd moest worden en er dus nog geen handeling bestond die het voorwerp van een beroep tot nietigverklaring kon uitmaken.¹⁰¹

E. De prejudiciële procedure

1° De afwijzing door het Hof van prejudiciële vragen

Arrest van het Hof van 5 oktober 1994, *Crispoltoni e.a. t. Fattoria Autonoma Tabacchi en Donatab*, gevoegde zaken C-133/93, C-300/93 en C-362/93, *Jurispr.*, 1994, I-4863;

Arrest van het Hof van 9 februari 1995, *Leclerc-Siplec t. TFI e.a.*, zaak C-412/93, *Jurispr.*, 1995, I-179;

Beschikking van het Hof van 23 maart 1995, *Strafgeding t. Saddik*, zaak C-458/93;

Arrest van het Hof van 28 maart 1995, *Kleinwort Benson t. City of Glasgow*, zaak C-346/93;

Beschikking van het Hof van 7 april 1995, *Strafgeding t. Gomis e.a.*, zaak C-167/94;

Arrest van het Hof van 15 juni 1995, *Zabala Erasun t. Instituto Nacional de Empleo*, gevoegde zaken C-422 tot 424/93

Tijdens het voorbije gerechtelijk jaar heeft het Hof in niet minder dan vijf zaken de door de nationale rechter gestelde prejudiciële vragen bewust onbeantwoord gelaten. Deze relatief veelvuldige weigering mag zeker niet als een afbreuk aan de door artikel 177 EG-Verdrag omschreven samenwerking tussen het Hof en de nationale rechters gezien worden, maar veeleer als een uiting van een nauwgezette controle door het Hof van de voorwaarden van deze samenwerking.

Het Hof wil allereerst zeker zijn dat de vragen die het voorgeschiedt krijgt uitgaan van een «reëel geschil» en dus niet slechts van algemene of hypothetische aard zijn. In de zaak *Leclerc-Siplec t. TFI* werd aan het Hof een interpretatie van het verdrag gevraagd die de nationale rechter zou helpen de verenigbaarheid van een Frans decreet met het gemeenschapsrecht te beoordelen. Het decreet in kwestie verbood in een aantal sectoren de uitzending van televisiereclame. Toen bleek dat het voor de eiser in de aanhangige zaak enkel om de reclame van brandstof te doen was, verklaarde het Hof zich onbevoegd om de vraag in haar geheel te beantwoorden, omdat een volledig antwoord een oordeel over het Franse decreet in zijn geheel zou bevatten en zo het concrete voorwerp van de aanhangige zaak zou overstijgen.¹⁰² In de zaak *Zabala Erasun* werd het bestaan van een «reëel geschil» niet zozeer bedreigd door een te algemeen geformuleerde vraagstelling, maar veeleer door het feit dat de zaak in het land van oorsprong op een minnelijke schikking afstevende. Hoewel de nationale rechter hiervan weet had, handhaafde hij via gemotiveerde beschikking zijn prejudiciële vragen. Het Hof gaf toe dat de nationale rechters over een discretionaire bevoegdheid beschikken om de noodzakelijkheid van een prejudiciële vraagstelling te beoordelen, maar wees er tevens op dat artikel 177 EG-Verdrag het voortbestaan van een hangend geschil veronderstelt. Op grond van dit laatste element verklaarde het Hof zich onbevoegd om op de gestelde vragen te antwoorden.¹⁰³

In de zaak *Kleinwort Benson* deed zich een andersoortig probleem voor. De Britse Court of Appeal verzocht het Hof om uitlegging van een aantal artikelen van het EEX-Verdrag. Bij het Hof ontstond ditmaal geen twijfel over de echtheid van het geschil, maar wel over het onvoorwaardelijke karakter van de toepasselijkheid van de door hem verschaft uitleggingen. Het leek er namelijk op dat de Britse rechter er niet onvoorwaardelijk toe verplicht was de voor hem aanhangige zaak op grond van het EEX, als geïnterpreteerd door het Hof, te beslechten. Het Hof leidde hieruit af dat zijn antwoorden op de prejudiciële vragen in casu slechts een adviserend karakter dreigden te hebben, terwijl prejudiciële antwoorden steeds bindend behoren te zijn. Het Hof besloot derhalve uit principe de vragen onbeantwoord te laten.¹⁰⁴

Als de eventuele twijfels over de echtheid van het geschil en het verbindend karakter van de te verlenen uitlegging eenmaal zijn weggeruimd, zal het Hof nog nagaan of de gestelde vragen duidelijk genoeg zijn en of de nationale rechter bij zijn vragen voldoende gegevens over de feiten van de zaak heeft gevoegd. De gevoeligheid van het Hof voor deze «informatieplicht» van de nationale rechter werd reeds in de vo-

⁹⁸ Zie in dit verband reeds de eerste aflevering van de kroniek, *R.W.*, 1993-94, 639-640.

⁹⁹ Rechtsoverweging 44.

¹⁰⁰ Rechtsoverweging 46.

¹⁰¹ Rechtsoverweging 72.

¹⁰² Rechtsoverwegingen 14 en 15.

¹⁰³ Rechtsoverwegingen 14-17 en 2830.

¹⁰⁴ Rechtsoverwegingen 19-25.

rigte uitgave van de kroniek belicht.¹⁰⁵ Het Hof heeft zijn gestrengheid op dit punt voortgezet in de zaken *Saddik en Gomis*, oordelend dat het gebrek aan feitelijke gegevens de partijen¹⁰⁶ verhinderde hun standpunten op zinvolle wijze aan het Hof kenbaar te maken.¹⁰⁷ Op de regel dat een prejudiciële verwijzing zonder bijvoeging van feitelijke gegevens onontvankelijk is, bestaan wel enkele uitzonderingen. In zijn arrest van 3 maart 1994, *Vaneetveld t. Le Foyer* (zaak C316/93, *Jurispr.*, 1994, I-763),¹⁰⁸ oordeelde het Hof reeds dat «het vereiste (voor de nationale rechter om de gestelde prejudiciële vragen in hun context te situeren) minder absoluut is wanneer de vragen betrekking hebben op specifieke technische punten, en het Hof ook dan een nuttig antwoord kan geven wanneer de nationale rechter de juridische en feitelijke context niet in bijzonderheden heeft uiteengezet».¹⁰⁹ In de zaak *Crispoltoni*, waarin de Commissie en de Raad er zich over beklagden niet zinvol te kunnen interveniëren wegens het gebrek aan feitelijke informatie, heeft het Hof duidelijk gemaakt dat de nationale rechter tevens van zijn «informatieplicht» ontslagen is indien er reeds eerder een prejudiciële zaak geweest is in dezelfde juridische en feitelijke context.¹¹⁰

Het is opvallend dat het Hof nog geen consistente keuze heeft gemaakt wat betreft de *vorm* waarin prejudiciële verzoeken worden afgewezen. De ene keer verklaart het Hof zichzelf «onbevoegd»,¹¹¹ de andere keer zijn het de vragen die «onontvankelijk» verklaard worden.¹¹² Een dergelijke afwisseling van begrippen is weinig gebruikelijk in de communautaire rechtspraak. Een algemeen gebruik van «onontvankelijk» lijkt meer verdedigbaar.

2° De werking in de tijd van prejudiciële uitleggingen

Arrest van het Hof van 11 augustus 1995, *Rodders t. Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen*, gevoegde zaken C-367/93 tot C377/93

Een prejudiciële uitlegging door het Hof van een bepaling van gemeenschapsrecht geldt in principe *ex tunc*, dat wil zeggen vanaf de datum van inwerkingtreding van de uitgelegde bepaling zelf. De uitlegging dient immers juist tot verduidelijking van «de betekenis en strekking van het voorschrift zoals het sedert het tijdstip van dienst inwerkingtreding moet of had moeten worden verstaan en toegepast».¹¹³ Dit principe van terugwerkende kracht is een uiting van het beginsel van de eenvormige toepassing van het gemeenschapsrecht,

die echter wel moet worden afgewogen met het beginsel van rechtszekerheid.¹¹⁴ Dit betekent dat het Hof in sommige gevallen de terugwerkende kracht van zijn uitleggingen zal beperken om de rechtsbetrekkingen die in het verleden te goeder trouw ontstaan zijn te beschermen.

In het arrest *Rodders* heeft het Hof evenwel duidelijk gemaakt dat het slechts met moeite bereid is de werking in de tijd van zijn prejudiciële uitspraken te beperken. Het Hof blikte terug op zijn rechtspraak ter zake en stelde vast dat het enkel tot een beperking had besloten in gevallen waarin «er een gevaar bestond voor ernstige economische gevolgen, inzonderheid op basis van het grote aantal op basis van de geldig geachte regeling te goeder trouw tot stand gekomen rechtsbetrekkingen».¹¹⁵

In casu oordeelde het Hof dat aan zijn uitlegging van artikel 95 EG-Verdrag, die aan de verwijzende Nederlandse rechter duidelijk maakte dat diens nationale wetgeving in strijd was met dat verdragsartikel, de normale *ex tunc* werking toekwam, ten eerste omdat er voordien al zoveel arresten «van grote verscheidenheid» over artikel 95 EG-Verdrag waren geweest dat er eigenlijk geen twijfel meer kon bestaan over de precieze draagwijdte van dat artikel, en ten tweede omdat de Commissie reeds een procedure tegen Nederland had ingeleid tot vaststelling dat dezelfde wettelijke regeling onverenigbaar was met artikel 95 EG-Verdrag.¹¹⁶

F. De schadevergoedingseis

1° Inleiding

Een verzoek tot vergoeding van schade die voortvloeit uit niet-contractuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap kan ingesteld en bepleit worden op grond van de artikelen 178 en 215, tweede alinea, EG-Verdrag. Het Gerecht van eerste aanleg heeft in zijn arrest van 15 december 1994, *Unifruit Hellas t. Commissie*¹¹⁷, het autonome karakter van de schadevergoedingseis nogmaals benadrukt. Dit betekent dat de ontvankelijkheid van het verzoek tot schadeloosstelling niet samenhangt met de ontvankelijkheid van het verzoek tot nietigverklaring die dikwijls tegelijkertijd wordt ingesteld.¹¹⁸ Naast deze bestendigende uitspraak vindt men in de rechtspraak van het voorbije gerechtelijk jaar ook een behandeling van twee specifieke problemen:

2° Voorwaarden om het foutieve karakter van het gemeenschapsoptreden te onderzoeken

Arrest van het Hof van 15 september 1994, *KYDEP t. Raad en Commissie*, zaak C-146/91, *Jurispr.*, 1994, I-4199

KYDEP, een coöperatieve vereniging van Griekse landbouwbedrijven, verzocht om vergoeding van schade geleden als gevolg van maatregelen genomen door de Raad en de

¹⁰⁵ Zie *R.W.*, 1994-95, 1014.

¹⁰⁶ In het bijzonder de interveniërende Lid-Statens of instellingen van de Gemeenschap, die niet bij de procedure voor de nationale rechter betrokken zijn.

¹⁰⁷ Rechtsoverwegingen 13 en 17 (*Saddik*) en rechtsoverwegingen 10 en 11 (*Gomis*).

¹⁰⁸ Tevens besproken in de vorige aflevering van de kroniek, *R.W.*, 1994-95, 1014.

¹⁰⁹ Rechtsoverweging 13.

¹¹⁰ Rechtsoverwegingen 18-20.

¹¹¹ Dit was het geval in *Leclerc-Siplec t. TFI, Zabala Erasun en Kleinwort Benson*.

¹¹² In *Saddik en Gomis*.

¹¹³ Zie het arrest van het Hof van 27 maart 1980, *Denkavit italiana*, zaak 61/79, *Jurispr.*, 1980, 1205, rechtsoverweging 16.

¹¹⁴ Zie K. LENAERTS en D. ARTS, *Europees procesrecht*, Antwerpen, Maklu, 1995, pp. 125-126.

¹¹⁵ Rechtsoverweging 43.

¹¹⁶ Rechtsoverweging 45.

¹¹⁷ Zaak T489/93, *Jurispr.*, 1994, II-1201. De feiten van deze zaak werden reeds besproken in hoofdstuk V.C.3°.

¹¹⁸ Rechtsoverweging 31.

Commissie in reactie op het ongeluk met de kerncentrale van Tsjernobyl. Het voor KYDEP nadelinge gemeenschapsoptreden lag onder meer besloten in een door de Commissie aan de Lid-Staten gericht telexbericht, waarin een uitlegging werd gegeven aan het begrip «landbouwprodukt van gezonde handelskwaliteit» en waarin werd meegedeeld dat kosten gemaakt door de Lid-Staten bij het in de handel brengen van produkten die niet aan de gegeven omschrijving voldeden, zeker niet vergoed zouden worden vanuit het landbouwfonds van de Gemeenschap.

Er ontstond twijfel of, met het oog op het toekennen van een eventuele schadevergoeding, de onwettigheid van het telexbericht wel door het Hof kon worden onderzocht. Normaliter kan de gemeenschapsrechter immers enkel de wettigheid van bindende rechtshandelingen nagaan. Het telexbericht voldeed, strikt genomen, niet aan deze voorwaarde, omdat het geen formeel verbod bevatte ten aanzien van de Lid-Staten om bepaalde produkten in de handel te brengen, maar hen enkel duidelijk maakte welke produkten door de Gemeenschap als ongeschikt werden beschouwd. Ondanks deze vaststelling verklaarde het Hof dat er «termen aanwezig zijn om de middelen betreffende de onverenigbaarheid van het telexbericht van de Commissie met het gemeenschapsrecht te onderzoeken», omdat «het telexbericht, ofschoon het niet verbindend is, de bevoegde autoriteiten van de Lid-Staten ertoe kon brengen, interventieaankopen van landbouwprodukten waarvan de radioactiviteit bepaalde toleranties voor radioactiviteit overschreed, of het verlenen van restituties bij uitvoer voor dergelijke produkten te weigeren».¹¹⁹

3° Oorzakelijk verband tussen fout en schade

Arrest van het Gerecht van 18 mei 1995, *Wafer Zoo t. Commissie*, zaak T-478/93

Wafer Zoo, een Italiaanse vennootschap die zich onder meer met de handel in diervoeding bezighoudt, had bij de Gemeenschap een aanvraag tot financiering van een investeringsproject ingediend. Na verworping van deze aanvraag daagde Wafer Zoo de Commissie voor het Gerecht van eerste aanleg, op grond dat de weigering tot financiering zou berusten op een onjuiste uitlegging van de toepasselijke verordening. Het Gerecht deelde de mening van Wafer Zoo en verklaarde de beschikking waarin de Commissie de aanvraag tot financiering had afgewezen nietig.

Wafer Zoo meende tevens schade te hebben geleden ten gevolge van het onrechtmatig handelen van de Commissie.

Gezien de vaststelling door het Gerecht van onrechtmatigheid enerzijds en de zichtbare oorzakelijkheid tussen de weigering van de Commissie en de nadelige situatie van Wafer Zoo anderzijds, leek de kans op schadeloosstelling groot. Het Gerecht stelde echter vast dat het werkelijke bestaan van schade allesbehalve zeker was. Ter motivering hiervan verwees het naar artikel 176 EG-Verdrag, waarin staat dat de instelling wier handelen nietig is verklaard de nodige maatregelen moet nemen om zich in regel te stellen met de uitspraak van het Gerecht of het Hof. In casu betekende dat dat de Commissie een nieuwe beslissing moest nemen ten aanzien van de aanvraag van Wafer Zoo, dit keer volgens een juiste toepassing van de ter zake geldende verordening. Het Gerecht besloot dat slechts indien na deze juiste behandeling van de aanvraag zou blijken dat Wafer Zoo voor financiering in aanmerking komt, zou vaststaan dat ze door de aanvankelijke onrechtmatige behandeling van haar dossier een reële schade heeft geleden.¹²⁰

G. De adviesprocedure

Advies van het Hof van 15 november 1994, *Overeenkomst tot oprichting van de Wereldhandelsorganisatie*, advies 1/94, *Jurispr.*, 1994, I-5267

Dit advies werd reeds besproken in de hoofdstukken I.B en IV.B. Vanuit procedureel oogpunt moet nog vermeld worden dat het Hof heeft aangeduid tot op welk ogenblik een advies in de zin van artikel 228, lid 6, EG-Verdrag kan worden gevraagd. De Raad en enkele Lid-Staten beklemtoonden dat de Slotakte van Marrakech, waarin de aan het Hof voorgesloten overeenkomsten besloten lagen, reeds ondertekend was, en het verzoek van de Commissie derhalve onontvankelijk was.

Het Hof was het er weliswaar mee eens dat de adviesprocedure van artikel 228 slechts ingeleid kan worden zolang de Gemeenschap de internationale overeenkomst in kwestie nog niet is aangegaan, maar wees de exceptie van onontvankelijkheid toch af, door te stellen dat een *ondertekende* overeenkomst niet meer is dan een *beoogde* overeenkomst.¹²¹ Het Hof geeft hiermee te kennen dat adviesaanvragen onontvankelijk zijn tot het moment van de ratificatie van de internationale overeenkomst.

Jan VANHAMME

Referendaris

Gerecht van eerste aanleg
van de Europese Gemeenschappen

¹¹⁹ Rechtsoverwegingen 25-27.

¹²⁰ Rechtsoverweging 49.

¹²¹ Rechtsoverwegingen 10-12.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 20 MEI 1994

Voorzitter: mevr. Baeté-Swinnen

Rapporteur: de h. WaÛters

Openbaar ministerie: de h. D'Hoore, eerste advocaat-generaal

Advocaat: mr. Bützler

Huur – Huurprijs – Bepaald of bepaalbaar – Begrip

De huurprijs in de zin van art. 1709 B.W. en art. 1 Handels-huurwet moet bepaald of bepaalbaar zijn.

Een huurprijs is bepaalbaar als hij kan worden vastgesteld op grond van objectieve gegevens die aan de wil van de partijen zijn onttrokken. De feitenrechter oordeelt daarover op onaantastbare wijze, mits hij het begrip bepaalde of bepaalbare prijs niet schendt.

Op grond van de enkele vaststelling dat de maximumprijs bepaald was, dat de huur zou afhangen van de uitgevoerde werkzaamheden en dat de huurprijs tussen de partijen nog definitief vastgesteld moest worden, heeft de appelrechter niet naar recht kunnen oordelen dat de huurprijs bepaald of bepaalbaar was.

N.V. C. t/ R. en H.

Gelet op het bestreden vonis, op 6 juni 1991 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Veurne;

Over het eerste onderdeel van het middel: schending van artikelen 1709 van het Burgerlijk Wetboek en 1 van de wet van 30 april 1951 betreffende de handelshuur, vormend afdeling IIbis van hoofdstuk II van titel VIII van boek III van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd bij wet van 29 juni 1955, en voor zover nodig van artikel 1129 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het aangevochten vonnis, na vastgesteld te hebben dat tussen partijen een handelshuurovereenkomst werd gesloten, en dat aan verweerders als huurders «het recht werd gegeven af te zien van de overeenkomst tegen uiterlijk 31 augustus 1987», overweegt: «Op 31 augustus 1987 moest enkel de definitieve huurprijs vastgesteld worden tussen partijen. Deze huurprijs zou afhangen van de werken welke in het huurgoed zouden worden uitgevoerd, maar mocht in elk geval 15.000 fr. per maand niet overschrijden» (...) «welke de kosten van de overeengekomen uit te voeren werken ook mogen wezen. De huurprijs moet bepaald of tenminste bepaalbaar zijn op grond van objectieve gegevens, vanaf het afsluiten van de overeenkomst. In casu was de prijs wel degelijk bepaalbaar. Hij moest enkel definitief vastgelegd worden op 31 augustus 1987»,

...

Overwegende dat de huurprijs in de zin van de artikel 1709 van het Burgerlijk Wetboek en van artikel 1 van de Handels-huurwet bepaald of bepaalbaar moet zijn;

Dat een huurprijs bepaalbaar is indien hij kan worden vastgesteld op grond van objectieve gegevens die aan de wil

van de partijen zijn onttrokken; dat de feitenrechter daarover op onaantastbare wijze oordeelt, mits hij het begrip bepaalde of bepaalbare prijs niet miskent;

Overwegende dat de appelrechter op grond van de enkele vaststellingen dat de maximumprijs bepaald was, dat de huur zou afhangen van de uitgevoerde werken en dat de huurprijs tussen de partijen nog definitief vastgesteld moest worden, niet naar recht heeft kunnen oordelen dat de huurprijs bepaald of bepaalbaar was; dat het bestreden vonnis artikel 1709 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 1 van de Handels-huurwet schendt;

...

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 13 FEBRUARI 1995

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Forrier

Openbaar ministerie: mevr. De Raeve

Advocaat: mr. Simont

Werkloosheid – Recht op uitkeringen – Toekenningsvoorwaarden – Arbeidsmarkt – Werkloze – Onbeschikbaarheid – Uitsluiting – Maatregel – Aard – Non bis in idem

Het ontzeggen van het recht op werkloosheidsuitkeringen wegens het niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt is een maatregel die genomen wordt ten aanzien van de werknemer die aan de voorwaarden van toekenning van de werkloosheidsuitkeringen niet voldoet. Voor zulk een maatregel geldt het algemeen rechtsbeginsel «non bis in idem» niet.

R.V.A. t/ T.

Gelet op het bestreden arrest, op 18 januari 1994 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

Over het eerste onderdeel van het middel: schending van de artikelen 131, § 1, eerste lid, 133 eerste lid en vierde lid, 172, 174 en 210 van het K.B. van 20 december 1963, (...) en van het algemeen rechtsbeginsel «non bis in idem»,

doordat het arrest het hoger beroep ontvankelijk maar ongegrond verklaarde, op grond van de volgende overwegingen: «dat in casu alleen dient te worden onderzocht of het adagium «non bis in idem» al dan niet van toepassing is, m.a.w. of er over een en dezelfde feitelijkheid niet een tweede maal werd geoordeeld; dat echter het universeel karakter van dit adagium maakt dat de toepassing ervan niet wordt beperkt tot het strafrecht; dat het adagium ook van toepassing is op het sanctierecht, waartoe de reglementering op de werkloosheid ongetwijfeld behoort; dat derhalve dient te worden onderzocht of het naleven van artikel 174 van het K.B. van 20 december 1963 een louter ontvankelijkheidsvereiste is, dan wel of het onderzoek of de pleegvormen bepaald in dit artikel al dan niet gerespecteerd werden, een beoordeling over de grond uitmaakt; dat uit het dictum van het arrest

van dit hof van 10 mei 1991 blijkt dat de beoordeling van de feitelijkeheden i.v.m. de onbeschikbaarheid (art. 131) ontvankelijk werd verklaard, maar dat de nietigheid van de beslissing op grond van artikel 174 van het K.B. van 20 december 1963 werd vastgesteld, wat impliceert dat het naleven van de vormvereisten van artikel 174 geen louter vereiste van ontvankelijkheid van de vordering aanbelangt, doch insluit dat er over de grond van de zaak geoordeeld werd, waarop als dusdanig niet kan worden teruggekomen»,

...
Overwegende dat het ontzeggen van het recht op werkloosheidsuitkering wegens het niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, op grond van artikel 131, eerste lid, van het Werkloosheidsbesluit van 20 december 1963, een maatregel is die genomen wordt ten aanzien van de werknemer die aan de voorwaarden van toekenning van de werkloosheidsuitkeringen niet voldoet en mitsdien geen recht op die uitkeringen heeft;

Dat voor zulk een maatregel het algemeen rechtsbeginsel «non bis in idem» niet geldt;

Overwegende dat het arrest, door anders te oordelen, de in het onderdeel aangewezen wettelijke bepalingen en het voormeld algemeen rechtsbeginsel schendt;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER – 30 JUNI 1995

Voorzitter: de h. Verougstraete

Rapporteur: mevr. Bourgeois

Openbaar ministerie: de h. Bresseleers

Advocaten: mrs. Bützler en Nelissen Grade

Architect – Onvolledige opdracht – Buitencontractuele aansprakelijkheid – Toepasselijke wet

De enkele als geschonden aangewezen wetsbepaling van art. 4, eerste lid, Wet 20 februari 1939 regelt de buitencontractuele aansprakelijkheid van de architect niet.

B.V.B.A. B. t/ Van W.

Gelet op het bestreden arrest, op 23 december 1992 gewezen door het Hof van Beroep te Antwerpen;

Over het middel: schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1382 van het Burgerlijk Wetboek, 4, eerste lid, van de wet van 20 februari 1939 tot bescherming van de titel en van het beroep van architect, 21 van het reglement van beroepslichten, vastgesteld door de nationale raad van de Orde der Architecten en goedgekeurd bij koninklijk besluit van 18 april 1985 en 1 van dit laatste besluit,

doordat het hof van beroep, in zoverre het moet worden geacht de redengeving van het beroepen vonnis te hebben overgenomen, betreffende de vordering van eiseres tegen verweerder als volgt oordeelt:

«Uit de neergelegde stukken en voornamelijk de tussen partijen gevoerde briefwisseling blijkt dat alle betrokken partijen ervan op de hoogte waren dat gewerkt zou worden zonder architect en dat deze laatste enkel werd aangesproken om een schets te maken waarvoor hij een zeer beperkte

vergoeding ontving. Alleen reeds de lage vergoeding wijst erop dat van de architect geen toezicht werd verwacht en deze volledig buiten de bouwactiviteiten werd gelaten waardoor op hem geen enkele verantwoordelijkheid voor het gebeurde rust en de vordering tegen hem ongegrond dient te worden verklaard;»

en doordat het hof van beroep, betreffende diezelfde vordering, tevens oordeelt: «dat, nu niet bewezen is dat (verweerder) buiten het vervullen van de nodige formaliteiten voor het verkrijgen van een bouwvergunning met enige opdracht als architect door eerste geïntimeerde belast werd, hem geen fouten of tekortkomingen ten laste gelegd kunnen worden; dat hij dan ook niet gehouden was 'de deugdelijkheid' van de overeenkomst gesloten tussen (eiseres) en eerste geïntimeerde en van de uitvoering van het werk na te gaan;»;

terwijl, (...) tweede onderdeel, luidens artikel 21 van voormeld reglement van beroepslichten, de architect de opdracht voor het opmaken van een uitvoeringsontwerp niet mag aanvaarden zonder tegelijkertijd te zijn belast met de controle op de uitvoering der werken, tenzij hij de verzekering heeft dat een ander architect, ingeschreven op een tableau of op een lijst van stagiairs, met controle belast is; artikel 4, eerste lid, van de wet van 20 februari 1939 eveneens de verplichting voorschrijft om een beroep te doen op een architect waarvoor een bouwvergunning vereist is; de niet-naleving van die wettelijke en deontologische verplichtingen bij de architect een fout uitmaakt in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek die hem tot vergoeding verplicht van de schade die door deze fout werd veroorzaakt,

zodat het hof van beroep, louter op grond dat verweerder enkel werd belast met het maken van een schets en het vervullen van de nodige formaliteiten voor het verkrijgen van een bouwvergunning en mede gelet op de vaststelling dat, zoals blijkt uit het deskundigenverslag, «de roestvorming en schade zich niet zouden voorgedaan hebben indien eerste geïntimeerde een architect met de leiding van en het toezicht over de werken belast zou hebben», niet wettig beslist dat verweerder «geen fouten of tekortkomingen ten laste gelegd kunnen worden» en «niet gehouden was 'de deugdelijkheid' van de overeenkomst gesloten tussen (eiseres) en eerste geïntimeerde en van de uitvoering van het werk na te gaan», en, bijgevolg, evenmin wettig de vordering van eiseres tegen verweerder als ongegrond afwijst (schending van de artikelen 1382 van het Burgerlijk Wetboek, 4, eerste lid, van de wet van 20 februari 1939, 21 van voormeld reglement van beroepslichten en 1 van het koninklijk besluit van 18 april 1985):

...

Overwegende dat, blijkens het vonnis van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen van 11 januari 1989, waarnaar het arrest verwijst, de overeenkomst tussen eiseres en de Garage Blue Star in 1984 werd gesloten;

Overwegende dat op dat ogenblik het reglement van beroepslichten der architecten, op 16 december 1983 vastgesteld door de nationale raad van de Orde van Architecten en goedgekeurd bij koninklijk besluit van 18 april 1985, niet in werking was getreden;

Dat het onderdeel dat schending van artikel 21 van voormeld reglement aanvoert, in zoverre niet ontvankelijk is;

Overwegende dat artikel 4, eerste lid, van de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep

van architect de verplichting regelt van de Staat, de provincies, de gemeenten, de openbare instellingen en de particulieren om een beroep te doen op een architect voor het opmaken van de plans en de controle op de uitvoering van de werken;

Dat die enkele als geschonden aangewezen wetsbepaling de buitencontractuele aansprakelijkheid van de architect niet regelt;

Dat het onderdeel in zoverre niet kan worden aangenomen;

...

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e KAMER – 21 OKTOBER 1994

Voorzitter: de h. Mertens

Raadsheren: de h. De Buck en mevr. De Cooman

Advocaten: mrs. Soete en Haegeman

Afstamming – Uitkering ex art. 336 B.W. – Grondslag – Bloedonderzoek

De grondslag van het recht op uitkering geregeld bij art. 336 B.W. is de bio-genetische band en niet de geslachtsgemeenschap op zich.

Een bloedonderzoek kan worden gevraagd ook al is geen voorafgaand bewijs van de gemeenschap gedurende het wettelijk tijdvak van de verwekking geleverd. Overigens kan het bestaan van de geslachtsgemeenschap afgeleid worden uit de vaststelling van het biologisch vaderschap.

P. t/ D.

De appellant beweert dat, waar de geïntimeerde geen voorafgaand bewijs van de gemeenschap gedurende het wettelijk tijdvak van de verwekking heeft geleverd, geen onderzoeksmaatregel (ten bewijze van de bio-genetische band) kon worden bevolen door het bestreden tussenvonniss.

De stelling van de appellant komt hierop neer dat luidens art. 336, eerste lid, B.W. de grondslag van de vordering de geslachtsgemeenschap is.

De stelling van de appellant kan niet worden gevolgd; het komt het Hof voor dat de grondslag van het recht op de uitkering voorzien bij art. 336 B.W., de bio-genetische band is en niet de geslachtsgemeenschap op zich; immers, art. 336 in verband met art. 338bis B.W. noopt tot die conclusie, nu de vordering dient te worden afgewezen zo de verweerder bewijst «dat hij de vader niet is», d.i. het bewijs levert dat er tussen hem en de eiser geen biologische band bestaat.

De geïntimeerde heeft – voor de eerste rechter – naast het getuigenbewijs het bewijs via bloedonderzoek of enig ander onderzoek, volgens de beproefde wetenschappelijke methode aangeboden; gelet op de grondslag van de vordering, is het evident dat door de rechter de voorkeur wordt gegeven aan dat bewijsmiddel dat de bio-genetische band of de afwezigheid ervan met zekerheid / de grootste waarschijnlijkheid bewijst.

Waar de wetgever geenszins de bewijsmogelijkheden van de eiser in het geding aanspannen overeenkomstig art. 336 B.W., heeft geregeld, laat staan beperkt, waar het bewijs van

de bio-genetische band zoals van de geslachtsgemeenschap, een feit is, vermocht de oorspronkelijke eiseres door alle middelen rechtens te bewijzen, derwijze dat de eerste rechter, ingaand op het bewijsaanbod, de bestreden onderzoeksmaatregel kon bevelen.

Zelfs indien uit de bewoordingen van art. 336 B.W. zou moeten worden afgeleid dat het bewijs van de bio-genetische band *louter* via het materieel bewijs van de geslachtsdaad kan worden aangebracht, derwijze dat de geslachtsgemeenschap de grondslag zou uitmaken van de vordering, dient het bestaan van de geslachtsgemeenschap – als de wijze van verwekking van het kind bij uitstek – *afgeleid* te worden uit de vaststelling van het biologisch vaderschap; dit, steeds in die hypothese en overeenkomstig art. 338 B.W., tot bewijs van het tegendeel (te weten dat de verwekking geen gevolg is van de geslachtsdaad doch van andere – medische – technieken).

Dit bewijs is te dezen niet geleverd, laat staan aangeboden.

De appellant kan trouwens moeilijk in zijn redeneringen gevolgd worden, waar hij klaarblijkelijk het bewijs van de geslachtsgemeenschap door andere middelen van rechtens hoger waardeert dan het wetenschappelijk bewijs van het (waarschijnlijk) vaderschap om daaruit het vermoeden van de gemeenschap af te leiden.

De appellant is nog moeilijker te volgen waar hij het DNA onderzoek en de besluitvorming van gerechtelijk deskundige C. bekritiseert «omdat er geen enkele verantwoording is noch enige uitleg», doch zich (wijselijk) onthoudt een aanbod tot tegenonderzoek door een derde deskundige te formuleren.

Ook de bewering dat het wetenschappelijk onderzoek waaruit blijkt dat de kans dat de appellant de biologische vader is 99,978 procent bedraagt, geen voldoende bewijs inhoudt, nu hij voor... 0,022 procent kans heeft de vader niet te zijn, laat blijken van een gebrek aan ernst.

Het is evident dat het resultaat van een wetenschappelijk onderzoek door een autoriteit in de materie – onder eed bevestigd –, zoals te dezen (probabiliteit van 99,978%), voor de rechter een afdoend bewijs inhoudt, derwijze dat met – meer dan – aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, kan worden gesteld dat de appellant de biologische vader is van het kind L.

De stelling luidende «mogelijk zal er binnen afzienbare tijd bewezen worden dat de betreffende proeven (bedoeld is het DNA-onderzoek) helemaal geen zekerheid bieden en voor zware discussies vatbaar zijn» is een loze bewering, op niets steunend en niet in het minst bewezen, laat staan op een of andere manier wetenschappelijk gestaafd; meer nog, een dergelijke bewering gaat trouwens in tegen de reële evolutie waarbij – internationaal, op wereldvlak – de DNA-testen meer en meer ingang vinden in het gerechtelijk onderzoek, precies wegens hun betrouwbaarheid.

Treffend voor de handelwijze is dat de appellant – ook in hoger beroep – niet het minste tegenbewijs formuleert; immers, waar de exceptio plurium en het kennelijk wangedrag niet langer *afdoende* verweermiddelen zijn, zijn zij nog dienstig als vermoedens voor het leveren van het tegenbewijs. Dit alles, terwijl de appellant de bewering van het bestaan van de relatie en van de bezoeken van de moeder van het kind op het appartement van de appellant, niet ernstig ontkent.

Waar logischerwijze aangenomen moet worden dat de bio-genetische band (los van de wijze waarop de verwekking is geschied) de grondslag is van de vordering en te dezen is ge-

bleken dat de appellant de biologische vader is van het kind L., waar – ook al zou de geslachtsgemeenschap de feitelijke grondslag zijn voor de vordering – de geslachtsgemeenschap tussen de appellant en de moeder van het kind uit de biologische band afgeleid dient te worden, waar dit vermoeden niet is omgekeerd en evenmin enig bewijsaanbod ter omkering is gedaan, is de vordering tot het verkrijgen van een uitkering principieel gegrond.

...

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

1e KAMER – 18 JANUARI 1995

Voorzitter: de h. Luyckx

Raadsheren: mevr. Lenders en mevr. Nailis

Advocaten: mrs. Vinçotte en Hoet loco Vanes

Intellectuele eigendom – Auteursrecht – Foto's – Maker in dienst van reisbureau

Nadat hij in dienst was getreden van een reisbureau, heeft een fotograaf foto's die hij eerder als journalist had gemaakt, ter beschikking gesteld van het reisbureau, dat ze, terwijl hij nog in dienst was, maar ook daarna heeft gebruikt voor de samenstelling van een reisbrochure.

Nu er geen overeenkomst wordt overgelegd, mag aangenomen worden dat het reisbureau de diapositieven vrijelijk en zonder vergoeding mocht gebruiken daar anders de fotograaf, als toenmalige redacteur, coördinator en chef-redacteur, wel de nodige voorzorgen had genomen om de diapositieven te individualiseren om ze later te recupereren, zijn rechten te vrijwaren en de incorporatie in de diatheek van het reisbureau en de reproductie aan bepaalde – mogelijk zelfs financiële – voorwaarden te verbinden, en de fotograaf bovendien tijdens zijn werkzaamheden voor het reisbureau steeds gedoogd heeft dat de foto's gratis en zonder naamsvermelding werden gereproduceerd.

C.V. Sofam en G. t/ N.V. V.

Overwegende dat uit de feitelijke elementen van de zaak blijkt dat C.V. Sofam als fotoauteursmaatschappij houder is van de fotografische auteursrechten van haar leden samenwerkers;

dat, overeenkomstig art. 10 van de statuten van C.V. Sofam, elke toetredende fotograaf zijn auteursrechten en nevenrechten die hij bezit of zal bezitten op welke titel ook op zijn vroegere, huidige en toekomstige werken, aan de coöperatieve burgerlijke vennootschap afstaat, die een exclusief controle- en inningsrecht voor alle landen verwerft inzake de reproductie en voorstelling van zijn werken;

dat uit de overgelegde stukken en inzonderheid het register van de samenwerkende vennoten afdoende blijkt dat fotograaf Georges G. op regelmatige wijze is toegetreden tot eerste appellante die aldus in zijn rechten is gesubrogeerd;

Overwegende dat Georges G. op 1 mei 1985 werd aangehouden door geïntimeerde als «redacteur» van het maandelijks periodiek (...) om in januari 1986 achtereenvolgens de functie waar te nemen van «coördinator» en «chef redactie»; dat op 2 augustus 1989 een einde werd gemaakt aan de arbeidsovereenkomst;

Overwegende dat geïntimeerde niet ontkent dat zij gebruik maakte van fotoreproducties genomen door tweede appellant in zijn «vorig leven» als journalist en fotograaf en door deze haar ter beschikking gesteld met het oog op de samenstelling van haar reisbrochures;

dat geïntimeerde na het ontslag van G. in augustus 1989 de door deze gemaakte dia's verder bleef reproduceren, zonder vergoeding, ondanks schriftelijke vermaningen en uitdrukkelijk verzet van G. en Sofam;

Overwegende dat geïntimeerde stelt dat de litigieuze fotoreproducties niet geïndividualiseerd werden in haar diatheek bij ontstentenis van naamsvermelding; dat zodoende geen bewijs voorligt dat G. wel degelijk de auteur is van de opnamen;

dat geïntimeerde verder aanvoert dat de gewraakte foto's geen auteursrechtelijke bescherming genieten bij ontstentenis van originaliteit;

Overwegende dat geïntimeerde uiteindelijk stelt dat op 5 juni 1990 een dading is gesloten waarbij aan G. de som van 85.860 fr. voor saldo van alle rekeningen werd uitbetaald;

dat eerste appellante ontkent dat een dading werd gesloten en zij hierbij steunt op het feit dat geïntimeerde de overeengekomen betalingstermijn niet is nagekomen en pas reageerde nadat door C.V. Sofam bij schrijven van 2 mei en 5 juni 1991 een hoger bedrag (356.000 tot 398.140 fr.) was gevorderd;

...

Ten gronde

Overwegende dat de eerste rechter terecht de vordering als ongegrond heeft afgewezen;

Overwegende immers dat Georges G. bij zijn indiensttreding bij V. blijkbaar geen duidelijke afspraken heeft gemaakt betreffende de afstand en het gebruik van zijn diapositieven;

dat er geen enkele overeenkomst wordt overgelegd zodat mag worden aangenomen dat geïntimeerde de diapositieven vrijelijk en zonder vergoeding mocht gebruiken;

dat in tegenovergesteld geval mag worden aangenomen dat tweede appellant als toenmalige redacteur, coördinator en chef-redacteur wel de nodige voorzorgen had genomen om de dia's te individualiseren om ze later te recupereren, zijn rechten te vrijwaren en de incorporatie in de diatheek van geïntimeerde en reproductie aan bepaalde – en mogelijk zelfs financiële – voorwaarden te verbinden; dat een en ander niet gebeurd is;

dat tweede appellant tijdens zijn werkzaamheden voor V. ook steeds gedoogd heeft dat de litigieuze foto's gratis en zonder naamsvermelding werden gereproduceerd; dat hij dienaangaande nooit enig protest of verzet heeft geformuleerd;

dat het trouwens opvalt in het verloop van de chronologische gebeurtenissen dat Georges G. slechts na zijn ontslag bij geïntimeerde is toegetreden tot de auteursrechtelijke vereniging die op 20 december 1991 haar dagvaarding lanceerde;

dat de betaling door geïntimeerde aan appellanten van 85.860 fr. dan ook meer als een gebaar van good-will dient te worden beschouwd zonder enige nadelige erkenning van geïntimeerde en dus geen begin van uitvoering van een aangegane verplichting;

Overwegende dat de vordering gesteld door tweede appellant dan ook klaarblijkelijk verband houdt met zijn ontslag bij de reisorganisatie dat – naar mag worden aangenomen – moeilijk verteerbaar was voor tweede appellant;

Overwegende dat in het licht van voorgaande beschouwingen mag worden aangenomen dat tweede appellant nooit enige aanspraak heeft gemaakt op auteursrechten en dat hij de foto's in kwestie en het gebruik ervan kosteloos heeft afgestaan aan V.; dat hij dan ook geen auteursrecht meer kon opeisen;

dat hij dan ook bij afwezigheid van enig auteursrecht in zijn persoon geen afstand kon doen van deze rechten aan eerste appellante die dan ook niet gerechtigd is bij wijze van indeplaatsstelling enige vergoeding te vorderen;

dat eerste appellante immers als indeplaatsgestelde niet meer rechten kan doen gelden dan tweede appellant;

...

HOF VAN BEROEP TE GENT

11e KAMER – 27 MAART 1995

Voorzitter: mevr. Van Isterdael

Raadsheren: mevr. Van Eygen en de h. De Meue

Advocaten: mrs. Declerck en Vander Perre

Verjaring – Stuiting – Faillissement – Aangifte

De aanneming van een schuldvordering in het passief van een faillissement stuit de verjaring. Deze stuiting sorteert effect, zowel ten aanzien van de gezamenlijke schuldeisers als ten aanzien van de gefailleerde, tot aan de sluiting van het faillissement.

S. t/ Belgische Staat

Overwegende dat in het bestreden vonnis werd geoordeeld dat de verwerping van de nalatenschap van wijlen Irma D., overleden te Z. op 16 augustus 1990, door de appellant ter griffie van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge op 22 november 1990 niet tegengeworpen kan worden aan de geïntimeerde; dat de geïntimeerde werd gemachtigd voormelde nalatenschap te aanvaarden in plaats van de appellant;

Overwegende dat het hoger beroep ertoe strekt de oorspronkelijke vordering te zien afwijzen omdat de eis van de geïntimeerde zou zijn verjaard;

Overwegende dat uit het feitenrelaas is gebleken dat Maurice S. als B.T.W.-belastingplichtige in staat van faillissement werd verklaard op 7 mei 1984 door de Rechtbank van Koophandel te Brugge; dat de geïntimeerde een schuldvordering had op de appellant t.b.v. 684.955 frank in hoofdsom, zonder interesten, boeten, moratoire interesten en kosten; dat door de geïntimeerde aangifte van schuldvordering werd gedaan op 19 november 1984, en dat bij vonnis van 7 maart 1985 van de Rechtbank van Koophandel te Brugge de geïntimeerde werd opgenomen in het bevoorrecht passief voor 970.415 frank en in het gewoon passief voor 192.610 frank; dat het faillissement evenwel werd gesloten op 29 mei 1986 bij gebrek aan actief;

Overwegende dat de appellant nadien deelgerechtigd werd in de nalatenschap van zijn moeder Irma D., overleden te Z. op 16 augustus 1990; dat van haar nalatenschap onder meer een onroerend goed afhing gelegen te (...);

Overwegende dat de notaris belast met de verkoop van voormeld onroerend goed het B.T.W.-ontvangkantoor ken-

nis gaf van de voorgenomen verkoop; dat de B.T.W.-ontvangkantoren van Roeselare en Brugge op 9 en 13 november 1990 de notaris kennis gaven van de bedragen door de appellant verschuldigd als B.T.W. en toebehoren;

Overwegende dat de appellant dientengevolge op 22 november 1990 de nalatenschap van zijn moeder zuiver en eenvoudig verwierp;

Overwegende dat volgens de geïntimeerde de verwerping van de nalatenschap is gebeurd met bedrieglijke benadeling van zijn rechten, zodat zij overeenkomstig artikel 788 van het Burgerlijk Wetboek vorderde gemachtigd te worden de nalatenschap te aanvaarden in plaats van haar schuldenaar; dat de vordering door de eerste rechter werd ingewilligd;

Overwegende dat de appellant stelt dat de schuldvordering van de geïntimeerde verjaard is, nu de laatste nuttige stuitingsdaad dateert van 7 maart 1985, zijnde de datum van aanneming van de schuldvordering in het passief van het faillissement, zodat een nieuwe verjaringstermijn is beginnen te lopen vanaf deze laatste datum, voor een zelfde duur, die beëindigd was op 7 maart 1990, derwijze dat de betekening van de dwangbevelen op 2 oktober 1990 en 6 februari 1991 gebeurden nadat de verjaring reeds was ingetreden;

Overwegende dat de geïntimeerde op haar beurt stelt dat niet de laatste nuttige stuitingsdatum van 7 maart 1985 in aanmerking komt als vertrekdatum van de nieuwe verjaringstermijn, doch wel de datum van het vonnis waarbij het faillissement werd afgesloten, zijnde 29 mei 1986, omdat het stuitend effect doorloopt tot aan het vonnis van het faillissement;

Overwegende dat de betwisting dan ook beperkt is tot de vraag of het stuitend effect van de opname in het passief bij vonnis van 7 maart 1985 doorloopt tot aan het vonnis van sluiting van faillissement op 29 mei 1986 dan wel of deze bijzondere vorm van schorsing van de verjaring tot aan de sluiting van het faillissement uitsluitend geldt ten aanzien van de massa, doch niet ten aanzien van de gefailleerde;

Overwegende dat artikel 81 B.T.W.-Wet bepaalt dat de vordering tot voldoening van de belasting, van de interesten en van de administratieve geldboeten verjaart door verloop van vijf jaar, te rekenen van de dag waarop zij is ontstaan; dat overeenkomstig artikel 83 B.T.W.-Wet de verjaring gestuit wordt op de wijze en onder voorwaarden bepaald bij de artikelen 2244 en volgende van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat de appellant niet betwist dat de aanneming van de schuldvordering in het faillissement de verjaring heeft gestuit in het voordeel van de geïntimeerde; dat de appellant evenmin betwist dat deze stuiting effect sorteert ten aanzien van de massa tot aan de sluiting van het faillissement;

Overwegende dat inderdaad aan de B.T.W.-administratie zowel in haar hoedanigheid van algemeen bevoorrechte als van gewone schuldeiser ieder wettelijk actiemiddel is ontnomen omdat aan de gefailleerde van rechtswege het beheer van zijn goederen is ontnomen;

Overwegende dat te dezen dient te worden aangenomen dat het principe van het stuitend effect tot aan de sluiting van het faillissement eveneens van toepassing is ten aanzien van de gefailleerde;

Overwegende immers dat, zo artikel 452 van de faillissementswet een individuele vordering tegen de gefailleerde toelaat, dit niet belet dat de verkregen titel zolang het faillissement niet is afgesloten niet kan worden uitgevoerd; dat

daarenboven vastgesteld moet worden dat de rechten van de geïntimeerde ten aanzien van de massa en ten opzichte van de gefailleerde dezelfde zijn;

Overwegende dat, nu de aanneming van een schuldverdering in het passief van een faillissement de verjaring stuit, deze stuiting effect sorteert tot aan de sluiting van het faillissement en dit zowel ten aanzien van de massa als ten aanzien van de gefailleerde; dat te dezen het vertrekpunt van de nieuwe verjaringstermijn bepaald wordt op 29 mei 1986, derwijze dat de betekening van de dwangbevelen op 2 oktober 1990 en 6 februari 1991 de lopende verjaringstermijn opnieuw heeft gestuit, zodat de eis van de B.T.W.-administratie niet is verjaard;

...

CORRECTIONELE RECHTBANK TE GENT

VAKANTIEKAMER – 31 AUGUSTUS 1993

Voorzitter: de h. Temmerman

Openbaar ministerie: de h. Vanhoorebeke

Advocaat: mr. Naeyaert loco Lust

Misdrijf – 1. Verschoning – 2. Belemmering van de openbare weg – Kwaadwillig opzet

1. Het verlof om zich met landbouwtractoren te verplaatsen teneinde zijn ongenoegen te uiten omtrent sommige maatschappelijke toestanden levert geen vrijbrief op om dit op welke wijze ook te doen en kan enige wederrechtelijkheid niet uitsluiten.

2. Het kwaadwillig opzet uit art. 406, eerste lid, Sw. bestaat erin het verkeer te belemmeren op een wijze die het gevaarlijk kan maken en aldus de andere weggebruikers verhinderen hun gewone weg voort te zetten.

Niet vereist is dat de beklaagde gehandeld heeft met het opzet het verkeer gevaarlijk te maken of een ongeval te veroorzaken.

N.

1. Uit de gegevens van de strafinformatie en de behandeling van de zaak ter terechtzitting is gebleken dat de beklaagde in het kader van een nationale boerenbetoging op 10 december 1992 samen met enkele collega's-landbouwers actie heeft gevoerd op de autoweg E40. Samen reden zij met hun landbouwtractor over de gehele breedte van de autoweg, waardoor het normale verkeer werd gehinderd.

De materialiteit van die feiten wordt niet betwist.

Met betrekking tot die boerenbetoging was door de gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen een politiebepsluit genomen waarin bepaald werd dat in het kader van de betogingen enkel landbouwtractoren waren toegelaten, en dit zonder uitgerust te zijn met werktuigen of toebehoren.

Dit politiebepsluit werd door de beklaagde als dusdanig niet overtreden. Hij wordt daarvoor overigens niet vervolgd.

2. De toelating om zich met landbouwtractoren te verplaatsen teneinde zijn ongenoegen te uiten omtrent sommige maatschappelijke toestanden levert echter geen vrijgeleide om dit op gelijk welke wijze te doen en kan, a contrario, enige wederrechtelijkheid niet uitsluiten.

Dit betekent geenszins een inbreuk op het grondwettelijk recht van vrije meningsuiting, vereniging en vergadering.

3. De beklaagde reed met zijn collega's op de autoweg met een snelheid van 25 km per uur. Deze actie was als dusdanig niet aangekondigd, zodat geen enkele weggebruiker dat kon verwachten.

3.1. Het spreekt vanzelf dat het normale wegverkeer daarvoor op een ernstige manier werd gehinderd en dat er ontegensprekelijk een potentieel gevaar voor ongevallen werd gecreëerd.

Dat daarbij geen ongevallen gebeurd zijn, kan slechts gelukkig genoemd worden, doch doet daaraan geen afbreuk.

De overweging dat toch iedereen aandringt op steeds grotere snelheidsmatiging en dat er uiteindelijk toch niets anders zou kunnen gebeuren dan enige blik schade, komt als weinig passend over.

Het materieel element, bedoeld in artikel 406, 1°, Sw., is aanwezig.

3.2. Ook het moreel element is voorhanden.

Te dezen gaat het er niet om een vreedzame betoging tot misdaad te verheffen.

Immers, het kwaadwillig opzet omschreven in artikel 406, 1°, Sw. bestaat hierin, het verkeer te belemmeren op een wijze die het gevaarlijk kan maken en aldus de andere weggebruikers verhinderen hun gewone weg voort te zetten. Het is niet vereist dat de beklaagde gehandeld heeft met het opzet het verkeer gevaarlijk te maken of een ongeval te veroorzaken (Cass., 27 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 440; in dezelfde zin Cass., 14 oktober 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 172).

4. De telastleggingen A, B en C zoals hierboven omschreven zijn naar eis van recht bewezen en spruiten voort uit een zelfde strafbare gedraging.

Gelet op de specifieke omstandigheden en het feit dat de beklaagde thans de ernst en het gevaar van de gecreëerde toestand inziet, bestaat er aanleiding de opschorting te gelasten van de uitspraak van de veroordeling, begrepen zijnde dat dit een uitzonderlijke en eenmalige gunst betreft.

...

NOOT – Boze boeren, wilde stakers en ludieke pacifisten

1. Het is dagelijkse kost. Boze boeren begeven zich met hun tractoren op weg en bezetten de volledige breedte van de rijbaan. Stakingsposten blokkeren bruggen of toegangswegen tot industriezones. Studenten, vredesactivisten of verplegers gaan liggen of zitten op een druk kruispunt op de stadsring om enkele liedjes ten beste te geven of nummertjes op te voeren. Truckers blokkeren strategische punten van het nationale wegennet.

Gevolg: op zijn minst ellenlange files en sakkerende automobilisten, veelal ook echte chaos, ongevallen, schade en menselijk leed.

2. Men lijkt er zich niet onmiddellijk rekenschap van te geven, maar dergelijke acties kunnen niet zonder massale formele overtredingen van de strafwet. Niemand schijnt op een dergelijk ogenblik zelfs maar te denken aan de wegverkeersregels inzake minimumsnelheid of inzake de plaats van de bestuurders of van de voetgangers op de openbare weg. Men is al heel blij als er zich geen zware ongevallen of «incidenten» voordoen, en de schade zich beperkt tot enkele afgerukte verkeersborden.

3. Het openbaar ministerie te Gent bleek er anders over te denken, en bracht een van de boze boeren voor de strafrechter wegens verkeersovertradingen (art. 10.2, eerste lid (abnormaal traag rijden) en art. 21.2 Wegverkeersreglement (rijden onder minimumsnelheid)) en wegens belemmering van het verkeer op de autosnelweg (art. 406 Sw.) tijdens een nationale boeren(mest)actiedag.

De vervolgte boer voerde voor de rechter o.a. aan dat het verlot om te betogen op de openbare weg meteen ook de wederrechtelijkheid wegneemt van het storen van het wegverkeer n.a.v. een dergelijke actie.

De Gentse magistraat wees deze redenering categoriek van de hand. Een verlot om te betogen zou niet in het minst een vrijbrief vormen voor enig misdrijf tijdens een dergelijke manifestatie begaan. Ook de verkeersregels moeten tijdens een betoging minutieus worden nageleefd.

4. Die strenge uitspraak ligt geheel in de lijn van de Belgische traditionele opvatting in dezen.

In het algemeen nam men alhier aan dat de uitoefening van – zelfs grondwettelijk gegarandeerde – vrijheden nooit toestaat de wet te overtreden.

Zulks wordt overigens door art. 19 Grondwet zelf uitdrukkelijk bepaald i.v.m. de vrijheden van eredienst en meningsuiting («behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd»; cf. Arnou, P., «Aanranding van de eer of de goede naam van personen. Overzicht van rechtspraak 1970-1992», in *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplas*. Mys & Breesch, 1991, 54-55, nr. 10).

Dat dwingt nog des te meer wanneer de uitoefening van de grondwettelijke gegarandeerde vrijheden gebeurt via bijeenkomsten in open lucht (zoals bij een betoging).

Dergelijke bijeenkomsten blijven krachtens art. 26, tweede lid, Grondwet, ten volle aan de politiewetten onderworpen, en kunnen zelfs preventief afhankelijk gemaakt worden van een vergunning, aan bepaalde beperkingen worden onderworpen, of zelfs in bepaalde omstandigheden worden verboden (Errera, P., *Droit public belge*, Parijs, 1918, 112-113, nr. 67; Dembour, J., *Les pouvoirs de police administrative générale des autorités locales*, Bruylant, 1956, 113, nr. 85).

Het feit dat men in een dergelijk geval wel een voorafgaande machtiging heeft gekregen, stelt de deelnemers aan de toegelaten «bijeenkomst in de open lucht» echter helemaal niet vrij van de verplichting daarbij alle bestaande wettelijke bepalingen na te leven: «quiconque descend dans la rue se soumet à la police de la rue» (conclusie Mesdach de Ter Kiele bij Cass., 28 april 1879, *Pas.*, 1879, I, 236).

Niemand heeft het recht de openbare weg te privatiseren, zelfs niet voor het uitoefenen van fundamentele rechten. De vrijheid van meningsuiting van sommigen moet immers verenigbaar zijn met de vrijheden van anderen (o.a. om zich op de openbare weg te bewegen), en dit wordt o.a. precies verkregen door ook bij de uitoefening van de vrijheden – zeker in de open lucht – wetsnaleving te eisen (cfr. Velaers, J., *De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting*, II, Maklu, 1991, 723-729, nrs. 843-852).

5. Zo deze beginselen theoretisch al juist en aanvaardbaar voorkomen, ontkomt men niet aan de vaststelling dat men feitelijk onmogelijk kan betogen met enkele honderden voertuigen of met enkele duizenden manifestanten zonder het andere verkeer op de openbare weg te belemmeren, en zonder een aantal formele verkeersregels te overtreden (bv.

de plaats van de bestuurder op de rijbaan, de minimumsnelheid, het belemmeren van ander verkeer, het gebruiken van geluidssignalen, enz.).

6. De wegverkeersreglementering zelf biedt voor dit probleem geen oplossing. Bij betogingen gevormd uit voetgangers zou men eventueel nog art. 42.3 Wegverkeersreglement kunnen gebruiken.

Voor het overige zijn er echter geen bijzondere verkeersregels in geval van betoging of manifestatie op de openbare weg, zoals dit nochtans wel het geval is voor wielervedstrijden (art. 59.9 Wegverkeersreglement) voor wielertoeristen (art. 43bis), voor militaire kolonnes tijdens manoeuvres (art. 59.16) of voor deelnemers aan wandel- of loopwedstrijden (art. 59.20).

7. Men kan zich dan ook afvragen of de overheid door het verlenen van een verlot voor een dergelijke manifestatie, ook niet meteen impliciet het recht verleent om af te wijken van een aantal verkeersregels en van het verbod om het andere verkeer te belemmeren, en dit uiteraard in zoverre die afwijkingen noodzakelijk zijn om de manifestatie te kunnen laten plaatshebben op een wijze die naar onze huidige maatschappelijke normen gebruikelijk en aanvaard is.

Aldus zouden die formele wetsovertredingen hun wederrechtelijkheid verliezen, en niet meer voor bestraffing in aanmerking komen.

8. Deze toestand is niet zo uitzonderlijk als op het eerste ogenblik kan worden gedacht.

Ook bij bepaalde andersoortige activiteiten neemt men aan dat de wetgever door het uitdrukkelijk of impliciet toestaan of dulden ervan, ook die handelingen toelaat die noodzakelijk zijn voor de redelijke uitoefening van deze activiteit, ook al vormen deze handelingen op zichzelf formele wetsovertredingen.

Aldus kan bij het misdrijf opzettelijke slagen worden verwezen naar chirurgische ingrepen, sportactiviteiten (bv. boksen), ouderlijke bestraffingen of het aanbrengen van tatoeages of piercings (cf. Arnou, P., «Tatoeage, piercings en de strafwet», *R.W.*, 1991-92, 408, nrs. 10 e.v.).

9. Sommigen gaan nog verder en zien het gebrek aan wederrechtelijkheid van de verkeersbelemmeringen n.a.v. een manifestatie, als een noodzakelijk gevolg van het loutere bestaan van het grondrecht tot betogen zelf, afgezien van een eventuele machtiging die door de overheid voor de betoging zou zijn verleend.

Daarbij wordt o.a. gesteld dat op basis van art. 10 E.V.R.M. het recht tot betogen een dermate belangrijk grondrecht is, dat het recht op vrije verplaatsing in het verkeer (dat geen grondrecht is) ervoor principieel tijdelijk moet wijken.

De openbare weg zou trouwens niet alleen beschouwd mogen worden als een plaats om het verkeer (vlot) te laten verlopen, maar zou ook een ontmoetings- en demonstratiefunctie hebben, die al te lang is verwaarloosd.

Aldus moet het op de openbare weg in de regel mogelijk zijn om via betogingen en manifestaties vrijelijk zijn opinie te uiten.

Het verkeer zou hiervoor dan tijdelijk plaats dienen te ruimen (Velaers, J., o.c., II, 767-770, nrs. 905-907).

De voor de betoging noodzakelijke belemmering van het verkeer zou aldus ook niet strafbaar zijn, mits ze wel het redelijke en het proportionele niet overschrijdt.

10. In dezelfde zin schijnt men op basis van het E.V.R.M. aan te nemen dat ook andere overtredingen van de nationale strafwetgevingen hun wederrechtelijkheid kunnen verliezen, wanneer deze formele inbreuken nodig zijn om het grondrecht gegarandeerd door het verdrag redelijk te kunnen uitoefenen.

Ter zake van journalisten bv. is de rechtspraak van het Hof van de Rechten van de Mens zo gevestigd dat heel wat veroordelingen wegens laster – hoewel overeenkomstig de nationale wetgevingen – toch in strijd worden geacht met art. 10 E.V.R.M., omdat de noodzakelijke persvrijheid erdoor te veel wordt beperkt (Arnou, P., o.c., in *Om deze redenen. Liber amicorum Armand Vandeplas*, 56, nr. 11).

Het garanderen van een aantal grondrechten zou dus zo fundamenteel zijn, dat men – wanneer dit redelijkerwijze nodig is – voor de uitoefening ervan ook een aantal formeel bestaande strafwetsbepalingen mag overtreden.

Dit lijkt volledig in tegenstelling te zijn met de opvatting, die daarover traditioneel in België wordt gehuldigd (zie hier-voor, nr. 4).

11. Afgezien van de grond waarop het gebrek aan wederrechtelijkheid nu wordt gebaseerd (het verlot tot betogen van de overheid zelf, of een principieel gevolg uit het bestaan van het grondrecht tot betogen), rijst de vraag hoever de te dulden formele wetsovertreding bij betogingen of manifestaties dan wel kan gaan.

Net zoals bij andere vergelijkbare situaties (bv. ouderlijke bestraffing) lijkt het criterium te zijn hetgeen volgens onze huidige maatschappelijke opvattingen nodig is voor de redelijke uitoefening van dit recht.

Daaronder valt bij betogingen of manifestaties redelijkerwijze het veroorzaken van een in de tijd beperkte verkeers- hinder die geen gevaar meebrengt voor andere weggebruikers.

Roekeloze acties waarbij andere personen in gevaar worden gebracht, het veroorzaken van schade aan andere wagens of aan het openbaar domein, en het onredelijk lang afsluiten van wegen of plaatsen, lijkt ons niet meer aanvaardbaar, en derhalve wel strafbaar.

12. Bij de bespreking van deze problematiek past het ten slotte nog even stil te staan bij de parlementaire voorbereiding van de wet van 7 juni 1963, waarbij o.a. art. 406 Sw. in zijn huidige vorm werd ingevoerd.

Dit artikel bestraft het kwaadwillig belemmeren van het verkeer.

Het kwam tot stand in het broeierige klimaat van de dagen na de beruchte stakingen tegen de eenheidswet.

De linkse fracties in het parlement waren dan ook zeer beducht dat art. 406 Sw. zou worden gebruikt als een wapen tegen het stakingsrecht, en meer bepaald tegen het afsluiten van toegangen tot of wegen naar fabrieken door stakingspos-ten.

Herhaaldelijk werd toen tijdens de parlementaire besprekingen door de regering bevestigd dat de nieuwe wet, en meer bepaald het aangepaste art. 406 Sw., geenszins van toepassing waren op het stakingsrecht en dit recht niet in het minst aantastten (*Pasin.*, 1963, p. 578, 595 en 603). Er heerste echter onduidelijkheid waarom dit niet het geval zou zijn.

Volgens sommigen bestond de reden erin dat dergelijke acties niet voldoen aan het kwaadwillig opzet, vereist door art. 406 Sw. (*Pasin.*, 1963, 597 en 598). Andere parlementsleden bleven zeer sceptisch, en wezen erop dat de recht-

spraak de term «kwaadwillig» ook op een manier zou kunnen interpreteren dat stakers toch onder de toepassing van art. 406 Sw. zouden vallen (*Pasin.*, 1963, 595 en 603).

Hun wantrouwen bleek niet zonder enige grond, want de rechtspraak heeft nadien onder «kwaadwillig» in de zin van art. 406 Sw. verstaan het bijzonder opzet om het verkeer zelf aan te tasten (zie Cass., 16 oktober 1979, *Pas.*, 1980, I, 215 (omtrent art. 406, eerste lid, Sw.; zie ook Corr. Verviers, 8 maart 1965, *R.D.P.*, 1965-66, 73). Deze interpretatie sluit overigens aan bij het verslag ROBYNS van de kamercommissie van Justitie (*Pasin.*, 1963, p. 582; POUPART, J.M., «Homicide et lésions volontaires», in *Les Nouvelles, Droit pénal*, IV, nr. 6841).

Bij betogingen zouden de manifestanten begeleid kunnen worden door politieambtenaren die het verkeer op de openbare weg regelen. De bevelen van deze bevoegde personen gaan luidens artikel 6 van het Wegverkeersreglement boven de verkeersregels.

We zijn er ons echter van bewust dat een dergelijke escorte, die in Antwerpen gebruikelijk is, slechts een gedeeltelijke oplossing biedt voor deze problematiek.

Het is duidelijk dat stakers die een weg afzetten om te verhinderen dat het verkeer deze gebruikt (ook al is dit met het oogmerk bepaalde fabrieken af te zonderen), wel degelijk het opzet hebben om het verkeer op die plaats zelf te treffen en te belemmeren, en dus kwaadwillig handelen in de zin van art. 406 Sw. (Sommige «rechtse» parlementsleden stelden dit trouwens ook al tijdens de parlementaire besprekingen van de wet van 7 juni 1963 (*Pasin.*, 1963, 584; zie ook p. 597)).

De parlementaire besprekingen van de wet van 7 juni 1963 lijken dan ook geen valabele reden te hebben aangegeven waarom bepaalde verkeersbelemmeringen n.a.v. stakingen niet strafbaar zouden zijn, en dit noch wat betreft de toepassing van art. 406 Sw., noch wat de eventuele toepassing betreft van andere strafbepalingen (bv. uit het verkeersrecht).

Zoals hierboven uiteengezet, zou de oplossing van dit probleem erin kunnen bestaan dat ook n.a.v. stakingen mag worden aangenomen dat straffeloos daden kunnen worden verricht, die volgens onze huidige maatschappelijke opvatting noodzakelijk zijn voor de redelijke uitoefening van het stakingsrecht, ook al vormen die daden op zichzelf formele wetsinbreuken.

NASCHRIFT: *Betogingen en politiebegeleiding*

1. Tijdens een gezellige tafeldiscussie onder juristen (die weeral over niets anders konden spreken dan over recht) werd geopperd dat het probleem van formele wetsinbreuken gepleegd n.a.v. betogingen eventueel zou kunnen worden opgelost door bij elke manifestatie in politiebegeleiding te voorzien, waarbij de betogers van de richtlijnen van de politie zouden moeten volgen (cf. art. 22 Wet op het Politieambt en punt 5.2.5 van de circulaire brief van 2 februari 1993 met betrekking tot de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, *B.S.*, 20 maart 1993).

Zolang we deze richtlijnen volgen, zouden de betogers dan bij formele wetsinbreuken (bv. op de verkeerswetgeving) het wettelijk voorschrift en bevel van de overheid (art. 70 Sw.) als rechtvaardigingsgrond kunnen inroepen.

Volgen ze de gegeven richtlijnen niet, dan zijn eventuele inbreuken in elk geval wederrechtelijk, nu een redelijke uitoefening van het recht tot betogen zou impliceren dat men

zich houdt aan de richtlijnen van de begeleidende politiemensen (zie nr. 11 van de noot hiervoor).

2. Zonder deze problematiek ten volle te willen uitputten, toch de volgende bedenkingen.

a) Allereerst is het feitelijk al niet zo dat bij elke betoging of manifestatie in (voldoende) politiebegeleiding is voorzien, desdanig dat de politie de betoging kan leiden en voldoende richtlijnen kan geven voor een goed verloop ervan.

b) Maar zelfs indien dit zo is, lijken ons hiermee niet alle problemen opgelost.

Ten eerste rijst de vraag hoever politiemensen kunnen gaan met het geven van bepaalde richtlijnen aan betogers (cf. Brussel, 26 juni 1990, *R.G.A.R.*, 1991, 11758), zeker wanneer deze opgelegde richtlijnen in se een formele overtreding van de strafwet uitmaken.

In dat verband is het van belang dat de rechtvaardigingsgrond uit art. 70 Sw. (wettelijk voorschrift en overheidsbevel) o.a. vereist dat het gegeven bevel rechtmatig moet zijn, en moet uitgaan van een wettige en ter zake bevoegde overheid.

Mocht dit niet het geval zijn, en mochten de begeleidende politiemensen in hun richtlijnen de wettelijk toegelaten grenzen overschrijden, dan kunnen de betogers, die het onrechtmatig bevel hebben opgevolgd, eventueel wel nog dwaling of overmacht inroepen (Dupont, L. en Verstraeten, R., *Handboek Belgisch strafrecht*, Acco, 1990, p. 217, nr. 357).

Dit zal echter alleen kunnen wanneer de manifestanten redelijkerwijze mochten aannemen dat het bevel wel rechtmatig was, met alle mogelijke discussies van dien.

c) Omgekeerd kunnen de begeleidende politiemensen ook redelijk streng zijn in het geven van hun richtlijnen, waardoor zij feitelijk het betogingsrecht uithollen.

Ook in die zin kunnen zij onrechtmatige bevelen geven en onwettig handelen (cf. art. 1 Wet op het Politieambt en circulaire 2 februari 1993 met betrekking tot de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, *B.S.*, 20 maart 1993, onder punt 3.2; Bourdoux, L. en De Valkeneer, C., *La loi sur la fonction de police*, Larcier, 1993, 123-125; zie ook reeds vroeger: Lafineur, G., *Police communale, gendarmerie, police judiciaire des parquets*, Uga, 1979, p. 135 en voetnoot 225).

De vraag is dan in hoeverre de betogers daardoor gebonden zijn, en zich daar wettig tegen kunnen of mogen verzetten.

3. Het laten begeleiden van een betoging door politiemensen is ons inziens dan ook niet steeds een eindoplossing voor het probleem van formele wetsinbreuken n.a.v. de redelijke uitoefening van een dergelijke manifestatie begaan, maar kan precies een aantal nieuwe problemen scheppen.

Patrick Arnou

ARBEIDSRECHTBANK TE BRUGGE

2e KAMER – 21 APRIL 1995

Voorzitter: de h. Dupont

Rechters in sociale zaken: de hh. Verzele en Franco

Advocaten: mrs. Vermeersch en Persijn

Arbeidsongeval – Tijdelijke arbeidsongeschiktheid – Verzekeraar – Beslissing tot genezenverklaring – Kennisgeving – Latere wederinstorting – Weigering van tenlasteneming – Vordering van getroffene – Aard – Herziening – Begrip – Termijn

Geen vordering tot herziening is de vordering tot toekenning van de wettelijke vergoedingen welke de getroffene, wegens een latere wederinstorting, instelt tegen de verzekeraar die tevoren kennis had gegeven van zijn beslissing tot genezenverklaring op een eerdere datum, zonder blijvende arbeidsongeschiktheid, en weigert de wederinstorting ten laste te nemen. De termijn van de vordering tot herziening begint in een dergelijk geval pas te lopen vanaf het in kracht van gewijsde gegane vonnis betreffende de beslissing van genezenverklaring van de verzekeraar (artt. 24 en 72 Arbeidsongevallenwet).

D. t/ N.V. R.

Eiser neemt in zijn conclusie van 21 februari 1994 de besluiten van de deskundige over en vraagt de rechtbank dienovereenkomstig te beslissen.

In haar conclusie van 29 november 1994 suggereert verweerster twee mogelijkheden: 1° indien de vordering een aanvechting van de beslissing tot genezenverklaring betreft, is ze ongegrond, aangezien de deskundige oordeelde dat deze genezenverklaring terecht gebeurde; 2° indien de vordering een herziening betreft, zijn de voorwaarden daartoe niet vervuld aangezien het nieuwe geneeskundige feit voorzienbaar was en er geen causaal verband wordt aangetoond met het arbeidsongeval. Subsidiair, in geval van herziening, wijst verweerster erop dat de T.A.O. van 10% van 6 tot 18 mei 1992 niet vergoedbaar is (geen loonverlies), en dat de 4% B.A.O. slechts een louter fysieke minderwaarde zonder meer uitmaakt maar niet toelaat te besluiten tot een aantasting van eisers economisch potentieel.

De vordering

In zijn dagvaarding verwees eiser naar het arbeidsongeval van 26 maart 1991 en de terugval van 19 mei 1992 en de betwisting daarvan door verweerster, terwijl hij in zijn dispositief veroordeling vroeg tot betaling van de wettelijke vergoedingen en uitkeringen ingevolge het arbeidsongeval van 19 mei 1992, en voor recht te zeggen dat nog geen consolidatie werd bereikt.

Op 19 mei 1992 blijkt evenwel geen arbeidsongeval te zijn gebeurd – er werd ook geen dergelijke aangifte gedaan – maar wel is er een nieuwe arbeidsongeschiktheid ontstaan, die door de werkgever aan verweerster werd gemeld.

De vordering werd ingesteld kort na de weigering van verweerster (brief 24 september 1992) om de gevolgen van deze nieuwe arbeidsongeschiktheid vanaf 19 mei 1992 te haren laste te nemen, doordat deze geen verband houden met het arbeidsongeval van 26 maart 1991. Daarin heeft zij het zelf evenmin over een herziening, terwijl zij het in haar brief van 25 september 1992 heeft over de «hervalling» van eiser. Zij had trouwens eiser reeds genezen verklaard op 8 juli 1991.

Chronologisch:

26.03.91: arbeidsongeval met T.A.O. tot en met 05.05.91;

08.07.91: genezenverklaring «consolidatie op 14.06.91, zonder B.A.O.»;

19.05.92: nieuwe arbeidsongeschiktheid met T.A.O. tot $\pm$ 30.06.92;

24.09.92: weigering van tenlasteneming, herhaald op 25.09.92;

22.10.92: dagvaarding

Reeds in ons tussenvonnis van 11 december 1992 werd de vordering niet beschouwd als een vordering tot herziening, maar als een gewone vordering tot veroordeling van verweerster tot de wettelijke vergoedingen en uitkeringen uit het arbeidsongeval van 26 september 1991, weliswaar beperkt tot de periode vanaf 18 mei 1992.

Terzake van het arbeidsongeval van 26 maart 1991 is er immers geen gehomologeerde of bekrachtigde overeenkomst noch een in kracht van gewijsde gegane rechterlijke beslissing, terwijl de genezenverklaring precies mede het voorwerp is van de betwisting.

Door o.m. te vorderen dat gezegd wordt voor recht «dat de consolidatie nog niet werd bereikt» betreft het immers – minstens impliciet – tegelijk een *vordering tegen de genezenverklaring-zonder-blijvende-arbeidsongeschiktheid* die verweerster hem op 24 september 1992 deed geworden overeenkomstig art. 24 van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 (verder AOW), als bepaald in art. 72, tweede lid, AOW.

De samenhang van art. 24 en art. 72 AOW leidt tot het besluit dat zowel de termijn tot herziening als die tot betwisting van de genezenverklaring op hetzelfde ogenblik beginnen te lopen, nl. de datum van de in art. 24 AOW bedoelde beslissing of kennisgeving van genezenverklaring.

Bij betwisting van de genezenverklaring begint de herzieningstermijn evenwel pas te lopen vanaf de datum van de beslissing (art. 24, tweede lid, AOW). Het eerste lid van art. 24 AOW werd enkel en alleen maar ingevoegd «om een vaste vertrekdatum te geven» aan de herzieningstermijn, in geval van afwezigheid van overeenkomst of vonnis (memorie van toelichting p. 26, *Parl. Besch., Kamer*, 1984-85, nr. 1134/1 en de wijziging in art. 72 AOW bedoelde enkel de aanpassing aan de wijziging van art. 24 AOW (*ibidem*, p. 29). De wetgever heeft dus geenszins bedoeld de herzieningsmogelijkheden te beperken, nl. door de termijn «in elk geval» reeds te laten ingaan vanaf een eenzijdige beslissing van de verzekerder.

De zinsnede «binnen de drie jaar die volgen op de datum van de in artikel 24 bedoelde *beslissing*» in art. 72, tweede lid, AOW heeft het dan ook niet over de beslissing tot genezenverklaring van de verzekeraar waarvan kennis wordt gegeven aan de getroffene, maar over de in kracht van gewijsde gegane beslissing die de betwisting van die genezenverklaring beslecht.

Dat valt trouwens af te leiden uit het onderscheid dat in art. 7, tweede lid, AOW wordt gemaakt tussen de rechtsvordering tegen de beslissing tot genezenverklaring binnen de drie jaar vanaf de «kennisgeving» en de eis tot herziening binnen drie jaar vanaf de «beslissing».

Terecht wordt dan ook gesteld dat de herzieningstermijn in een dergelijk geval pas begint te lopen vanaf het in kracht van gewijsde gegane vonnis omtrent de genezenverklaring (H. Schamp e.a. *Arbeidsongevallen*, I: 5,5-70; C. Persyn, e.a., «Overzicht van rechtspraak - Arbeidsongevallen», *T.P.R.*, 1990).

De genezenverklaring dient dan als niet-bestaande te worden beschouwd (Pots R. en Huys J., «Arbeidsongevallen», in

Recente ontwikkelingen van de sociale zekerheid 1980-1986, 244-245).

Voor zover de vordering subsidiair tegelijk als een vordering tot herziening zou worden begrepen, wat niet de overtuiging is van de rechtbank, zou een dergelijke vordering dus voorbarig zijn.

Deskundig onderzoek en verslag

De deskundige besluit tot:

1° tijdelijke arbeidsongeschiktheid:

100% van 26.03.91 tot 05.05.91;

10% gemiddeld van 06.05.91 tot 18.05.92;

100% van 19.05.92 tot 02.07.92;

2° consolidatie op 02.07.92;

3° blijvende arbeidsongeschiktheid van 4%.

Omtrent de genezenverklaring oordeelt de deskundige ondubbelzinnig dat de letsels op die door verweerster voorgestelde consolidatiedatum van 4 juni 1991 nog niet geheeld waren.

Hij kwam immers tot de bevinding dat het later vastgestelde labrumletsel niet te wijten kan zijn aan loutere slijtageslag en dat het diende toegeschreven te worden aan de ontwrichtende beweging tijdens het arbeidsongeval van 26 maart 1991.

Enkel is het voortbestaan van het letsel slechts aan het licht gekomen door een na de genezenverklaring uitgevoerde arthroscopie.

Daarom bevond de deskundige de genezenverklaring terecht op basis van de toen beschikbare gegevens, doch in wezen voorbarig doordat een initieel letsel werd geïgnoreerd bij gebrek aan arthroscopie.

Dat die arthroscopie toen niet was uitgevoerd, acht de deskundige verschoonbaar, hetgeen evenwel niet belet dat er «in feite» nog geen genezing was ingetreden en dat de genezenverklaring derhalve ongegrond was, of in de woorden van de deskundige: «aangezien de letsels nog vatbaar waren voor verdere therapie, blijkt de toenmalige *consolidatie onterecht* te zijn geweest, steunend op de nu bekende gegevens.»

Blijkbaar werd de deskundige – minstens juridisch – op het verkeerde been gezet door de twee vragen die verweerster hem stelde nog vóór hij zijn verslag in prelectuur aan partijen had bezorgd. Hoewel hij ten gronde tot het besluit kwam dat er nog geen genezing was op het ogenblik van de genezenverklaring, liet hij zich toch verleiden tot het beantwoorden van een vraag in het kader van een herziening. Nodeloos dus en slechts ogenschijnlijk tegenstrijdig met zijn eerste besluit, oordeelt de deskundige dat het ontdekken van een miskend letsel als een nieuw feit beschouwd dient te worden dat voorheen niet kon voorzien worden. Deze toevoeging was overbodig, aangezien de vordering niet de herziening betreft en bovendien de genezenverklaring onterecht is gebleken.

Beoordeling

De deskundige heeft zijn opdracht correct en volledig uitgevoerd. Zijn besluiten kunnen worden bijgevalen.

De arbeidsongeschiktheid vanaf 19 mei 1992 was wel dergelijk het gevolg van het arbeidsongeval van 26 maart 1991. De genezenverklaring was onterecht. De periodes en graden

van arbeidsongeschiktheid en consolidatie dienen bepaald te worden zoals door de deskundige voorgesteld.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 12 december 1994

Sociaal statuut zelfstandigen – Bijdragen – Periode – Kalenderjaarbijdrage – Aanvullende beroepsbezigheid – Onzekerheid – Beperking in de tijd – Gevolg

Aangezien, krachtens het bepaalde in art. 15, § 2, K.B. nr. 38 van 27 juli 1967, de bijdrage voor het sociaal statuut van de zelfstandigen principieel verschuldigd is voor de vier kwartalen van het jaar waarin de zelfstandige beroepsbezigheid gelegen is, vernietigt het Hof het arrest van het Arbeidshof te Luik van 8 december 1992 dat een aanvullende zelfstandige beroepsbezigheid van rondbrenger van telefoongidsen vrijstelt van bijdragen, omdat die bezigheid niet met een bepaalde periode van het jaar was verbonden en de vernieuwing van het contract van ronddeling elk jaar onzeker was.

«Overwegende dat ingevolge artikel 15, §2, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, de driemaandelijksse bijdrage verschuldigd is voor de vier kwartalen van het kalenderjaar, waarin de beroepsbezigheid gelegen is die de onderwerping aan dit besluit meebrengt, maar dat ze nochtans niet verschuldigd is vóór het kwartaal tijdens hetwelk de bezigheid als zelfstandige een aanvang nam, noch na het kwartaal tijdens hetwelk aan die bezigheid een einde werd gemaakt, op voorwaarde dat ze normaal het volgend jaar niet wordt hernomen;

«Overwegende dat het arrest vaststelt dat verweerder «tot maart 1986 als zelfstandige een aanvullende beroepsbezigheid heeft uitgeoefend als verdeler (...) van telefoongidsen voor de firma Promedia. Vanaf april 1986 verdeelt (hij) de telefoongidsen alleen nog tijdens de maand november en dat inzonderheid tijdens de jaren 1986, 1987 en 1988 (...),

«Dat het arrest, door de rechtsvordering van eiseres (betreffende het tweede kwartaal 1986 tot het vierde kwartaal 1988) af te wijzen op grond dat verweerders bezigheid «niet met een periode van het jaar is verbonden» en dat «de verdeler niet zeker is dat hij elk jaar de hernieuwing van het contract van verdeler kan verkrijgen en niet voor een bepaald aantal jaren is aangewezen», artikel 15, § 2, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 schendt.»

(Voorzitter: de h. Marchal – Rapporteur: de h. Parmentier – Openbaar ministerie: de h. Leclercq – Advocaat: mr. De Bruyn – In de zaak: V.Z.W. C. t/ F.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 23 december 1994

Burgerlijke rechtspleging – Kort geding – Maatregelen tot bewaring van recht

Tegen het bestreden arrest (Hof Gent, 31 maart 1992) wordt schending van de artikelen 1 en 2 van de wet 7 augustus 1931 op het behoud van monumenten en landschappen aangevoerd. Het cassatieberoep wordt op de volgende gronden verworpen:

«Overwegende dat de rechter in kort geding maatregelen tot bewaring van recht kan bevelen indien er een schijn van rechten is die het nemen van een beslissing verantwoordt;

«Dat de rechter die zich ertoe beperkt de ogenschijnlijke rechten van de partijen na te gaan, zonder daarbij rechtsregels te betrekken die de voorlopige maatregel die hij beveelt niet redelijk kunnen schragen, de grenzen van zijn bevoegdheid niet overschrijdt;

«Dat een dergelijke beslissing die zich ten gronde niet uitspreekt over de rechten van de partijen, geen schending inhoudt van het materiële recht dat de rechter in zijn beoordeling betreft;

«Overwegende dat het arrest, op grond van de gegevens in feite en in rechte die in het middel zijn weergegeven, zich uitdrukkelijk ertoe beperkt het vermoedelijk of waarschijnlijk recht der partijen te beoordelen zoals het bestond op het ogenblik van de inleiding van de vordering in kort geding, en zegt dat naar de voorlopige beoordeling van de appelrechter de betekening van het voorstel tot rangschikking ook aan het polderbestuur als betrokkene voorafgaandelijk moest worden gedaan;

«Dat het middel niet kan worden aangenomen.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Verougstraete – Openbaar ministerie: de h. du Jardin – Advocaat: mr. Bützler – In de zaak: Vlaams Gewest t/ D.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 31 mei 1995

Gemeenschap en gewest – Vertegenwoordiging in rechte – Als eiser – Rechtstreekse dagvaarding – Namens de Regering ten verzoeken van het door deze aangewezen lid

De dagvaarding van de beklaagde door eiseres, de Franse Gemeenschap, ging uit van de «Franse Gemeenschap, vertegenwoordigd door haar Executieve in de persoon van de minister-voorzitter, wiens kantoren gevestigd zijn in de Kunstlaan 19 te Brussel». Het bestreden arrest (Hof Brussel, 4 november 1994) verklaart de dagvaarding niet ontvankelijk, inzonderheid op grond «dat de verdeling van de aangelegenheden onder de ministers van de Executieve, onder wie de minister-voorzitter, geregeld wordt door het besluit van de Executieve van 3 februari 1992; dat uit die overwegingen volgt dat, nu de Executieve van de Franse Gemeenschap haar Minister-Voorzitter daartoe niet heeft aangewezen en geen delegatie heeft gegeven aan voornoemde minister die trouwens niet eens bevoegd is voor die aangelegenheid (welke immers tot de minister van Opvoeding behoort), de betwiste machtiging van de Minister-Voorzitter om namens de Executieve het rechtsgeding van de Franse Gemeenschap te voeren dat is ingeleid door de ten verzoeken van de Gemeenschap uitgebrachte rechtstreekse dagvaardingen, niet bewezen is». Het daartegen gerichte middel wordt als volgt verworpen:

«Overwegende dat artikel 82 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen luidt als volgt:

‘De Executieve vertegenwoordigt de Gemeenschap of het Gewest in en buiten rechte. Zij wordt gedagvaard aan het kabinet van de voorzitter van de Executieve. De rechtsgedingen van de Gemeenschap of het Gewest, als eiser of als verweerder, worden gevoerd namens de Executieve, ten verzoeken van het door deze aangewezen lid’;

«Overwegende dat artikel 1 van het besluit van de Executieve van 11 september 1989 houdende delegatie van bevoegdheid met betrekking tot de rechtspleging voor de rechtscolleges aan de ministers van de Executieve, ieder wat hem betreft, delegatie verleent om, in naam van deze, elk rechtsgeding, als eiser en als verweerder, te voeren voor de gerechten van de Rechterlijke Orde, de Raad van State en alle andere administratieve rechtscolleges;

«Overwegende dat krachtens de artikelen 703, §§ 1 en 2, van het Gerechtelijk Wetboek, ook al moeten de akten van de rechtspleging, zoals de rechtstreekse dagvaarding, op straffe van nietigheid, opgave doen van de identiteit van de verzoeker, en ook al wordt de identiteit van de rechtspersoon daarin voldoende gepreciseerd door de opgave van haar benaming, haar rechtskarakter en haar maatschappelijke zetel, die personen slechts rechtsgeldig in rechte optreden door tussenkomst van hun bevoegde organen;

«Dat het arrest, nu het de rechtstreekse dagvaardingen die betekend zijn ten verzoeken van de Franse Gemeenschap, vertegenwoordigd door de Executieve in de persoon van de Minister-Voorzitter niet ontvankelijk verklaart, de beslissing naar recht verantwoordt zonder de in het middel aangegeven wetbepalingen te schenden;

«Dat het middel faalt naar recht.»

(Voorzitter: de h. Ghislain – Rapporteur: mevr. Jeanmart – Openbaar ministerie: de h. Janssens de Bisthoven – Advocaat: mr. Kirkpatrick – In de zaak: Franse Gemeenschap t./ L. e.a.

Hof van Cassatie (1e Kamer), 1 juni 1995

Verjaring – Minderjarige – Verzekering – Motorrijtuigen – Rechtstreekse vordering van benadeelde tegen verzekeraar – Schorsing van de verjaring – Art. 2252 B.W. niet toepasselijk

Het bestreden arrest (Hof Bergen, 15 juni 1994) heeft beslist dat art. 2252 B.W. niet toepasselijk is op de bij art. 10 W.A.M.-wet 1956 ingestelde verjaring. Het daartegen gericht middel wordt als volgt verworpen:

«Overwegende dat artikel 2252 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de verjaring niet loopt tegen minderjarigen en onbekwaamverklaarden, behoudens hetgeen in artikel 2278 bepaald is, en met uitzondering van de andere bij de wet bepaalde gevallen;

«Overwegende dat dit artikel niet vereist dat ‘de andere gevallen’ in een uitdrukkelijke wettelijke bepaling zijn vastgelegd; dat voldoende is dat de wil van de wetgever om af te wijken van de in voormeld artikel 2252 gestelde regel blijkt uit het voorwerp of het oogmerk van de wet die een bijzondere verjaring instelt;

«Overwegende dat uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen blijkt dat de

wetgever door artikel 10 van die wet heeft willen voorkomen dat de benadeelde persoon lange tijd nadat het voorval zich heeft voorgedaan rechtsvorderingen tegen de verzekeraar zou kunnen instellen;

«Dat dit oogmerk niets te maken heeft met de rechtsbekwaamheid van de partijen; dat het niet wordt bereikt als de benadeelde partij of haar rechtverkrijgenden, vele jaren na het schadeverwekkend feit, de rechtsvordering kan instellen die volgt uit haar eigen recht tegen de verzekeraar;

«Dat het middel faalt naar recht.»

(Voorzitter: de h. Sace – Rapporteur: de h. Rappe – Openbaar ministerie: de h. Piret – Advocaten: mrs. Van Omme-slaghe en Houtekier – In de zaak: mr. D’Haeyer q.q. t/ N.V. L.)

Hof Gent (1e Kamer), 24 februari 1995

Adoptie – Weigering homologatie – Afwending wettelijk doel – Verblifsmotief i.p.v. creëren van familiebanden

«Thans wordt de adoptieakte overgelegd. De eerste rechter oordeelde dat de voorgenomen adoptie in eerste lijn het verder verblijf van T. op het grondgebied en het genieten van financiële voordelen beoogt en dat de moeder/zoonsrelatie waarover beiden het ook nog hebben, terzake slechts een bijkomstig element is, blijkbaar om te voldoen aan de wettelijke vereisten». Deze elementen staan, volgens de eerste rechter, de homologatie van de adoptie in de weg.

«Indien de motivering van de eerste rechter, waarop de weigering van de homologatie van de adoptie gebaseerd is, juist is, dan is de weigering terecht omdat alsdan de adoptie wordt afgewend van haar wettelijk doel (het creëren van familiebanden) en wordt aangewend om andere doelstellingen te bereiken.

...

«In de gegeven omstandigheden is het duidelijk dat het doel van de adoptie niet het creëren van familiebanden was doch dat dat instituut van zijn eigenlijk doel werd afgewend ten einde andere doelstellingen te bereiken, namelijk als een middel om het verblijf van deze vreemdeling in België, waar zijn verblijfstoestand thans uiterst precair is, te zien bestendigen.»

(Voorzitter: dhr. Mertens – Raadsheren: de hh. Brugmans en De Buck – Openbaar ministerie: de h. De Koekelaere – Advocaat: mr. Fazzi loco Heyvaert – In de zaak: Van de R. t/ T.)

WETGEVING IN KORT BESTEK

Onder de zorg van de Faculteit van de Rechtsgeleerdheid van de V.U.B. (coördinatie: prof. dr. M. van Damme)

Dit overzicht betreft de wetgeving bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van juli en augustus 1995 en kwam tot stand met medewerking van K. Bodard, G. Debersaques, M. De Jonckheere, V. De Saedeleer, P. Dufaux, G. Van Limberghen en L. Vény.

Opdrijven van motorvermogen en snelheid van bromfietsen

De technische eisen waaraan elk voertuig voor vervoer te land, de onderdelen ervan, evenals het veiligheidstoelbehoren moeten voldoen, worden gereguleerd door de wet van 21 juni 1985, gewijzigd door de wet van 18 juli 1990 en thans door de wet van 5 april 1995 (*B.S.* 1 juli 1995). De wet van 21 juni 1985 is oorspronkelijk tot stand gekomen om een optimale verkeersveiligheid te waarborgen door middel van de afbakening van de technische specificaties van in het verkeer gebrachte voertuigen. De ervaring leert echter dat een nader gespecificeerde wetgeving nodig is wil men de optimale verkeersveiligheid bereiken op het vlak van inzonderheid het gebruik van tweewielers.

Technisch gezien is het immers zeer eenvoudig om bromfietsen van klasse A beperkt tot 25 km/u, en bromfietsen van klasse B, beperkt tot 40 km/u, om te bouwen tot motorfietsen waaraan geen snelheidslimieten zijn gekoppeld. Bovendien zijn de draagplicht van een helm en het bezit van een rijbewijs afhankelijk gesteld van de maximale snelheid. Voor de wetgever waren deze beschouwingen redenen genoeg om de toepasselijke wetgeving aan te vullen.

De wijzigingswet van 5 april 1995 bestaat uit drie artikelen. Het eerste artikel vult artikel 1 van de basiswet van 21 juni 1985 aan met een vijfde paragraaf die de vervaardiging, de invoer, het bezit met het oog op de verkoop, het te koop aanbieden, de verkoop en de gratis bedeling van uitrustingen die een verhoging van het motorvermogen en/of de snelheid van bromfietsen tot doel hebben, evenals het aanbieden van hulp of het verstrekken van advies om deze uitrustingen te monteren, verbiedt.

Artikel 2 vult artikel 4 van de basiswet aan met een vierde en een vijfde paragraaf. De nieuwe vierde paragraaf maakt het mogelijk om, bij vaststelling op de openbare weg dat een bromfiets in het verkeer werd gebracht waarvan de snelheid en/of het vermogen op welke wijze dan ook werd opgedreven, deze onmiddellijk te immobiliseren gedurende een periode van maximaal dertig dagen. Na amendering besloot men de verplichting van sanctionering weg te laten, teneinde ook ruimte te geven aan sensibiliseringscampagnes voor de jeugd die in de scholen worden georganiseerd.

De vijfde paragraaf voorziet in de inbeslagneming en terbeschikkingstelling door de bevoegde overheid van de uitrustingen die in geval van overtreding van het nieuwe art. 1, § 5, van de wet een verhoging van het motorvermogen of de snelheid van bromfietsen tot doel hebben.

Artikel 3 tot slot bepaalt dat de wet in werking treedt op de dag van haar bekendmaking in het Belgisch Staatsblad, zijnde derhalve op 1 juli 1995.

K.B.

Politiek verlot Vlaamse ambtenaren

Een Bijzonder Decreet van de Vlaamse Raad van 26 juni 1995 (*B.S.*, 1 juli 1995) regelt ter uitvoering van artikel 24bis, §2, 11°, juncto artikel 35, §3, van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, het politiek verlot voor de vastbenoemde, stagedoende en contractuele ambtenaren van de diensten van de Vlaamse regering. Het Bijzonder Decreet beoogt een regeling voor de Vlaamse ambtenaren die vergelijkbaar is met de rechtspositie van de

federale (vgl. artikel 1 van de wet van 6 augustus 1931 voor de federale ambtenaren; cf. *Gedr. St., Vl. Raad*, B.Z. 1995, nr. 48/1, 1-2).

Luidens artikel 2 van het Bijzonder Decreet krijgen de voormelde personeelsleden vanaf de datum van hun eedaflegging als lid van de Vlaamse Raad of van de Vlaamse regering van rechtswege een stelsel van voltijds politiek verlot. Voor de duur van het politiek verlot wordt de Vlaamse ambtenaar in de stand «non-activiteit» geplaatst (waarvoor de Vlaamse regering of de Vlaamse openbare instelling de nadere uitvoeringswijze vaststelt), terwijl voor de contractuele ambtenaren de arbeidsovereenkomst voor de overeenstemmende duur wordt geschorst (cf. artikel 3).

Het politiek verlot eindigt zes maanden na beëindiging van het mandaat, met toekenning van alle statutaire of contractuele rechten. Ingeval het personeelslid in zijn ambt niet werd vervangen, hervat hij zijn gewone betrekking; in het andere geval wordt de ambtenaar voor een andere betrekking aangewezen, overeenkomstig de geldende bepalingen. Na wederopneming van zijn ambt mag de ambtenaar zijn loon niet cumuleren met enig ander voordeel, verbonden aan de uitoefening van het afgelopen politiek mandaat.

De bepalingen van het Bijzonder Decreet zijn in werking getreden op 13 juni 1995.

L.V.

Onverenigbaarheden lidmaatschap Vlaams Raad

Een ander Bijzonder Decreet van 26 juni 1995 (*B.S.*, 1 juli 1995) is genomen op grond van de zogenaamde constitutieve autonomie van de rechtstreeks verkozen Vlaamse Raad en beoogt de uitbreiding van de onverenigbaarheden van politieke mandaten, als bedoeld in artikel 24bis, §2, 3°, van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Krachtens de nieuwe bepalingen is een ministerambt in een deelregering (zowel de Vlaamse regering als de Franse Gemeenschapsregering of de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, cf. *Gedr.St., Vl. Raad*, B.Z. 1995, nr. 32/1, 3) onverenigbaar met een mandaat als lid van de Vlaamse Raad, en kan men evenmin gelijktijdig gemeenschaps- en gewestminister zijn. Het lid van de Vlaamse Raad dat tot minister verkozen wordt, houdt tijdelijk op zitting te hebben in de beraadslagende vergadering, waar hij vervangen wordt door de eerste opvolger van de lijst waarop de minister verkozen werd. De onverenigbaarheid geldt niet voor de periode na de vernieuwing van de Vlaamse Raad en tot de nieuwe deelregering definitief is aangesteld; het verbod op cumulatie van beide vergoedingen tijdens deze periode blijft evenwel behouden.

Bij de beëindiging van het ministerambt tijdens een zittingsperiode neemt het gewezen regeringslid zijn mandaat in de Vlaamse Raad opnieuw op.

De nieuwe bepalingen zijn in werking getreden op de dag van de eerste plenaire vergadering van de Vlaamse Raad na de bekendmaking van dit decreet in het Belgisch Staatsblad.

L.V.

Milieubeleid – Bedrijfsinterne milieuzorg

Zoals reeds aangekondigd in de kroniek van de wetgeving van de maand juni (*R.W.*, 1995-96, 464-465), wordt het de-

creet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid (*B.S.*, 3 juni 1995), door het decreet van 19 april 1995 aangevuld met een titel betreffende bedrijfsinterne milieuzorg (*B.S.*, 4 juli 1995, inwerkingtreding op 14 juli 1995 behalve wat de bepalingen inzake de milieucoördinator betreft. Deze treden in werking zes maanden na de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad).

Bedrijfsinterne milieuzorg heeft tot doel duurzame productiepatronen na te streven en de milieubelasting van een bedrijf in al zijn aspecten te beheersen en te beperken teneinde bij te dragen tot de doelstellingen omschreven in artikel 1.2.1. van het genoemde decreet inzake milieubeleid.

Het besproken decreet omvat de volgende regelingen:

- de verplichting voor exploitanten van bepaalde categorieën van inrichtingen of activiteiten een milieucoördinator aan te stellen (hoofdstuk II van het decreet);
- bepalingen inzake een milieuaudit (hoofdstuk III);
- het opleggen van meet- en registratieverplichtingen (hoofdstuk IV);
- de verplichting een milieu-jaarslag te maken (hoofdstuk V; zie daarover ook Roef, A., «Het emissiejaarslag ex art. 100 Vlare II: kaas met gaten?», *T.M.R.*, 1995, 164-172);
- bepalingen inzake het bedrijfsbeleid ter voorkoming van zware ongevallen en ter beperking van de gevolgen ervan voor mens en milieu (hoofdstuk VI);
- een meldings- en waarschuwingsplicht bij accidentele emissies en storingen (hoofdstuk VII).

De gemachtigde controleambtenaren hebben een uitgebreid bezoekrecht (art. 3.8.2, § 1). Overtredingen van het besproken decreet worden bestraft met correctionele straffen (art. 3.8.3.).

G.D.

Inzamelen gegevens R.V.A.

Door de wet van 6 april 1995 (*B.S.*, 5 juli 1995) wordt de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening gemachtigd om aangaande de personen die opgenomen zijn in zijn sociale databanken alle gegevens betreffende beroep en gevolgde studies en behaalde diploma's in te zamelen en op te slaan. Deze gegevens mogen alleen worden gebruikt om verwerkt te worden tot anonieme informatie. In afwijking hiervan kan deze informatie wel worden gebruikt voor de behandeling van het geïndividualiseerd dossier van de werkloze, overeenkomstig de reglementeringen die de Rijksdienst dient toe te passen.

Deze informatie mag alleen worden gebruikt ter ondersteuning van het sociaal-economisch beleid inzake werkloosheid en tewerkstelling of voor historisch onderzoek dat nuttig is voor de kennis, de conceptie of het beheer van de sociale zekerheid.

P.N.D.

Z.I.V.-Wet – Bekrachtiging van de coördinatie

De talloze malen gewijzigde Z.I.V.-Wet van 9 augustus 1963 is door het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering, in samenwerking met het coördinatiebureau van de Raad van State, gecoördineerd. De aan het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State aangepaste tekst werd ten slotte neergelegd in het koninklijk besluit van 14 juli 1994.

Het lag in de bedoeling van de Regering om de bekrachtiging van de gecoördineerde tekst aan het parlement voor te stellen, zodat overbodig geworden en niet in de gecoördineerde tekst opgenomen wetsbepalingen konden worden opgeheven.

De wet van 9 januari 1995 tot bekrachtiging van het koninklijk besluit van 14 juli 1994 die in het Belgisch Staatsblad van 5 juli 1995 is bekendgemaakt en op dezelfde dag in werking is getreden, bekrachtigt derhalve niet alleen de gecoördineerde Z.I.V.-Wet, maar heft ook de niet in de gecoördineerde tekst opgenomen bepalingen van de wet van 9 augustus 1963 en van de wet van 15 februari 1993 op. Verwijzingen in bestaande wettelijke en reglementaire bepalingen en in formulieren en documenten worden, in afwachting van hun aanpassing, geacht naar de bepalingen van de gecoördineerde wet te verwijzen overeenkomstig de concordantietabel, opgenomen in bijlage IV bij de gecoördineerde wet.

G.VL.

Middelgrote woningen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

In het Belgisch Staatsblad van 7 juli 1995 verscheen de ordonnantie van 13 april 1995 houdende de organisatie van de sector van de middelgrote woningen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Deze ordonnantie beoogt minder begoede mensen de toegang te verschaffen tot middelgrote woningen en stelt de voorwaarden vast inzake inkomsten en bezit van onroerende goederen in volle eigendom, opdat zij onder de toepassing van de desbetreffende bepalingen van deze ordonnantie kunnen vallen (artikel 4).

Teneinde de toegang tot middelgrote woningen te vergemakkelijken kan het «Gewest», zijnde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest of elke publiekrechtelijke gewestelijke of pararegionale instelling met bevoegdheid op het vlak van de middelgrote woningen, met een «rechtspersoon», omschreven als een groepering met privaatrechtelijke rechtspersoonlijkheid en met vastgoedtransacties als maatschappelijk doel, een erfpachtovereenkomst sluiten voor een grond of voor één of meer woningen. Deze erfpachtakte houdt een aantal minimumverplichtingen in inzake de overdrachtduur (maximaal dertig jaar voor gerenoveerde goederen en vijftig jaar voor te bouwen of weder op te bouwen goederen), de jaarlijkse erfpachtrente (die gedurende de helft van de erfpachtduur niet hoger mag liggen dan 1 fr., en gedurende de andere helft minstens 4 % van de waarde van het goed, berekend op basis van de marktprijzen, dient te bedragen), het vernieuwen, bouwen of wederopbouwen door de erfpachthouder, de voltooiing van de renovatie, de wederopbouw of de bouw binnen drie jaar na de in de akte vastgestelde datum van terbeschikkingstelling, de eerste huurprijs (maximaal 7% van de waarde van het goed), de procedure voor de toekenning van de woning, het recht van voorkoop,... (artikel 7).

De eigenlijke verhuring moet worden aangekondigd in vier kranten, twee Franstalige en twee Nederlandstalige, met vermelding van de plaats van het goed, de huurprijs en de eventuele huurlasten en de regels voor de indiening van de aanvragen. Van de aspirant-huurlaars dient een register bijgehouden te worden. Binnen een maand na de aanvraag wordt een ontvangstbewijs opgestuurd. De toekenning wordt vervolgens bepaald volgens een puntensysteem. Voor

één kind ten laste worden twee punten toegekend, twee kinderen ten laste of een geval van overmacht betekent 3 punten en de aspirant wiens verhuurder de huurovereenkomst beëindigt met toepassing van artikel 3, §2, en van artikel 11 van de wet van 20 februari 1991 inzake huishuur, komt hiervoor voor vijf punten in aanmerking. Merk op dat de Nederlandse tekst verkeerdelijk spreekt van opzegging door de «huurder» waar de Franse tekst het correcte «le bailleur», de verhuurder gebruikt. Indien er een gelijke puntenstand is, wordt de chronologische volgorde van inschrijving determinerend. Dergelijke huurovereenkomsten moeten voor negen jaar gelden (artikel 8).

Het Gewest kan aan aspirant-kopers steun verlenen in de vorm van een eenmalige premie voor de bouw of de aankoop van een woning, een bijdrage in de vorm van vermindering van de renten op sommige hypothecaire leningen, een bijdrage in de vorm van hypothecaire leningen met rentekorting, of een verzekering tegen inkomensverlies. Deze steun wordt slechts verleend indien de nettoaankoop- of bouwprijs exclusief B.T.W., met uitsluiting van de waarde van de grond, maximaal 4.000.000 fr. bedraagt, bedrag dat is gekoppeld aan de index van de consumptieprijzen ABEX, basis 1995 (artikel 9). Om voor deze steun in aanmerking te kunnen komen verbinden de kopers er zich toe om gedurende ten minste tien jaar de gehele woning werkelijk te bewonen binnen drie maanden volgend op de opening van de gas- en elektriciteitsmeters en de woning gedurende deze termijn niet te vervreemden of geheel of gedeeltelijk te verhuren. Overmacht kan onder bepaalde voorwaarden een afwijking rechtvaardigen (artikel 11).

Deze ordonnantie is in werking getreden op 17 juli 1995.

K.B.

Natuurbehoud en -bescherming in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De ordonnantie van 27 april 1995 (*B.S.*, 7 juli 1995) betreffende het behoud en de bescherming van de natuur beoogt het behoud van de eigen aard, de verscheidenheid, het biologisch nut en het ongeschonden karakter van het natuurlijk milieu door middel van maatregelen tot bescherming van de flora, de wilde fauna en de ecosystemen, de grond, de ondergrond en het water, en door de regeling van de visvangst. Deze beschermingsmaatregelen worden genomen onverminderd de bepalingen van de ordonnantie van 29 augustus 1991 betreffende de bescherming van de wilde fauna en betreffende de jacht (artikel 2).

Beschermingsmaatregelen kunnen dus genomen worden voor het behoud van in het wild groeiende plantensoorten en levende diersoorten met uitzondering van de in-, uit- en doorvoer van uitheemse plantensoorten en diersoorten (artikelen 3 en 4). Overtollige en aanzienlijke schade toebrengende planten kunnen verdelgd worden (artikel 6). Wat de visvangst betreft, bepaalt de ordonnantie dat het visrecht toebehoort aan het Gewest in de rivieren, de vijvers, de kanalen en de bevaarbare waterwegen (artikel 8). Vissen wordt toegestaan met ten minste één of twee hengels (artikel 9). Kinderen onder de 14 jaar kunnen onder bepaalde voorwaarden worden vrijgesteld van het visverlof (artikel 13). Verder wordt het aan de Regering overgelaten om talrijke uitvoeringsmaatregelen te nemen inzake de prijs van het visverlof, wat onder «hengel» dient te worden verstaan, de openings-

periodes, welke soorten gevestigd mogen worden, hun aantal, type en grootte, de wijze van vissen, de vistuigen en -toestellen, de (lok)jazen, de gebruiksvoorwaarden, de afmetingen en de wijze van keuring van de geoorloofde tuigen (artikelen 10, 14 en 15).

Ruime aandacht wordt geschonken aan milieubescherming door aan de Regering de mogelijkheid te geven gebieden met grote biologische waarde uit te roepen tot natuurreservaat of bosreservaat. Onderscheid wordt gemaakt tussen natuurreservaat, gewestelijk natuurreservaat en erkend natuurreservaat (artikelen 17, 18, 19 en 20). In de natuurreservaten is het o.m. verboden bomen en struiken te kappen, weg te nemen of te ontwortelen, over te gaan tot opgravingen, grondwerken te verrichten, bouwwerken op te richten, het uitzicht te wijzigen of vuur te maken (artikel 21). Ook hier wordt aan de Regering overgelaten diverse uitvoeringsmaatregelen uit te vaardigen o.m. betreffende het verkeer in de natuurreservaten, de bewaking van en toezicht op de natuurreservaten, het beheer- en het wegenplan, het aanwijzen van een ambtenaar belast met het beheer, en de bewakings-, beschermings- en beheersvoorwaarden waaraan de natuurreservaten moeten voldoen om erkend te worden (artikelen 22, 23, 24, 25 en 27). Deze erkenning geldt voor een periode van minimaal 10 en maximaal 15 jaar. Zij is wel hernieuwbaar voor een periode van 10 jaar (artikel 27). Het bepalen van de vormen voor aanvraag, erkenning, hernieuwing en intrekking van de erkenning, alsmede de voorwaarden en regels voor het toekennen van een subsidie behoort eveneens tot het uitvoerend werk van de Regering (artikelen 28 en 29).

Bossen met specifieke uitzichten of bestaande inheemse houtsoorten kunnen door de Regering als bosreservaat beschermd worden en aldus in stand worden gehouden. De Regering stelt eveneens het beheersreglement vast (artikelen 30, 31, 32 en 33). Verder kan zij bijzondere besluiten uitvaardigen tot bescherming van de groenzones, biotopen, bosjes, hagen en aanplantingen (artikel 34). De Regering zorgt eveneens voor de bescherming van de evenwichten en de ecosystemen (artikelen 35 en 36).

Afwijkingen op alle voormelde regelingen kunnen door de Regering worden toegestaan voor wetenschappelijke doeleinden, natuurbehoud, voorkoming van belangrijke schade, en om redenen van volksgezondheid, hygiëne en gezondheidstoezicht of om vis en dieren weer uit te zetten. Hierbij mag geen afbreuk worden gedaan aan de beperkningen voorkomende in het gemeenschaps- of internationaal recht en in de ordonnantie van 29 augustus 1991 betreffende de bescherming van de wilde fauna en de jacht (artikel 37).

De ordonnantie van 27 april 1995 regelt ook de samenstelling en de werking van de Brusselse Hoge Raad voor Natuurbehoud. Deze instelling dient advies te verstrekken over elke aangelegenheid die binnen het toepassingsgebied van de besproken ordonnantie valt. Zij is samengesteld uit 1.) personen met een grote wetenschappelijke kennis inzake natuurbehoud, 2.) ambtenaren van de administratie die de diensten vertegenwoordigen bij toepassing van de wetgeving op het natuurbehoud, en 3.) vertegenwoordigers van verenigingen die zich bezighouden met het natuurbehoud, de bescherming van het leefmilieu of de visvangst (artikel 38).

De sancties op overtredingen op de ordonnantie worden bepaald in de artikelen 39 tot en met 43.

In artikel 44 wordt vermeld dat de wet van 1 juli 1954 op de riviervisserij wordt opgeheven, alsmede de wet van 12 juli

1973 op het natuurbehoud, met uitzondering van een aantal artikelen. De besluiten ter uitvoering van artikel 6 van deze laatste wet blijven evenwel van kracht. Voor de (ten) uitvoering van de artikelen 2 en 3 van laatstgenoemde vastgestelde besluiten wordt in een overgangsmaatregel voorzien: zij blijven van kracht tot de Regering de uitvoeringsmaatregelen heeft genomen voor de besproken artikelen 3, 4, 5, 6 en 7 van de ordonnantie.

Artikel 45 belast tot slot de Regering met het coördineren van de ordonnantie van 27 april 1995 met de ordonnantie betreffende de bescherming van de wilde fauna en betreffende de jacht, de ordonnantie ter bespoediging van de procedure ter bescherming van de natuur en de ordonnantie betreffende het gebruik van pesticiden.

De ordonnantie van 27 april 1995 is in werking getreden op 17 juli 1995.

K.B.

Opleidingsvoorwaarden voor de wielersport

Artikel 2, eerste lid, van het decreet van 19 april 1995 houdende vaststelling van de voorwaarden inzake de opleiding voor de wielersport (*B.S.*, 8 juli 1995, inwerkingtreding op 8 juli 1995) machtigt de Vlaamse regering de voorwaarden te bepalen waaronder jongeren mogen worden opgeleid voor de wielersport. Verder beperkt deze bepaling de mogelijkheid om een opleiding te geven tot personen die over de door de Vlaamse regering bepaalde pedagogische en sporttechnische bekwaamheden beschikken. Volgens de memorie van toelichting zullen die voorwaarden inzonderheid betrekking hebben op de gestelde leeftijdsgrens (*Gedr. St., Vl.R.*, 1994-95, nr. 724-1, 2; zie ook het advies van de Raad van State, afdeling wetgeving, betreffende de toelaatbaarheid en de draagwijdte van deze delegatie: *Gedr. St., Vl.R.*, 1994-95, nr. 724-1, 15, en het antwoord van de bevoegde minister: *Gedr. St., Vl.R.*, 1994-95, nr. 724-2, 3).

Eén en ander wordt bij overtreding gesanctioneerd met correctionele straffen (art. 3).

Het besluit van de Vlaamse regering van 26 april 1995 houdende de voorwaarden voor deelneming aan wielervedstrijden en wielervedproeven (*B.S.*, 22 september 1995) geeft uitvoering aan dit decreet.

G.D.

Grensarbeiders – Bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid

Grensarbeiders betalen in de regel belastingen in de woonstaat en sociale-zekerheidsbijdragen in het werkland. De toenemende interdependentie van fiscaliteit en sociale zekerheid legt de problemen die voortvloeien uit de verschillen in de territoriale afbakening van de fiscale en de sociale wetgeving, duidelijker bloot.

Zo voerde titel XI van de wet van 30 maart 1994 houdende sociale bepalingen een bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid in waarvan het bedrag niet op basis van het loon, maar naar gelang van de hoogte van het gezinsinkomen wordt bepaald.

Omdat in het buitenland tewerkgestelde en aldaar onder de sociale zekerheid ressorterende Belgische grensarbeiders toch ertoe gehouden konden zijn de bijzondere bijdrage op hun inkomen te betalen, worden hun in het buitenland

verdiende lonen thans aan de bijzondere bijdrage onttrokken (wijziging van artikel 107 van de wet van 30 maart 1994).

Anderzijds wordt artikel 108 van de wet van 30 maart 1994 gewijzigd teneinde, in omgekeerde zin, te voorkomen dat buitenlandse grensarbeiders die in België zijn tewerkgesteld, maar elders worden belast, aan de betaling van de bijzondere bijdrage ontsnappen.

De wet van 10 april 1995 tot wijziging van de wet van 30 maart 1994 (*B.S.*, 15 juli 1995) heeft uitwerking met ingang van 1 januari 1994.

G.VL.

Ziekte- en invaliditeitsverzekering – Wijziging K.B. 4 november 1963

Het koninklijk besluit van 4 november 1963 dat tot nader order de voornaamste regels ter uitvoering van de gecoördineerde Z.I.V.-Wet bevat, is, wat de voorwaarden voor de toekenning van de verzekeringsprestaties betreft, op een aantal punten gewijzigd bij koninklijk besluit van 8 juni 1995 (*B.S.*, 15 juli 1995), dat uitwerking heeft met ingang van 1 januari 1995.

Om aanspraak te kunnen maken op de verzekeringsprestaties dienen de gerechtigden zich naar keuze in te schrijven bij een daartoe gemachtigd ziekenfonds of bij de gewestelijke dienst van de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering. Behoudens gehele of gedeeltelijke vrijstelling hebben de betrokkenen en de rechthebbenden te hunnen laste niet eerder recht op prestaties dan na de vervulling van een wachttijd waarin zij de vereiste bijdragen moeten betalen en hun hoedanigheid van gerechtigde moeten bewijzen.

Een van de belangrijkste wijzigingen betreft de wijze waarop de te vervullen wachttijd en eventuele vrijstellingen ervan worden bepaald met het oog op het verkrijgen van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

Voorts is de wijze waarop de gerechtigden van hun hoedanigheid doen blijken, ingrijpend gewijzigd. De jaarlijkse bijdragebonds die door de werkgevers aan de werknemers moesten worden uitgereikt ter overhandiging aan de verzekeringsinstellingen, worden thans, voor zover mogelijk, vervangen door een rechtstreekse, elektronische mededeling van de vereiste identificatie- en verzekerbaarheidsgegevens door de R.S.Z.

G.VL.

Hogescholen en universiteiten – Maatschappelijke en wetenschappelijke dienstverlening

Met uitzondering van de toevoeging 'maatschappelijke dienstverlening' in het decreet en een kleine technische wijziging i.v.m. de vaststelling van de niet-toepassing van de centrale voorafname ('overhead') door de onderwijsinstelling (cf. artikel 8, tweede lid) is het decreet van 22 februari 1995 betreffende de wetenschappelijke of maatschappelijke dienstverlening door de universiteiten of de hogescholen en betreffende de relaties van de universiteiten en de hogescholen met andere personen (*B.S.*, 19 juli 1995) de woordelijke overname van het nagenoeg gelijknamige decreet van 23 februari 1994.

De bepalingen van het decreet van 22 februari 1995 zijn zowel voor de hogescholen, als voor de universiteiten in de

Vlaamse Gemeenschap in werking getreden op 1 september 1995.

L.V.

Profylaxe besmettelijke ziekten

Tot op heden werd de profylaxe van overdraagbare aandoeningen geregeld door de besluitwet van 24 januari 1945 en het koninklijk besluit van 1 maart 1971. Deze beide teksten worden, wat de Vlaamse gemeenschap betreft, opgeheven door het decreet van 5 april 1995 (*B.S.*, 19 juli 1995) betreffende de profylaxe van besmettelijke ziekten, met dien verstande evenwel dat de artikelen 9 en 10, alsmede artikel 12, derde lid, in zoverre het betrekking heeft op de apothekers, en vierde lid, van de besluitwet van 24 januari 1945 nog blijven bestaan. Aan de opheffing liggen diverse redenen ten grondslag waaronder de vaststelling dat de in die teksten geïmpliceerde aangifteplicht niet goed functioneerde en het feit dat de vroegere reglementering niet de nodige juridische basis bood voor het nemen van bepaalde noodzakelijk geachte maatregelen.

Het decreet van 5 april 1995 machtigt de Vlaamse regering om de ziekten te bepalen waarvoor een aangifteplicht bestaat. Het onderscheid tussen de seksueel overdraagbare en andere besmettelijke aandoeningen valt weliswaar weg, maar uit de parlementaire voorbereiding van het decreet blijkt wel dat de Regering een onderscheid zal kunnen maken tussen «dringende» en «minder dringende» aandoeningen. De inhoud van het aangifteformulier wordt door het decreet beperkt tot een aantal expliciet opgesomde gegevens, waarbij inzonderheid over de bescherming van de privacy is gewaakt. Zo zal bv. het formulier geen gegevens mogen bevatten die het mogelijk maken om de persoon welke eventueel de besmettingsbron is, te identificeren.

Het decreet omschrijft de bevoegdheden waarover de door de Vlaamse regering aan te wijzen ambtenaren-artsen beschikken met het oog op de bestrijding van de beoogde ziekten en die er o.m. in kunnen bestaan dat tot een verplichte medische behandeling of tijdelijke afzondering van besmette personen wordt beslist of dat hun het verbod wordt opgelegd om bepaalde beroepsactiviteiten uit te oefenen. M.b.t. dat soort beslissingen wordt trouwens in het decreet in een beroepsprocedure bij de Vlaamse regering voorzien.

Het decreet van 5 april 1995 zal in werking treden op een door de Vlaamse regering vast te stellen datum.

V.D.S.

Hogescholendecreet Vlaamse Gemeenschap

Het omvangrijke (120 artikelen) decreet van 19 april 1995 (*B.S.*, 20 juli 1995) houdende diverse wijzigingsbepalingen betreffende het hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap strekt er in hoofdzaak toe een groot aantal (cf. *Gedr.St.*, *VL.R.*, 1994-95, nr. 710/1, 1) technische correcties door te voeren in talrijke bepalingen van het oorspronkelijke Hogescholendecreet van 13 juli 1994 (voor bespreking zie deze rubriek, *R.W.*, 1994-95, p.).

Daarnaast bevat het zogenaamde 'reparatiedecreet' tevens een aantal aanvullingen en verduidelijkingen op het Hogescholendecreet en andere onderwijsregelgeving. Dienaangaande zijn te vermelden artikel 17, §4, tweede lid, H.O.-wet van 7 juli 1970, de artikelen 1, §3, en 8, §3 van de

wet van 15 juli 1985 betreffende het hoger maritiem onderwijs, de artikelen 49, §§1 en 3, en 90, §1, van het inspectie- en begeleidingsdecreet van 17 juli 1991, artikel 6 van de Schoolpactwet en diverse artikelen van het rechtspositiedecreet van 27 maart 1991. Bovendien bevat titel VIII van het reparatiedecreet de bepalingen tot aanpassing van diverse wetten en decreten betreffende het secundair onderwijs.

Artikel 120 bevat de regels betreffende de inwerkingtreding van de diverse bepalingen van het decreet. Die inwerkingtreding verschilt al naar gelang de artikelen van het decreet welke worden beoogd.

L.V.

Milieutaks – Batterijen

Artikel 401, sub.3, van de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur (*B.S.*, 20 juli 1993) bepaalt dat de milieutaks op batterijen van toepassing is op 1 juli 1995. Het koninklijk besluit van 7 augustus 1995 stelt deze datum uit tot 1 januari 1996 (*K.B.* van 7 augustus 1995 tot uitstel van de datum waarop de milieutaks op de batterijen, ingesteld bij de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur van toepassing is, *B.S.*, 25 augustus 1995, uitwerking op 1 juli 1995).

G.D.

Roerende voorheffing

Bij *K.B.* van 30 mei 1995 (*B.S.*, 21 juli 1995) werd de wijziging op het vlak van de roerende voorheffing op inkomsten betaald door of aan fondsen voor belegging in schuldverdring, die door de wet van 4 april 1995 werd ingesteld, opgenomen in het *K.B.* *W.I.B.* De roerende voorheffing geldt ingevolge laatstvermelde wet niet voor de inkomsten toegekend aan het fonds, maar wel voor de inkomsten die door het fonds worden betaald. De datum waarop deze bepaling uitwerking heeft, werd vastgesteld op 2 juni 1995.

Ditzelfde *K.B.* voegt ook een § 13 toe aan artikel 117 *K.B.* *W.I.B.* Hierbij wordt het afzien van de inning van de roerende voorheffing, dat voor dividenden afkomstig van vastgoedbevaks mogelijk is, afhankelijk gesteld van een attest waaruit blijkt dat voldaan is aan de voorwaarden vermeld in het *K.B.* van 10 april 1995. Laatstvermeld *K.B.* stelde die mogelijkheid afhankelijk van de voorwaarde dat minstens 60 pct. van het vastgoed belegd is in Belgische onroerende goederen die uitsluitend aangewend worden of bestemd zijn voor woninggebruik. Deze maatregel treedt in werking tien dagen na publikatie van het *K.B.* in het Belgisch Staatsblad.

M.D.

Vermogensaangifte voor bepaalde categorieën van personen

De (gewone) wet van 2 mei 1995 en de Bijzondere Wet van dezelfde datum betreffende de verplichting om een lijst van mandaten, ambten en beroepen, alsmede een vermogensaangifte in te dienen (*B.S.*, 26 juli 1995) leggen aan bepaalde categorieën van politieke mandatarissen en burgers een tweevoudige verplichting inzake de openbare bekendmaking van de door hen uitgeoefende functies en hun vermogen op. Met de nu ingevoerde regeling beoogt de wetgever te voorkomen dat de onder het toepassingsgebied van deze wet

vallende personen onterechte en onrechtmatige voordelen halen uit de uitoefening van bepaalde functies (zie *Gedr. St., Kamer*, 1994-95, nr. 1697/1, 1); hij streeft zodoende een grotere doorzichtigheid na.

Krachtens artikel 1 van de Bijzondere Wet zijn aan de aangifte onderworpen de leden van een deelregering en de leden van een gemeenschaps- of gewestraad (met uitzondering van de leden van de Raad en de Regering van de Duitstalige Gemeenschap), de ambtenaren-generaal van een gemeenschaps- of gewestministerie en de administrateurs-generaal van een instelling van openbaar nut die onder het toezicht vallen van een deelregering, de kabinetschefs en de adjunct-kabinetschefs van ministeriële kabinetten van een gewest- of gemeenschapsregering (met uitzondering eveneens van de Duitstalige Gemeenschap), alsook de bestuurders van de handelsvennootschappen waarvan een deelgebied meerderheidsaandeelhouder is.

Het toepassingsgebied van de gewone wet behelst enerzijds dezelfde mandatarissen van de federale overheid en de Duitstalige Gemeenschap, alsook anderzijds de provinciegouverneurs, de burgemeesters en schepenen, de voorzitters van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn en de leden van de raden van bestuur en de directiecomités van intercommunale verenigingen, de leden van de raad van bestuur van de economische overheidsbedrijven en de openbare kredietinstellingen, en ten slotte de leden van de Algemene Raad van de Nationale Bank en de beheerscomités van de R.S.Z. en het R.I.Z.I.V.

De aangifteverplichting bestaat in de eerste plaats in de jaarlijkse melding van alle mandaten, ambten of beroepen, van welke aard ook, die de onder het toepassingsgebied ressorterende personen in het voorgaande kalenderjaar in de openbare of particuliere sector hebben uitgeoefend; de schriftelijke aangifte, op erewoord juist en oprecht verklaard, gebeurt vóór 1 april van elk jaar. De desbetreffende lijst wordt onder toezicht van het Rekenhof in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt.

Ten tweede maken de in artikel 1 van beide wetten bedoelde personen in de loop van de maand volgend op hun eerste ambtsaanvaarding of benoeming een vermogensaangifte op, die eveneens op erewoord voor juist en oprecht wordt verklaard; deze vermogensaangifte maakt melding van alle schuldvorderingen, alle onroerende en alle waardevolle roerende goederen. Uiterlijk een maand na het verstrijken van elk mandaat of ambt, evenals bij ontslag stellen de mandatarissen, bestuurders en functionarissen een tweede vermogensaangifte op (cf. artikel 3, §2); bij benoeming voor onbepaalde tijd of voor een periode van meer dan zes jaar, wordt bij het verstrijken van elke termijn van vijf jaar een vermogensaangifte ingediend. Alle aangiften worden op de griffie van het Rekenhof neergelegd.

Een bijzondere wet bepaalt de wijze waarop de aangifte wordt opgesteld, neergelegd en gecontroleerd (artikel 5). Artikel 194 Sw. i.v.m. valsheid in geschrifte is van toepassing op de aangiften; de persoon die nalaat een aangifte in te dienen kan overeenkomstig artikel 6, §2, van de hier besproken wet worden gestraft met een geldboete van 100 tot 1000 fr.

Het Rekenhof waarborgt de absolute geheimhouding van de via deze procedure verkregen gegevens, door middel van bewaring onder verzegelde omslag. Uitsluitend een onderzoeksrechter kan in het kader van een strafrechtelijk onderzoek de vermogensaangifte inzien.

De resitutie van de vermogensaangifte geschiedt hetzij na het overlijden van de in artikel 1 bedoelde persoon, hetzij na een periode van vijf jaar die een aanvang neemt bij het verstrijken van het laatste mandaat of ambt.

L.V.

Gezinsbijslagenregeling der zelfstandigen

Gezinsbijslagen vullen de bedrijfsinkomsten, de arbeidsongeschiktheidsuitkering of het pensioen van de zelfstandige aan met het oog op de bestrijding van de kosten van bevalling of adoptie en van onderhoud en opvoeding van kinderen die in de ogen van de wetgever nog niet voor het eigen levensonderhoud hoeven te zorgen. Dat de moederschapsuitkering in de ziekte- en invaliditeitsverzekering is ondergebracht, illustreert dat de gezinsbijslagenregeling der zelfstandigen alsnog niet beoogde het aan de opvang van kinderen te wijten verlies van bedrijfsinkomsten, de zogenaamde indirecte kosten, op te vangen.

De wet van 6 april 1995 tot wijziging van de wet van 29 maart 1976 betreffende de gezinsbijslag voor zelfstandigen (*B.S.*, 26 juli 1995) verleent thans aan de Koning de bevoegdheid om een aangepaste tegemoetkoming inzake gezinshulp ten behoeve van op gezinsbijslagen gerechtigde zelfstandigen in te stellen. De wet bevat geen bepalingen inzake haar inwerkingtreding.

Collectieve uitrustingsgoederen, zoals ze in de werknemersregeling bestaan, worden ontoereikend geacht wegens de onregelmatige arbeidstijd en werksituatie van vele zelfstandigen. De tegemoetkoming zou, wegens de beperkte budgettaire ruimte waarover het sociaal statuut beschikt, selectief worden verleend aan gezinnen die door langdurige ziekte of herstel na een ongeval van een hunner leden worden getroffen (Ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 29 maart 1976 betreffende de gezinsbijslag voor zelfstandigen, *Gedr.St., Senaat*, 1994-95, nr. 1339/1).

G.VL.

Arbeidsbemiddeling tegen betaling in het Vlaamse Gewest

In het Belgisch Staatsblad van 26 juli 1995 werd het decreet van 19 april 1995 tot regeling van de arbeidsbemiddeling tegen betaling in het Vlaamse Gewest gepubliceerd. Het betreft een strenge reglementering die talrijke erkenningsvoorwaarden en werkingsregels oplegt, die de regels bepaalt waardoor de erkenning ingetrokken of geschorst kan worden, die een erkenningscommissie instelt en specifieke ambtenaren belast met het toezicht op het decreet. Hieronder wordt een summier overzicht gegeven van de nieuwe regeling. Voor een gedetailleerde opsomming van alle voorwaarden wordt verwezen naar de tekst van het decreet.

1. *Definitie van arbeidsbemiddeling tegen betaling.* Onder «arbeidsbemiddeling tegen betaling» wordt verstaan het geheel van activiteiten, uitgeoefend door een tussenpersoon, dat erop gericht is werkzoekenden bij te staan bij het zoeken naar een nieuwe tewerkstelling of werkgevers bij het zoeken van arbeidskrachten, en met het doel hetzij een rechtstreeks of onrechtstreeks materieel voordeel te verkrijgen van de werknemer, de werkgever of beiden, hetzij, zonder daarbij een materieel voordeel na te streven, van die personen of van één van hen een bijdrage, toelatings- of inschrijvingsgeld of enige vergoeding te verkrijgen voor het optreden.

2. *Algemene regels.* Dit decreet is niet van toepassing op werkaanbiedingen die worden bekendgemaakt in kranten of via radio en televisie, tenzij dit medium uitsluitend of hoofdzakelijk optreedt als bemiddelaar. Het decreet is evenmin van toepassing op de bureaus die vallen onder het decreet van 3 maart 1993 houdende regeling tot erkenning van outplacement-, wervings- en selectiebureaus in het Vlaamse Gewest, noch op de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding.

Algemene regel is dat de exploitatie van een bureau voor arbeidsbemiddeling tegen betaling verboden blijft. Nochtans is de exploitatie van een dergelijk bureau geoorloofd onder de voorwaarden bepaald in dit decreet voor de categorieën van personen waarvoor de openbare dienst kennelijk niet in staat is aan de vraag naar arbeidsbemiddeling op een doelmatige wijze te voldoen. Zonder voorafgaande erkenning mag niemand een bureau voor arbeidsbemiddeling tegen betaling exploiteren.

3. *Erkenning.* De Vlaamse regering bepaalt de procedure inzake de aanvraag van de erkenning en de hernieuwing ervan. De erkenning wordt verleend door de minister na advies van de erkenningscommissie. De erkenning wordt verleend voor een periode van één jaar en is hernieuwbaar na advies van de erkenningscommissie. De verleende erkenning is niet vatbaar voor overdracht.

4. *Erkenningsvoorwaarden.* Het decreet geeft een opsomming van 23 verschillende voorwaarden, waaraan het bureau of de natuurlijke persoon dienen te beantwoorden om erkend te worden. Hieronder worden de belangrijkste voorwaarden behandeld:

- het bureau dient regelmatig opgericht te zijn in de vorm van een handelsvennootschap of V.Z.W., waarvan de activiteit bestaat in het exploiteren van een bureau;

- niet in staat van faillissement, staat van kennelijk onvermogen of een gelijkaardige procedure verkeren;

- bestuurders en zaakvoerders mogen geen verbod opgelegd gekregen hebben om een bepaald beroep uit te oefenen, mogen niet in de vijf voorgaande jaren aansprakelijk gesteld zijn voor de schulden van een gefailleerde vennootschap en mogen in deze periode geen overtredingen op het gebied van fiscale verplichtingen begaan hebben;

- bestuurders en zaakvoerders dienen over de burgerlijke en politieke rechten te beschikken;

- bureaus dienen te beantwoorden aan de criteria van professionele deskundigheid die door de Vlaamse regering zullen worden vastgesteld;

- het bureau mag geen activiteiten uitoefenen die verband houden met uitzendarbeid, outplacement of met de activiteiten van een sociaal secretariaat;

- ze moeten zich verbinden de persoonlijke levenssfeer van de werkzoekende te eerbiedigen;

- ze moeten zich ertoe verbinden aan de werkzoekende inzage te verlenen van zijn dossier en dit dossier na de bemiddeling terug te bezorgen;

- onder geen beding mag enige vergoeding van de werkzoekende gevraagd worden;

- men mag niet in de plaats treden van de opdrachtgever of werkgever bij de beslissing tot indienstneming;

- de beloning en kosten moeten in rekening gebracht worden overeenkomstig een schaal die wordt goedgekeurd door de Vlaamse Regering;

- men moet zich ertoe verbinden een samenwerkingsovereenkomst te sluiten met de V.D.A.B.

- ze moeten zich ertoe verbinden geen activiteiten uit te oefenen wanneer deze leiden tot een tewerkstelling in strijd met de openbare orde of waarvan het bureau kan vaststellen dat ze een inbreuk inhouden op de sociale en fiscale wetgeving;

- men dient een gedragscode te onderschrijven waarvan de inhoud wordt vastgelegd door de Vlaamse regering.

Het betreft een reeks strenge voorwaarden, die ervoor moeten zorgen dat enkel bona fide bureaus deze activiteiten kunnen uitoefenen. Het decreet voorziet tevens in de voorwaarden waaraan bureaus die gevestigd zijn in het Waalse Gewest, het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of in het buitenland, dienen te beantwoorden om in het Vlaamse Gewest erkend te worden.

5. *Intrekking of schorsing van de erkenning.* Het decreet omschrijft in artikel 11 negen verschillende gevallen waarin de minister de erkenning kan intrekken of schorsen. Zo wordt voorzien in de schorsing of intrekking indien het bureau de erkenningsvoorwaarden niet meer vervult, de bepalingen van het decreet overtreedt of de aanvrager een veroordeling wegens valsheid in geschrifte heeft opgelopen. De beslissing dient met redenen omkleed te zijn. Wanneer de erkenningscommissie een eenparig advies uitbrengt, dient dit gevolgd te worden door de minister. Een exploitant wiens erkenning wordt ingetrokken, kan geen nieuwe erkenning meer krijgen.

6. *Werkingsregels.* De artikelen 14 tot en met 17 voorzien in een aantal werkingsregels waaraan de bureaus dienen te beantwoorden. Zo dient men onder meer een tekst aan de werkzoekende te overhandigen waarin zijn rechten en die van de werkgever worden uiteengezet of dient men deze tekst aan te plakken in een voor het publiek toegankelijk lokaal. De inhoud van deze tekst zal vastgesteld worden door de minister.

Het bureau mag in geen geval in een drankgelegenheid gevestigd worden. Het dient over een aparte ingang te beschikken. Tevens dient het bureau alle wijzigingen betreffende de oprichtingsakte, de naam van natuurlijke personen die gemachtigd zijn het bureau tegenover derden te verbinden en alle informatie betreffende de stopzetting van de activiteit mee te delen aan de minister en aan de erkenningscommissie.

7. *Erkenningscommissie.* Artikel 18 van het decreet stelt de samenstelling en de overenigbaarheden betreffende de erkenningscommissie vast. De commissie wordt opgericht in de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen.

8. *Toezicht.* Het vierde hoofdstuk van het decreet bevat een aantal specifieke bevoegdheden voor door de minister aangewezen ambtenaren en beambten, dit onverminderd de plichten van de officieren van de gerechtelijke politie.

De bedoelde ambtenaren kunnen tussen 5 en 21 uur zonder voorafgaande waarschuwing vrij binnentreden in alle lokalen, woonruimtes uitgezonderd waarvan zij vermoeden dat ze aan hun toezicht zijn onderworpen. Tussen 21 en 5 uur kunnen ze dezelfde onderzoeksdaan verrichten met voorafgaande toestemming van de rechter in de politierechtbank.

Tevens kunnen ze alle onderzoeken of controles instellen alsmede alle inlichtingen inwinnen die zij nodig achten om zich ervan te vergewissen of de bepalingen van dit decreet

worden nageleefd. Zo kunnen ze de persoon die het bureau exploiteert ondervragen, kunnen ze zich alle documenten laten overleggen, kunnen ze inzage hebben en afschrift nemen van alle documenten die ze nuttig achten en kunnen ze alle mogelijke documenten in beslag nemen.

9. *Straf- en overgangsbepalingen.* Het decreet voorziet als sanctie in een gevangenisstraf van acht dagen tot één jaar en/of in een geldboete van 100 tot 5.000 frank.

Bovendien wordt een bepaling ingevoegd zowel in het decreet van 3 maart 1993 houdende regeling tot erkenning van de outplacement-, wervings- en selectiebureaus als in het decreet van 6 maart 1991 houdende regeling tot erkenning van de uitzendbureaus in het Vlaamse Gewest. Die bepaling komt erop neer dat de uitoefenaars van deze beroepen geen activiteiten mogen uitoefenen die betrekking hebben op de arbeidsbemiddeling tegen betaling.

Daarenboven voorziet het decreet in een bepaling ten aanzien van de bureaus voor arbeidsbemiddeling tegen betaling die erkend werden in toepassing van het koninklijk besluit van 28 november 1975: de erkenning blijft gelden mits het betrokken bureau binnen de zes maanden, te rekenen vanaf de datum van inwerkingtreding van dit decreet een aanvraag tot erkenning indient. Ten slotte zal het koninklijk besluit van 28 november 1975 betreffende de exploitatie van bureaus voor arbeidsbemiddeling tegen betaling, wat het Vlaamse Gewest betreft, opgeheven worden op een door de Vlaamse regering te bepalen datum.

P.N.D.

Bescherming titel en beroep architect

Het koninklijk besluit van 29 maart 1995 (*B.S.*, 26 juli 1995) brengt – naar aanleiding van de Europese normering en meer bepaald het Akkoord betreffende de Europese Economische Ruimte, goedgekeurd bij de wet van 18 maart 1993 en het Protocol tot aanpassing van de overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, goedgekeurd bij de wet van 22 juli 1993 – een aantal wijzigingen aan in de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep van architect.

Zo wordt §2 van artikel 1 van de wet van 20 februari 1939 vervangen door een in de volgende bewoordingen gestelde paragraaf: «Onverminderd §1 en de artikelen 7 en 12, mogen de Belgen en de onderdanen van de overige lidstaten van de Europese Gemeenschap of van een andere Staat die partij is bij het Akkoord betreffende de Europese Economische Ruimte, in België de titel van architect voeren en het beroep ervan uitoefenen indien zij in het bezit zijn van een diploma, een certificaat of een andere titel als bedoeld in de bijlage bij deze wet.»

In artikel 1, §3, worden de woorden «lidstaten van de Europese Economische Gemeenschap» vervangen door de woorden «lidstaten van de Europese Gemeenschap of van een andere staat die partij is bij het Akkoord betreffende de Europese Economische Ruimte» en wordt het woord «lidstaat» vervangen door «Staat». Voorts worden ook soortgelijke wijzigingen aangebracht in artikel 8, eerste en tweede lid en in punt 1 van de bijlage bij de wet van 20 februari 1939. Tot slot worden de litt. k, l, m, n, o en p van punt 2 van dezelfde bijlage aangevuld wat de diploma's betreft die worden uitgereikt in bepaalde landen en wordt punt 5 van dezelfde bijlage inzake Duitse opleidingstitels vervangen.

Het koninklijk besluit van 29 maart 1995 is in werking getreden tien dagen na publicatie in het Belgisch Staatsblad.

V.D.S.

Bescherming en welzijn van dieren

De wet van 4 mei 1995 (*B.S.*, 28 juli 1995) brengt een aantal wijzigingen aan in de wet van 14 augustus 1986 betreffende de bescherming en het welzijn van dieren. De wijzigingen passen in het bewustzijn dat de laatste jaren bij de publieke opinie is gegroeid en waarbij er steeds nadrukkelijker van wordt uitgegaan dat ook dieren een «subject of life» zijn. Het welzijn van dieren in het algemeen en van gezelschapsdieren in het bijzonder liggen steeds gevoeliger. Overwegingen die bij het tot stand komen van de wet van 4 mei 1995 een rol hebben gespeeld, zijn o.m. het feit dat steeds meer diersoorten met uitsterven worden bedreigd, dat betwistbare laboratoriumexperimenten worden verricht ten behoeve van diverse economische sectoren, zoals de cosmetica-, de wapen- en de tabaksindustrie, dat steeds vaker (verkeers)ongevallen worden veroorzaakt door loslopende dieren en dat nog te veel huisdieren meedogenloos worden achtergelaten tijdens vakantieperiodes.

Artikel 2 van de wet van 1986, dat de dieren in vijf categorieën indeelde, wordt opgeheven. Tevens worden een aantal kernbegrippen zoals «hondenkwekerij», «kattenkwekerij», «dierentuin», «proefdier» en «dierproef» aangepast. Een nieuw artikel 3bis wordt in de wet van 1986 ingevoegd. De eerste paragraaf van dat artikel legt het verbod op om dieren te houden die niet zijn vermeld in een door de Koning vastgestelde lijst. In afwijking hiervan bepaalt de tweede paragraaf van het nieuwe artikel 3bis dat andere soorten of categorieën dan die welke zijn aangewezen door de Koning, wel mogen worden gehouden, zij het door een limitatief bepaalde reeks van instellingen of personen (dierentuinen, laboratoria, sommige particulieren mits die aan bepaalde voorwaarden voldoen, dierenartsen, dierenasielen, handelszaken voor dieren, mits ook die handelszaken aan bepaalde voorwaarden voldoen, circussen of rondreizende tentoonstellingen). Ook wordt een artikel 11bis aan de wet van 1986 toegevoegd, overeenkomstig hetwelk het maken van reclame met het oog op het verhandelen van diersoorten die niet voorkomen in de lijst waarvan zoëven sprake, wordt verboden.

De eigenaar van een zwervend, verloren of achtergelaten dier is voortaan een vergoeding verschuldigd voor de kosten die voortvloeien uit het opnemen, het verzorgen en het hoeden van het dier, ook al eist hij het dier achteraf niet op. Tevens is er een principieel verbod van het verhandelen van honden en katten op welke denkbare plaats ook, tenzij dit bij de koper thuis gebeurt op diens eigen initiatief. De Koning kan dit verbod uitbreiden tot andere categorieën of soorten van dieren en kan van dat verbod vrijstellen voor het verhandelen op markten door personen die een erkende handelszaak voor dieren exploiteren. Voorts wordt de Koning bevoegd gemaakt om te bepalen dat ethische commissies worden opgericht bij de laboratoria waar proeven worden verricht die pijn, letsel of lijden kunnen veroorzaken. Die commissies hebben dan als opdracht de geplande en uitgevoerde proeven te evalueren, de ethische criteria inzake dierproeven op te stellen en adviezen inzake de ethische aspecten van dier-

proeven te verlenen aan de laboratoriumdirecteur, de proefleiders, de medewerkers en de toezichthoudende overheid.

Een andere belangrijke aanpassing van de basiswet van 1986 is de invoering van een artikel 36*bis* dat, onverminderd de toepassing van strengere straffen bepaald bij het Strafwetboek, strafbaar stelt met een boete van 26 frank tot 1000 frank, degene die een straatpaardenkoers en/of een oefenmoment ter voorbereiding van een dergelijke koers organiseert of eraan deelneemt, waarbij de koers geheel of gedeeltelijk wordt gelopen op de openbare weg, waarvan de bestrating bestaat uit asfalt, beton, straatkeien of klinkers of een ander hard materiaal.

Het nieuwe artikel 45*bis*, eerste lid, van de wet van 1986 maakt de bepalingen ervan van toepassing bij overtreding van de verordeningen van de Europese Gemeenschap die van kracht zijn in het Rijk en materies betreffen welke op grond van de wet tot de verordeningsbevoegdheid van de Koning behoren.

De wet van 4 mei 1995 is op 1 september 1995 in werking getreden, met uitsluiting evenwel van artikel 11 (verhandelen van honden en katten), dat pas in werking treedt op 1 januari 1996.

K.B.

Tenuitvoerlegging besluiten Veiligheidsraad UNO

Artikel 1 van de wet van 11 mei 1995 inzake de tenuitvoerlegging van de besluiten van de Veiligheidsraad van de Organisatie van de Verenigde Naties (*B.S.*, 29 juli 1995) machtigt de Koning om bij een in ministerraad overlegd besluit, de maatregelen te nemen die nodig zijn voor de tenuitvoerlegging van de bindende besluiten die de Veiligheidsraad krachtens het Handvest der Verenigde Naties neemt. Deze maatregelen kunnen luidens artikel 1, tweede lid, van de voornoemde wet inhouden: de volledige of gedeeltelijke opschorting van de economische betrekkingen, alsmede van spoor-, zee-, lucht-, post-, telegraaf- en radioverbindingen en van andere verbindingen, alsmede de inbeslagneming van roerende en onroerende goederen en het blokkeren van financiële tegoeden.

Overtreding van de maatregelen vervat in de ter uitvoering van deze wet genomen besluiten worden gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot vijf jaar en met een geldboete van 1000 tot 1.000.000 frank, behoudens zwaardere straffen (art. 4).

G.D.

Opleiding huisartsgeneeskunde

Met het decreet van 5 april 1995 (*B.S.*, 29 juli 1995) tot wijziging van het decreet van 12 juni 1991 betreffende de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap, organiseert de Vlaamse decreetgever een specifieke opleiding in de huisartsgeneeskunde. Overeenkomstig het decreet is de specifieke opleiding in de huisartsgeneeskunde een academische opleiding volgend op de academische opleiding tot arts. Deze opleiding wordt bekrachtigd met de academische graad van huisarts. Het gezamenlijk onderwijsprogramma van de eerste cyclus van de opleiding tot arts en van de eerste drie studiejaren van de tweede cyclus van deze opleiding moet voldoen aan de vereisten bepaald in de Europese richtlijn van 5 april 1993, 93/16/EEG, titel IV, gevoegd in bijlage 1. De

geslaagden voor het jaarexamen van het derde studiejaar van de tweede cyclus krijgen daarenboven van het universiteitsbestuur een certificaat dat bevestigt dat zij met goed gevolg de opleidingscyclus, bedoeld in artikel 23 van de hiervoor vermelde richtlijn, hebben voltooid (zie bijlage II van het decreet).

Het decreet bepaalt vervolgens dat in het vierde studiejaar van de tweede cyclus van de opleiding tot arts het universiteitsbestuur meerdere zwaartepunten kan aanbieden waaronder ten minste het zwaartepunt «huisartsgeneeskunde». Dit vierde studiejaar met het zwaartepunt huisartsgeneeskunde is het eerste studiejaar van de specifieke opleiding in de huisartsgeneeskunde als bedoeld in titel 4 van de voornoemde Europese richtlijn. Essentieel is dat de totale studieomvang van de opleiding in de huisartsgeneeskunde drie studiejaren bedraagt, namelijk het vierde studiejaar van de tweede cyclus van de opleiding tot arts en de twee studiejaren van de opleiding in de huisartsgeneeskunde.

Voor de financiering van de specifieke opleiding in de huisartsgeneeskunde wordt voor het begrotingsjaar 1996 aan de gezamenlijke universiteiten een bijkomende werkingsuitkering van 25 miljoen frank toegekend. Dit bedrag wordt omgeslagen over de universiteiten naar het gemiddeld aantal diploma's van arts uitgereikt tijdens het voorlaatste en het tweede voorlaatste academiejaar. Ter controle dienen de universiteiten omtrent de besteding van deze bedragen verslag uit te brengen in hun jaarverslag.

Voorts wordt in het decreet nog het bedrag van de sociale toelage van de universiteiten voor de jaren 1992 en 1993 vastgelegd en wordt uitdrukkelijk bepaald dat voortaan de Vlaamse regering de bezoldigingsregeling van de leden van het zelfstandig academisch personeel vastlegt.

Het decreet van 5 april 1995 heeft uitwerking met ingang van 1 oktober 1994, met uitzondering evenwel van artikel 15 (bedrag sociale toelage) dat uitwerking heeft met ingang van het begrotingsjaar 1992 en artikel 16 (bepalen van de bezoldigingsregeling ZAP) dat uitwerking heeft met ingang van 1 november 1994.

V.D.S.

VLAREM II

Ter uitvoering van artikel 20 van het decreet van 28 juni 1985 betreffende de milieuvergunning (*B.S.*, 17 september 1985) werd op 7 januari 1992 door de Vlaamse regering het Vlaams reglement inzake milieuvoorwaarden voor hinderlijke inrichtingen (bekend als VLAREM II) aangenomen, dat uiteindelijk pas op 14 december 1992 werd bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* (in 7 delen), samen met VLAREM II*bis*, zijnde het besluit van de Vlaamse regering van 31 juli 1992 tot wijziging van VLAREM II. Dit decreet kende een roemloos einde ten gevolge van de vernietiging ervan door de Raad van State, afdeling administratie, bij het arrest Koninklijk Verbond der Belgische Schuttersverenigingen, nr. 52260, van 16 maart 1995 (*T.M.R.*, 1995, 251, noot LAVRYSEN, L.; zie voordien reeds wat het onwettig bevinden ex artikel 159 G.w. betreft, de arresten R.v.St., nr. 49457, 6 oktober 1994, *T.M.R.*, 1994, 419, noot LANCKSWEERDT, E., en nr. 50364, 24 november 1994) wegens verzuim het bij artikel 3 van de R.v.St.-wet opgelegde advies van de Raad van State, afdeling wetgeving, te hebben ingewonnen.

Het besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne (Vlaam II) (B.S., 31 juli 1995) beoogt de ontstane lacune te herstellen. Het *Belgisch Staatsblad* van 31 juli 1995 omvatte vijftien katernen die in de loop van de maand augustus 1995 aan de abonnees werden bezorgd, het eerste op 1 augustus 1995 en het laatste op 31 augustus 1995. Of deze wijze van bekendmaking «loepzuiver» is en inzonderheid niet op gespannen voet staat met het adagium «*nemo censetur ignorare legem*» dat maar kan worden toegepast als de burger kennis kan nemen van de wet, is een open vraag (zie ter zake BAERT, J., en DEBERSAQUES, G., *Raad van State-afdeling administratie. Ontvankelijkheid in Administratieve rechtsbibliotheek*, Brugge, Die Keure, nr. 453 (verschijnt eind 1995)).

De drukpers van het *Belgisch Staatsblad* lag pas stil of in het B.S. van 29 september 1995 (p. 27657) werd het verslag van de Vlaamse regering opnieuw bekendgemaakt en ditmaal samen met het advies van de Raad van State, afdeling wetgeving, van 3 februari 1995 (zie de pp. 27678-27729). Bovendien verscheen in hetzelfde B.S. van 29 september 1995 (p. 27730, inwerkingtreding op 1 augustus 1995) het besluit van de Vlaamse regering van 6 september 1995 tot wijziging van het genoemde VLAREM II, dat artikel 7.3.0.2. aanvult met een overgangsbepaling.

In het bestek van deze bijdrage is het niet mogelijk om de inhoud van het besluit (ruim 800 artikelen) op een zinnige wijze te synthetiseren. Er moge worden volstaan de lezer te verwijzen naar de inhoudstafel van VLAREM II (B.S., 31 juli 1995, eerste katern, 20529-20546°), alsook naar het reeds aangehaalde advies van de Raad van State, afdeling wetgeving, en het verslag aan de Vlaamse regering.

G.D.

Accijnzen

Bij K.B. van 30 juni 1995 (B.S., 1 augustus) worden een aantal K.B.'s die betrekking hebben op de accijnzen aangepast aan de Europese accijnsrichtlijnen. De voornaamste wijzigingen hebben betrekking op een herdefiniëring van de accijnsprodukten die onder een schorsingsregeling vallen, de regeling van de procedure voor het transport van reeds in verbruik gestelde accijnsprodukten naar een plaats in die lidstaat maar over het grondgebied van een andere lidstaat, de invoering van de mogelijkheid de zekerheid te laten stellen door de eigenaar of de vervoerder, de fiscale verwerking van tekorten of verliezen, de formaliteiten bij het verkeer van accijnsprodukten onder de schorsingsregeling, de informatie-uitwisseling met andere lidstaten met het oog op controles, en het gebruik van automatische gegevensverwerking. Het K.B. van 30 juni 1995 wijzigt tevens een aantal codes van de 'gecombineerde nomenclatuur van het gemeenschappelijk douanetarief van de Europese Gemeenschappen', en voert een uitdrukkelijke vrijstelling in voor «de in een andere lidstaat ten verbruik uitgeslagen minerale oliën» die aanwezig zijn in de normale reservoirs van bedrijfsvoertuigen of in specifieke reservoirs bestemd voor de werking van specifieke systemen tijdens het vervoer.

Dit besluit is in werking getreden op 1 juli 1995.

M.D.

Bijzonder A.R.G.O.-decreet

Het Bijzonder Decreet van 19 april 1995 (B.S., 1 augustus 1995) wijzigt diverse bepalingen van het A.R.G.O.-decreet van 19 december 1988 en sluit aan bij de aanpassingen aan het Hogescholendecreet van 13 juli 1994. De wijzigingen aan het initiële Bijzonder Decreet betreffen dan ook uitsluitend de instellingen voor hoger onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap.

Een eerste reeks wijzigingen behelst de «*primo-aanstellingen*» van de algemeen directeur en de voorzitter van de raad van bestuur, wier mandaat respectievelijk gebeurt voor de termijn van vier academiejaren en maximaal twee academiejaren (nieuwe artt. 61bis, §2, 5°, en 61septies decies, 6°, A.R.G.O.-decreet). Tevens wijzigt artikel 4 van het hier besproken decreet fundamenteel de samenstelling van de raad van bestuur m.i.v. de tweede ambtstermijn, vooral wat de personeels- en de studentenafvaardiging betreft, terwijl artikel 61vicies bis van het A.R.G.O.-decreet de samenstelling regelt tijdens het eerste mandaat. Daarnaast gelden bijzondere regels voor de samenstelling van de raad van bestuur van een Vlaamse autonome Hogeschool die bij wijze van overeenkomst tussen verschillende inrichtende machten tot stand kwam (cf. artikel 61ter Bijzonder Decreet).

Op het vlak van de specifieke bevoegdheden van de bestuursinstanties van de Vlaamse autonome Hogescholen is melding te maken van de bepalingen van artikel 7, §4, luidens hetwelk het bevoegde instellingsbestuur rechtsgeldig beslissingen kan nemen inzake de overdracht en organisatie van de instellingen waarvoor ze bevoegd zijn.

De bepalingen van het decreet 19 april 1995 zijn met terugwerkende kracht in werking getreden op 1 maart 1995.

L.V.

Beheer van afvalstoffen

De wijziging die het decreet van 19 april 1995 (B.S., 5 augustus 1995) beoogt aan te brengen in artikel 43 van het decreet van 2 juli 1981 betreffende de voorkoming en het beheer van afvalstoffen, wil het de provincies, de gemeenten en de intercommunales mogelijk te maken om, naast OVAM en eventueel één of meer privé-ondernemingen, mee te werken en te participeren in initiatieven van de Vlaamse Milieuholding of één van haar dochterondernemingen, die betrekking hebben op het oprichten, overnemen en exploiteren van inrichtingen voor de verwijdering of de nuttige toepassing van afvalstoffen. Onder meer uit adviezen van de afdeling wetgeving van de Raad van State bleek immers dat de provincies, de gemeenten en de intercommunales bezwaarlijk tot een dergelijke rechtspersoon konden toetreden zonder dat ze daartoe uitdrukkelijk waren gemachtigd door de bevoegde wetgever. Het decreet van 19 april 1995 voorziet niet in een specifieke datum van inwerkingtreding.

V.D.S.

Toepassingsgebied arbeidsovereenkomstenwet voor studenten

Titel VI van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten bevat de specifieke bepalingen die van toepassing zijn op studentenovereenkomsten. Het K.B. van 14 juli 1995 (B.S., 8 augustus 1995) sluit drie groepen van stu-

denten van het toepassingsgebied van deze wet uit, te weten: 1° de studenten die minstens sedert zes maanden werken; 2° de studenten die zijn ingeschreven in een avondschool of die onderwijs met een beperkt leerplan volgen; 3° de studenten die bij wijze van stage onbezoldigde arbeid verrichten die deel uitmaakt van hun studieprogramma.

De bepalingen betreffende de studentenarbeid zullen voortaan niet meer van toepassing zijn op deze groepen van studenten. Het K.B. voegt hier wel aan toe dat de studenten die enkel deeltijds onderwijs of een deeltijdse vorming volgen en die niet een overbruggingsuitkering krijgen ingevolge het koninklijk besluit van 7 augustus 1984, onderworpen blijven aan de bepalingen van titel VI van de wet van 3 juli 1978 gedurende de periodes van de schoolvakanties.

Ten slotte werden door dit K.B. enerzijds het K.B. van 19 juni 1985 tot vaststelling van de voorwaarden waaronder minderjarigen van vijftien jaar en meer overeenkomsten kunnen sluiten voor tewerkstelling van studenten en, anderzijds, het K.B. van 27 april 1990 waarbij sommige categorieën studenten uit het toepassingsgebied van titel VI van de wet van 3 juli 1978 worden gesloten, opgeheven.

P.N.D.

Palliatieve netwerken

De erkenning en subsidiëring van palliatieve netwerken wordt geregeld door het besluit van de Vlaamse regering van 3 mei 1995 (*B.S.*, 18 augustus 1995). Het besluit stelt een aantal erkenningsvoorwaarden vast waaraan voldaan moet zijn om als palliatief netwerk te worden erkend. Zo worden palliatieve netwerken slechts erkend binnen een regio die minstens 300.000 en hoogstens 1.000.000 inwoners telt. Per regio kan slechts één palliatief netwerk het voorwerp zijn van erkenning. Verder moet het netwerk de vorm aannemen van een rechtspersoon die geen winst nastreeft. De aanvraag tot erkenning wordt bij de administratie Gezondheidszorg van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap ingediend. De erkenning geldt voor een periode van maximaal vier jaar en is telkens hernieuwbaar voor maximaal vier jaar. Voldoet het netwerk niet meer aan de erkenningsvoorwaarden dan kan de Vlaamse regering de erkenning ten allen tijde intrekken.

Een andere erkenningsvoorwaarde is dat een schriftelijke overeenkomst moet worden overgelegd met meerdere in de regio bestaande partners. Deze partners zijn 1) eerstelijns-hulpverleners of hun organisaties, 2) erkende rustoorden, 3) erkende rust- en verzorgingstehuizen, 4) erkende ziekenhuizen, 5) pluridisciplinaire organisaties voor thuiszorg, 6) specifieke initiatieven voor palliatieve zorg en tot slot organisaties van families, thuisverzorgeren en/of vrijwilligers die op palliatief vlak actief zijn. Het initiatief om de verschillende partners in een regio samen te brengen kan zowel uitgaan van de thuiszorg, een specifiek initiatief voor palliatieve zorg als van een rustoord of een ziekenhuis. De schriftelijke overeenkomst, gesloten tussen de diverse partners en een palliatief netwerk, moet ter goedkeuring aan de Vlaamse Minister, bevoegd voor bijstand aan personen, worden voorgelegd.

Overeenkomstig het besluit heeft een palliatief netwerk meerdere opdrachten. Zo moet het netwerk bijvoorbeeld de zorg- en hulpverlening rond een patiënt zo efficiënt mogelijk coördineren. Het netwerk heeft ook de mogelijkheid om palliatieve deskundigen of consultants aan te werven. Bij de

aanstelling van deze deskundigen of consultants, moet pluridisciplinariteit worden nagestreefd. De palliatieve deskundigen of consultants voeren m.b.t. de werking van het palliatieve netwerk de opdrachten uit die het erkend netwerk krachtens de erkenningsnormen moet vervullen. Zij staan verder zowel ter beschikking van de extra- als intramurale diensten en organisaties.

Vervolgens wordt ervoor gezorgd dat de beschikbaarheid van specifieke en algemeen ondersteunende diensten en hulpverlening aan de palliatieve patiënt en zijn naastbestaanden eenvoudig en overzichtelijk wordt bekendgemaakt. De permanente, telefonische oproepbaarheid van de palliatieve netwerken is eveneens verzekerd. Tevens heeft elk palliatief netwerk de plicht om voor ieder werkingsjaar, vóór 1 april van het daaropvolgende jaar, een jaarverslag aan de administratie over te maken.

Tot slot voorziet het besluit in de subsidiëring van de erkende palliatieve netwerken. Het bepaalt daarenboven dat elk deel van de uitbetaalde toelage, dat niet wordt besteed aan de opdrachten vermeld in hoofdstuk IV, door het palliatieve netwerk moet worden terugbetaald.

Het besluit is met ingang van 1 januari 1995 in werking getreden.

V.D.S.

Ziekte- en invaliditeitsverzekering – Financiering

De ziekte- en invaliditeitsverzekering wordt, wat de sector verzekering voor geneeskundige verzorging betreft, niet alleen met de opbrengst van werkgevers- en werknemersbijdragen en met een rijkstoelage, maar ook met een beroep op andere bronnen gefinancierd. Hetzelfde geldt voor de werking van het Fonds voor de sociale reclassering van mindervaliden. Tot de andere financieringsmiddelen behoort onder meer een deel van de premies in het kader van brand-, motorrijtuigen- en hospitalisatieverzekeringen.

Met het koninklijk besluit van 6 april 1995 tot organisatie van de inning, de aangifte en de storting van de aanvullende premies of bijdragen op verzekeringen (...) (*B.S.*, 25 augustus 1995) ten aanzien van de buitenlandse verzekeraars die in België verzekeringsverrichtingen doen, beoogt de Regering een juridische grondslag te scheppen voor de gelijke behandeling van Belgische en buitenlandse verzekeraars. Het koninklijk besluit, dat in werking is getreden op 25 augustus 1995, wijst de persoon of instantie aan die met het doorstorten van de premiegedeelten wordt belast, wanneer het verzekeringscontract met een in het buitenland gevestigde verzekeraar is aangegaan en wijzigt daartoe het K.B. van 5 juli 1963 betreffende de sociale reclassering van mindervaliden, het K.B. van 3 februari 1975 tot uitvoering van artikel 121, 11°, van de Z.I.V.-Wet en het K.B. van 19 april 1993 betreffende de bijdrage op de premies ter zake van een aanvullende verzekering voor hospitalisatie.

G.V.L.

Openbare centra voor maatschappelijk welzijn – Samenstelling van de raad

De bepalingen van het Vlaamse decreet van 5 april 1995 (*B.S.*, 26 augustus 1995) houdende wijziging van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn hebben op de samenstelling van de

raad voor maatschappelijk welzijn betrekking en meer bepaald op de beperking van het aantal gemeenteraadsleden in die raad. Luidens het nieuw ingevoegde tweede lid van artikel 10 van de O.C.M.W.-Wet geldt de beperking van ten hoogste 1/3 gemeenteraadsleden voor de O.C.M.W. van het Nederlandse taalgebied niet voor de periode tussen de datum van het in functie treden van de gemeenteraad, verkoren na volledige hernieuwing, en de aanvang van het mandaat van de leden in de O.C.M.W.-raad overeenkomstig de bepalingen van artikel 19 van dezelfde wet.

Het decreet bevat geen specifieke bepalingen betreffende de inwerkingtreding van de nieuwe regeling.

L. V

BOEKEN

N. BLOKKER en S. MULLER (red.), *Towards More Effective Supervision by International Organizations* (xvii + 349 pp.), D. CURTIN en T. HEUKELS (red.), *Institutional Dynamics of European Integration* (xx + 715 pp.), en R. LAWSON en M. DE BLOIS (red.) *The Dynamics of the Protection of Human Rights in Europe* (xix + 405 pp.), *Essays in honour of H.G. Schermers*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1994

Ter gelegenheid van zijn emeritaat als hoogleraar aan de Universiteit van Leiden werd aan professor Henry Schermers een driedelig liber amicorum aangeboden. De drie delen sluiten nauw aan bij, en brengen een eresaluut aan, de indrukwekkende academische en professionele activiteiten van Schermers op elk van de gebieden die zij bestrijken. Deel I (*Towards More Effective Supervision by International organizations*) bevat essays over de rol en de werking van een hele waaier internationale organisaties (van de Verenigde Naties tot de Centrale Commissie voor de Rijnvaart), en de manier waarop door of door die organisaties heen toezicht wordt uitgeoefend op de naleving van regels van internationaal recht. Deel II (*Institutional Dynamics of European Integration*), het meest volumineuze, is een verzameling van opstellen over Europees Gemeenschapsrecht, een domein waarop Schermers grote faam verwierf als pionier van het leerstuk van de rechtsbescherming, i.h.b. met het boek *Judicial Protection in the European Communities* (oorspronkelijk uitgegeven in 1976, thans aan zijn vijfde druk toe in samenwerking met prof. D. Waelbroeck). De opstellen in deel II werden onder vijf subthema's gerangschikt: constitutionele aspecten, institutionele en wetgevend-vraagstukken, rechtsbescherming en -handhaving, algemene rechtsbeginselen en mensenrechten, en internationale aspecten van de activiteiten van de E.G. In het derde en laatste deel (*The Dynamics of the Protection of Human Rights in Europe*) zijn bijdragen verzameld over het E.V.R.M. en de toepassing ervan door het Europees Hof en de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens (waarvan Schermers sinds 1981 lid is).

Wegens het grote aantal teksten die in dit liber amicorum zijn opgenomen, en het brede spectrum dat ze bestrijken is het onbegonnen werk een overzicht te bieden van individuele essays, maar het moge duidelijk zijn dat het om een uitzonderlijke publikatie gaat – en niet alleen wegens de naam en faam van Schermers' vele vrienden en collega's die er hun medewerking aan hebben verleend. Elk van de drie delen bevat meerdere originele en soms werkelijk vernieuwende bijdragen. De thematische (en in deel II zelfs subthematische) indeling, de goed uitgebalanceerde keuze van de onderwerpen en de (voor elk deel apart opgestelde) trefwoordenlijsten geven de publikatie een meerwaarde die niet steeds inherent is aan libri amicorum. Zonder onrecht te willen doen aan de talrijke overige bijdragen (en op basis van geheel persoonlijke interesse) vermeld ik als bijzonder lezenswaardig de bijdrage van J.-H. Jackson over de (juridische) draagwijdte van de zgn. «dispute settlement reports» in het GATT (thans de Wereldhandelsorganisatie) (deel I), de bijdrage van P.J.G. Kapteyn over het E.G. Hof van Justitie na 2000, de respectieve bijdragen van H.-J. Glaesner, A. Dashwood, G. Ress, D. O'Keefe, T. Heukels, J. de Zwaan en P.J. Slot over de institutionele aspecten van het Verdrag van Maastricht, het vurige (maar tot nog toe helaas niet

gevolgde) pleidooi van W. van Gerven i.v.m. de horizontale werking van richtlijnen, het essay van D. Curtin en K. Mortelmans over de rol van de Lid-Staten bij de toepassing en handhaving van het Gemeenschapsrecht, de zoektocht van L. Neville Brown naar het beginsel van rechtsmisbruik in het gemeenschapsrecht (alle in Deel II) en ten slotte de respectieve bijdragen van M. W. Janis en R.A. Lawson over de divergente toepassing van het E.V.R.M. door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het E.G. Hof van Justitie, en de voorgestelde samenwerkingsprocedures om de divergenties te voorkomen (deel III). Kortom, een uitgave die van groot belang is voor beoefenaars van internationaal recht en Europees gemeenschaps- of mensenrechtenrecht.

Hans M. Gilliams

J.J. COUTURIER en B. PEETERS, *Het Belgisch belastingrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 3e herwerkte druk, 1995, 721 pp.

Na twee edities heeft *Het Belgisch belastingrecht in hoofdlijnen* van de professoren J.J. Couturier en B. Peeters een stevige reputatie opgebouwd als een der betere handboeken in zijn soort. Het boek biedt op een zeventienhonderdtal pagina's een synthetisch en tegelijk grondig overzicht van de Belgische fiscaliteit in haar geheel, en heeft als bijzondere verdienste dat wetenschappelijke onderbouw op een geslaagde manier wordt verenigd met praktische bruikbaarheid.

Recent kwam een derde herwerkte uitgave op de markt. Het concept is onveranderd gebleven, maar de stof werd minutieus geactualiseerd in verband met de wetwijzigingen die in de loop van 1994 werden ingevoerd. Inzake de inkomstenbelastingen liggen de belangrijkste aanpassingen in het vlak van de onroerende inkomsten, de roerende voorheffing, de fiscale behandeling van de interestpro-rata, de fiscale aangifteverplichting en de computerboekhouding. Er is ook aandacht besteed aan een aantal nieuwigheden, zoals de fiscale aspecten van de plaatselijke tewerkstellingsagentschappen.

Ook de teksten met betrekking tot de andere takken van het fiscaal recht waren hier en daar aan actualisering toe. In het deel dat handelt over de met de inkomstenbelastingen gelijkgestelde belastingen, is een nieuw hoofdstuk toegevoegd over het Eurovignet. De bespreking van het BTW-stelsel is aangevuld met het nieuwe regime van toepassing op de gebruikte goederen, de kunstvoorwerpen, voorwerpen voor verzamelingen en antiquiteiten. Inzake registratierechten is aandacht besteed aan de nieuw ingevoerde anti-rechtsmisbruikbepaling en aan de nieuwe regeling die geldt voor de inbreng in vennootschap door een natuurlijk persoon van in België gelegen onroerende goederen die geheel of gedeeltelijk tot bewoning worden aangewend of zijn bestemd.

Bijzonder nuttig is dat in de nieuwe druk ook systematisch wordt verwezen naar recente ontwikkelingen in de fiscale rechtspraak en rechtsleer, alsook naar nieuwe administratieve circulaire en belangwekkende parlementaire vragen.

Het lijkt geen enkele twijfel dat dit handboek, wegens zijn wetenschappelijke grondigheid, zijn heldere uiteenzetting en zijn uitgebreid referentieapparaat, ten dienste staat van een ruim publiek. Met de derde druk krijgt de gebruiker thans opnieuw een actueel beeld van de krachtlijnen van het Belgisch belastingrecht.

S. Huysman

M. DASSESSE, e.a., *Fiscalité de l'environnement*, Brussel, Bruylant, 1994, 419 pp.

Milieuheffingen zijn een interessant en bijgevolg veelvuldig gehanteerd instrument in het kader van het milieubeleid. Men vindt deze specifieke belasting dan ook terug op diverse beleidsniveaus: gewestelijk en federaal, maar ook Europees. De wetgeving daarover is zeer technisch en complex, maar wie met de toepassing ervan wordt geconfronteerd, kan inmiddels wel een beroep doen op een uitgebreid aanbod van gespecialiseerde literatuur. Onlangs kwam een nieuwe uitgave de lijst aanvullen. Het boek is de neerslag van een colloquium dat op 23 april 1993 werd georganiseerd in Louvain-la-Neuve.

In het boek wordt uitgebreid aandacht besteed aan de nog jonge ecotaks, maar ook aan de meer klassieke milieuheffingen. De lezer moet wel het feit indachtig zijn dat de referaten die specifiek handelen over de ecotaks, gebaseerd zijn op de wetsvoorstellen en ontwerpen die op het ogenblik van voormeld colloquium ter tafel lagen, en

dat de tekst op sommige punten reeds moet worden aangepast aan de hand van de uiteindelijk aangenomen wetteksten.

In totaal zijn er dertien referaten, die inhoudelijk in twee grote categorieën kunnen worden ingedeeld; sommige teksten leggen de nadruk op de fiscaal-technische aspecten van de diverse heffingen, andere situëren de milieufiscaliteit binnen een ruime fiscaal-juridische context. In voorliggend boek vindt men dus niet alleen een antwoord op een aantal potentiële concrete technische vraagstukken die zich bij de toepassing van de betreffende wetgeving onvermijdelijk zullen voordoen; men kan er ook terecht voor meer wetenschappelijk geïnspireerde analyses en commentaren. In die laatste categorie vindt men o.m. referaten betreffende de bevoegdheidsproblematiek, de vraag naar de verenigbaarheid met de principes van het Europees recht en de mogelijke procedures voor het Arbitragehof.

S. Huysman

M.A.D.W. DE JONG, H.R.B.M. KUMMELING en M.C. BURKENS, Het gebruik van gemeentelijke noodbevoegdheden, W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle, 267 pp.

Dit boek vormt de neerslag van een onderzoeksopdracht die door het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken aan de Vakgroep Staats- en Bestuursrecht van de Universiteit Utrecht werd toevertrouwd inzake het gebruik van gemeentelijke noodbevoegdheden. Nederlandse burgemeesters maakten immers de voorbije jaren een toenemend gebruik van noodverordeningen en noodbevelen, die zowel in de juridische literatuur als in de media heel wat aandacht kregen. Inzicht in de precieze omvang van dit gebruik en in de wijze van toepassing van gemeentelijke noodbevoegdheden was echter niet voorhanden: de studie van de Utrechtse Vakgroep heeft dat op adequate wijze verholpen.

Op de volgende vragen werd in het kader van een ruim opgevatte enquête met bijbehorende, grondige evaluatie een antwoord gezocht: de omvang van het gebruik van gemeentelijke noodbevoegdheden op het lokaal en op het landelijk vlak; de juridische beoordeling van de ontstane noodrechtpraktijk met aandacht voor mogelijke alternatieven; de bijkomende randvoorwaarden die door de nieuwe Gemeentewet aan de noodrechtpraktijk werden gesteld.

In het voorliggend onderzoeksrapport wordt in de eerste plaats aandacht besteed aan de resultaten van de enquête: hieruit bleek onder meer in welke situaties naar noodbevoegdheden eerder dan naar regulering met gewone middelen werd gegrepen, of de voorkeur werd gegeven aan noodverordeningen met een meer algemeen karakter dan wel aan noodbevelen met een individuele strekking, voor hoelang de maatregelen werden uitgevaardigd ...

In een volgend hoofdstuk, het omvangrijkste, wordt dan dit gebruik van gemeentelijke noodbevoegdheden in een juridisch perspectief ingepast. Hierin gaat aandacht naar onderwerpen zoals het rechtskarakter van noodbevoegdheden, de juridische aflijning van situaties die een beroep op noodmaatregelen rechtvaardigen en de bestuurlijke en rechterlijke controle op het gebruik. Ook de mogelijkheid en de wenselijkheid van regelmatig terugkerende noodmaatregelen en het aanwenden ervan bij min of meer permanente probleemsituaties worden onderzocht. Tot slot komen de relatie van noodmaatregelen tot andere wetgeving en de legitimiteit van de beperking van grondrechten door noodmaatregelen aan bod.

Het onderzoeksrapport wordt afgerond met de voornaamste conclusies betreffende de bovengenoemde onderwerpen en met een reeks bondige aanbevelingen inzake een zo correct mogelijk gebruik van noodbevoegdheden.

In bijlage vindt de lezer een kopie van de enquête en haar resultaten, evenals een uitgebreide literatuurlijst en een lijst van de gebruikte jurisprudentie.

Anne Mie Draye

J. HILMA, Bijzondere overeenkomsten. Deel I: Koop en ruil, Zwolle, Tjeenk Willink, 1994, 5e druk

Dit boek uit de bekende reeks «Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht» behoeft nauwelijks commentaar. De Asser Serie is, zoals het zelf verwoordt, inderdaad «geworden tot het toonaangevende commentaar op het burgerlijk recht ten behoeve van de rechtspraktijk en de universitaire juridische opleiding».

Het deel *Bijzondere overeenkomsten. Koop en ruil* is reeds aan zijn vijfde druk toe. Sedert de vorige druk (1981) heeft het Nederlands recht inzake koop en ruil ingrijpende veranderingen ondergaan: op 1 januari 1992 werden de boeken 3 en 6 en titel 7.1 van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek van kracht en trad tevens het Weense Koopverdrag 1980 (CISG) – dat in bijlage van het boek terug te vinden is – voor Nederland in werking. Centraal staat derhalve de nieuwe Nederlandse wetgeving, aangevuld met vergelijkende beschouwingen inzake het Weense Koopverdrag. Bij de oude regeling wordt, afhankelijk van de relevantie van de materie, al dan niet uitgebreid stilgestaan (bv. een grondige behandeling van de verborgen-gebrekenregeling).

Aangezien het kooprecht alleen kan worden begrepen door de gelaagde structuur van het N.B.W. te volgen en ook de algemene onderdelen grondig in de beschouwingen te betrekken, besteedt ook deze druk aandacht aan algemene vraagstukken over het verbintenis- en het vermogensrecht zoals aanbod en aanvaarding, wilsgebreken, algemene voorwaarden opschorting en ontbinding. In die optiek bestudeert de auteur bv. niet alleen de speciaal voor de koop in art. 7:27 uitgewerkte regeling inzake opschortingsrechten, maar staat hij (logischerwijze) ook stil bij de algemene regels ter zake (art. 6:52-57) en de specifieke uitwerking ervan voor de wederkerige overeenkomsten (art. 6: 262-264). Op die manier krijgt de lezer steeds een totaal overzicht van de betrokken materie. Ook het Weense Koopverdrag regelt trouwens meer dan alleen kooprecht in strikte zin. Daarenboven krijgt andere wetgeving dan het Burgerlijk Wetboek aandacht, voor zover deze van direct belang is voor een duidelijk beeld van het burgerlijk recht (bv. de wet op het consumentenkrediet, de pachtwet, de woningwet, de wet op de rechterlijke organisatie). Wat de rechtspraak betreft, ligt het accent op die van de Hoge Raad. Het onderzoek ervan is afgesloten op 31 mei 1994. De behandeling van de literatuur is tot de meer belangrijke publikaties beperkt en maakt voor het overige gebruik van verwijzingen.

De auteur bespreekt, na een algemene inleiding, achtereenvolgens: enkele bijzondere kooptypes, de totstandkoming en nulliteiten, de verplichtingen van de verkoper (eigendomsoverdracht, aflevering, conformiteit), de rechten van de koper bij niet-nakoming, de verplichtingen van de koper en de rechten van de verkoper bij de niet-nakoming. Aldus keert hij, i.t.t. de vierde druk, terug naar het traditionele concept waarbij de belangrijkste stof rond de twee aspecten «verbintenissen van de verkoper» en «verbintenissen van de koper» wordt gecentraliseerd. Van de in de vierde druk aangekondigde bespreking van de koop op afbetaling en de huurkoop heeft de auteur, gezien het ontwerpstadium waarin deze onderdelen van de nieuwe kooptitel zich bevonden, afgezien. Zij worden kort behandeld in het hoofdstuk m.b.t. de bijzondere kooptypes. Regelmatig werpt de auteur een blik over de grenzen heen en gaat hij na hoe het specifiek probleem zich heeft ontwikkeld in de ter zake relevante rechtsstelsels. Zo schetst hij bv. in de behandeling van het bijzondere kooptype consumentenkoop, de opmars van het consumentenrecht in de Scandinavische landen, Engeland en Oostenrijk. Voor meer rechtsvergelijkende gegevens verwijst hij naar andere auteurs.

Zoals de auteur van de vierde druk een vrijwel nieuw boek had geschapen, kan van HILMA, hetzelfde worden gezegd. De vijfde druk is een waardige opvolger geworden van zijn voorganger en een blijven de noodzaak voor al wie in aanraking komt met het Nederlands contractenrecht. Ook dit deel van de Asser-Serie is gemakkelijk te raadplegen door de registers (zaken-, wetsartikelen- en jurisprudentie-registers) die achteraan opgenomen zijn in het boek.

Inge Demuyne

MEDEDELINGEN

De Raad van State en het Gemeenschapsrecht in België en Nederland

Op 23 maart 1996 vindt in Tilburg, Nederland, een gemeenschappelijke vergadering plaats van de Belgische en de Nederlandse Vereniging voor Europees Recht over het onderwerp «De Raad van State en het Gemeenschapsrecht (toetsing van wetgeving aan E.G.-recht) in België en Nederland». Aan de vergadering zullen preadviezen worden voorgelegd door Staatsraad dr. M. van Damme en van prof. mr. C.A.J.M. Kortmann. De vergadering vindt plaats in de aula van de Katholieke Universiteit Brabant, Warandelaan 2, Tilburg. De preadviezen zullen worden gepubliceerd in het februari-nummer van SEW.